

ZAKLJUČNO POROČILO

**O SPREMLJANJU POSKUSNEGA IZPELJEVANJA IN
EVALVACIJI PROGRAMA VIŠJEGA STROKOVNEGA
IZOBRAŽEVANJA**

TURIZEM – ODRASLI

Odgovorna nosilca spremljanja in evalvacije

ANDRAGOŠKI CENTER SLOVENIJE

CENTER RS ZA POKLICNO IZOBRAŽEVANJE

Ljubljana, junij 2000

ZAKLJUČNO POROČILO O SPREMLJANJU POSKUSNEGA IZPELJEVANJA IN EVALVACIJI PROGRAMA VIŠJEGA STROKOVNEGA IZOBRAŽEVANJA TURIZEM – ODRASLI

Nosilec

Andragoški center Slovenije (ACS) v sodelovanju s Centrom RS za poklicno izobraževanje (CPI)

Avtorja zaključnega poročila:

Tanja Možina (ACS)
Darko Mali (CPI)

Pri obdelavi podatkov sta sodelovala še: Vera Jakara in Marko Radovan (ACS)

Za ACS strokovno pregledala:

Sonja Klemenčič

Projektna skupina za pripravo metodologije, evalvacijskega načrta in evalvacijskega inštrumentarija:

Andragoški center Slovenije: Sonja Klemenčič, mag. Tanja Vilič Klenovšek, Metka Svetina, Tanja Možina, Marko Radovan

Center RS za poklicno izobraževanje: mag. Marija Tome, Anica Justinek

Jezikovni pregled: Marjana Kunej

Oblikovanje in prelom: Olga Varl

UVOD

V zaključnem poročilu predstavljamo izide evalvacije izobraževalnega programa višjega strokovnega izobraževanja Turizem, enega izmed petih programov višjega strokovnega izobraževanja, ki so se v šolskem letu 1997/98 začeli poskusno izpeljevati za odrasle udeležence izobraževanja. V uvodnem delu najprej navajamo zakonske in podzakonske smernice in predpise, ki so bili podlaga za razvoj metodologije spremljanja in evalvacije, in samo metodologijo evalvacije izobraževalnih programov višjega strokovnega izobraževanja za odrasle. Metodologijo smo razvili na Andragoškem centru Slovenije, z dopolnilnimi predlogi pa je pri tem sodeloval tudi Center RS za poklicno izobraževanje.

Vzroki, ki so pripeljali do poskusnega izpeljevanja programov višjega strokovnega izobraževanja za odrasle, izhajajo iz nove šolske zakonodaje, ki smo jo v Sloveniji sprejeli leta 1996 in vpeljuje v izobraževalno prakso institut poskusa. **Zakon o financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI)**¹ v 20. členu namreč opredeljuje, da se posodabljanje vzgojno-izobraževalnega dela, vpeljevanje novih delov izobraževalnih programov, organizacijske novosti in novi učbeniki lahko pred vpeljavo preverjajo s poskusom. S poskusom se preverjajo tudi novi javno veljavni izobraževalni programi. Na podlagi takšne zakonske opredelitve je bil izdan **Pravilnik o uvajanju in spremljanju novosti in programov v vzgoji in izobraževanju**², ki podrobneje določa in opredeljuje postopke vpeljevanja in spremljanja novosti, izpeljevanje poskusa, izvajalce poskusnih izobraževalnih programov oz. javne zavode oz. neodvisne posameznike, ki poskus spremljajo.

Tako je bil v izobraževanje vpeljan instrument, ki omogoča, da sočasno s prvo poskusno izpeljavo novih in prenovljenih izobraževalnih programov ugotavljamo njihovo ustreznost in učinkovitost. Spremljanje in evalvacija poskusnega izpeljevanja izobraževalnega programa omogočata, da že med samim izpeljevanjem in po koncu izobraževanja prve generacije udeležencev izobraževanja presodimo, ali je novi izobraževalni program ustrezno pripravljen in ali so pred njegovo uveljavitvijo v izobraževalni praksi potrebne katere spremembe in dopolnitve. Med tistimi novostmi v izobraževanju, kjer se je ta mehanizem uporabil med prvimi, so izobraževalni programi višjih strokovnih šol.

Programe višjega strokovnega izobraževanja smo v Sloveniji začeli vpeljevati v izobraževalno prakso po letu 1996, po sprejetju nove šolske zakonodaje³. Pomenijo bistveno novost glede na dozdajšnje višje strokovne šole, so oblika postsrednjega, vendar pa ne univerzitetnega izobraževanja. So nekakšna vmesna izobrazbena stopnja med srednjo šolo in visoko strokovno šolo. Njihova zasnova predvideva optimalno povezavo strokovnoteoretičnega in praktičnega znanja, ki omogoča uresničitev cilja: uporaba teoretičnega znanja in znanstvenih metod pri reševanju problemov, operativnega praktičnega dela pri vodenju in organizaciji delovnih procesov. S povezavo teorije in prakse naj bi se uveljavil sodoben izobraževalni koncept, po katerem se pridobivanje znanja, razvoj sposobnosti in poklicne identitete

¹ Uradni list RS, številka 12/1996.

² Uradni list RS, številka 17/1997 in številka 22/1998 .

³ Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI), Uradni list RS, številka 12/1996

z reševanjem praktičnih problemov navezujejo na študij.⁴ Leta 1996 je minister za šolstvo in šport sprejel prvih pet programov višjega strokovnega izobraževanja, med drugim tudi program Turizem.

Podlaga za oblikovanje izobraževalnega programa višjega strokovnega izobraževanja Turizem je nomenklatura poklicev⁵, ki opredeljuje poklic "ORGANIZATOR POSLOVANJA V TURIZMU, ORGANIZATORKA POSLOVANJA V TURIZMU« z določenimi značilnimi deli:

"vodenje delovnih procesov, gostinskih obratov, hotelskih obratov, v recepciji, turistični agenciji, vodenje potovanj ter nabave in prodaje; vodenje delovnih skupin; organiziranje in nadzorovanje del, organiziranje in izvajanje analiz s področja poslovanja; izvajanje ekoloških, tehniških, varnostnih predpisov in sistema celovite kakovosti."

Na tej podlagi je bil oblikovan program za pridobitev višje strokovne izobrazbe Turizem, katerega splošni del je predlagal, posebnega pa določil Strokovni svet Republike Slovenije za poklicno in strokovno izobraževanje na seji 28. 3. 1996. Program je postal javno veljaven, ko ga je sprejel minister za šolstvo in šport z Odredbo o izobraževalnem programu za pridobitev višje strokovne izobrazbe - Turizem.⁶ V skladu z Odredbo se je začel program poskusno izpeljevati za mladino v šolskem letu 1996/97.

Zaradi velikega povpraševanja in zanimanja odraslih za študij na višjih strokovnih šolah je Ministrstvo za šolstvo in šport odobrilo vpis tudi odraslim, in sicer v šolskem letu 1997/98. V pripravah na vključitev odraslih v program je bila na predlog študijske skupine Višje strokovne šole za gostinstvo in turizem Bled in po 63. členu Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju pripravljena prilagoditev izobraževalnega programa za odrasle, sprejel jo je Strokovni svet RS za izobraževanje odraslih na 4. seji, 7. oktobra 1997. Predlagane so bile tele prilagoditve:

1. Program enega leta se izpelje v letu in pol, ves program v treh letih. Pedagoški proces poteka modulno, po zaporedju predmetov. Po opravljenem pedagoškem procesu v posameznem predmetu se izpeljejo izpiti v tem predmetu.
2. Študent, ki ima že najmanj dve leti delovnih izkušenj na ustreznih delovnih mestih, je oproščen opravljanja prakse v prvem letniku, to je 280 ur. Študent, ki ima več kot 5 let delovnih izkušenj na ustreznih delovnih mestih, je oproščen opravljanja praktičnega izobraževanja v celoti – to je skupaj 680 ur.
3. Programi in preverjanje znanja zagotavljajo enak izobrazbeni standard kot za študij mladine.
4. Število ur v predmetniku je prilagojeno izpeljavi programa odraslih, s tem da morajo imeti predavanja vsaj 50 % ur iz predmetnika za študij mladine, seminarske in laboratorijske vaje pa najmanj 70 %.

⁴ Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov v višjih strokovnih šolah; Strokovni svet za poklicno in strokovno izobraževanje Republike Slovenije, Področna kurikularna komisija (PKK) za poklicno in strokovno izobraževanje, Ljubljana, december 1997, str. 6.

⁵ Pravilnik o nomenklaturi poklicev, Uradni list RS, številka 17/96 in Uradni list RS številka 82/98.

⁶ Uradni list RS, številka 59/96 in številka 91/98.

Ob vpisu odraslih v program je minister za šolstvo in šport izdal **Odredbo o preverjanju javno veljavnih izobraževalnih programov za pridobitev strokovne izobrazbe za izobraževanje odraslih s poskusom**⁷, s katero je določil poskusno izpeljavo programa Turizem – odrasli⁸.

V skladu z določbo te Odredbe je bila za poskusno izpeljevanje programa višjega strokovnega izobraževanja Turizem - odrasli določena **Višja strokovna šola za gostinstvo in turizem Bled**. Višja strokovna šola je bila odgovorna nosilka poskusa. Določena je bila tudi projektna skupina, katere naloga je bila, da skupaj z odgovornim nosilcem poskusa spremlja izpeljevanje poskusa in sodeluje pri pripravi vmesnega in končnega poročila o poskusu ter pri morebitnih predlogih za spremembe in izboljšave izobraževalnega programa. Le-te naj bi odgovorna nosilka poskusa predstavila v svojem končnem poročilu. Utemeljene pa so morale biti z analizo podatkov in izidov, ki so jih na šoli pridobili z internim spremljanjem izpeljevanja izobraževanja za prvo generacijo odraslih študentov.

Prav tako sta bila z Odredbo za eksterno spremljanje in eksterno evalvacijo izobraževalnega programa Turizem - odrasli določena dva javna zavoda, in sicer **Andragoški center Slovenije** in **Center RS za poklicno izobraževanje**. Naloga obeh javnih zavodov je bila, da s spremljanjem in z evalvacijo poskusnega izpeljevanja izobraževalnega programa Turizem za prvo generacijo odraslih študentov, "ocenita primernost izobraževalnega programa za odrasle in podata predloge za njegovo nadaljnje prilagajanje odraslim oz. prilagajanje organizacije in izvedbe izobraževanja za odrasle po teh programih." (8. člen) Hkrati je bila naloga javnih zavodov tudi, da v zaključnem poročilu podajo mnenje o predlogih za spremembe, ki jih je v zaključnem poročilu pripravila odgovorna nosilka poskusa.

Z Odredbo je bil določen tudi način delitve dela pri spremljanju obravnavanih izobraževalnih programov. Predmet evalvacije so tele vsebinske točke:

Center RS za poklicno izobraževanje spremlja in evalvira:

- usklajenost ciljev izobraževalnega programa z zakonskimi osnovami, izhodišči kurikularne preнове in elementi nomenklature poklicev ter primerljivost z izobraževalnimi oblikami drugih držav Evropske unije;
- ustreznost predmetnika in razmerij med posameznimi sestavinami (posebna pozornost bo namenjena razmerju med strokovnoteoretičnimi in praktičnimi predmeti);
- ustreznost programa v celoti, delov programa in katalogov znanja glede na primerjave s programi drugih države Evropske unije;
- strokovno usposobljenost delodajalcev za izpeljevanje praktičnega izobraževanja;
- strokovne vsebine usposabljanja za izvajalce (predavatelje in delodajalce) skupnih strokovnih, temeljnih strokovnih in posebnih strokovnih predmetov ter praktičnega izobraževanja v delovnem procesu, ki jih bo treba vpeljati za kakovostno izpeljavo nove oblike izobraževanja;
- ustreznost in primernost katalogov znanja oz. izpitnih katalogov glede na:
 - * povezanost skupnih strokovnih, temeljnih strokovnih in posebnih strokovnih predmetov ter praktičnega izobraževanja,
 - * ustreznost s programom določenih ciljev in ciljev iz izpitnih katalogov ter katalogov znanja,
 - * ustreznost razporeditve predmetov po letnikih in izpeljevanje medsebojnih korelacij,

⁷ Odredba ministra za šolstvo in šport, številka 603 - 71/97.

⁸ Povsod v poročilu uporabljamo termin Turizem – odrasli. To ne pomeni, da gre za drugačen program od programa Turizem (za mladino), saj je jasno, da obstaja le en (enoten) program. Za tako poimenovanje smo se odločili, da bi označili, da gre za program, v katerega so bili v opazovanem času vključeni samo odrasli in so se zato pri njegovi izvedbi uvajale določene prilagoditve.

- uspešnost odraslih udeležencev izobraževanja med izobraževanjem,
- uspešnost odraslih udeležencev izobraževanja po končanem izobraževanju pri posameznih predmetih.

Andragoški center Slovenije (ACS) spremlja in evalvira:

- ustreznost predlaganih metod in oblik dela za izpeljavo programa,
- ustreznost načinov preverjanja in ocenjevanja znanja,
- ustreznost organizacije in izpeljave izobraževanja v šoli in pri delodajalcu glede na sprejeti katalog znanja;
- pedagoško-andragoško usposobljenost predavateljev skupnih strokovnih, temeljnih strokovnih in posebnih strokovnih predmetov ter praktičnega izobraževanja v delovnem procesu.

Na podlagi tako določenih vlog sta oba javna zavoda spremljala in evalvirala poskusno izpeljavo programa Turizem - odrasli od septembra 1997 do decembra 1999. Tako je nastalo pričujoče poročilo, ki v skladu z določilom 14. člena Pravilnika o uvajanju in spremljanju novosti in programov v vzgoji in izobraževanju obsega:

- I. Poročilo o poteku vpeljevanja in spremljanja programa,
- II. Ugotovitve o spoštovanju predpisov,
- III. Mnenje o doseženih izobrazbenih standardih,
- IV. Mnenje o končnem poročilu odgovornega nosilca.

I. POROČILO O POTEKU VPELJEVANJA IN SPREMLJANJA PROGRAMA

1 METODOLOGIJA EVALVACIJE

Že ob začetku spremljanja poskusnega izpeljevanja omenjenega programa smo se na Andragoškem centru Slovenije in Centru RS za poklicno izobraževanje odločili, da bomo evalvacijo opravili skupaj. Za takšen prijem smo se odločili zato, da bi zagotovili enotno metodološko podlago, ki bi omogočila celoten pogled na obravnavani izobraževalni program ne glede na to, kateri del programa ocenjuje v skladu z odredbo posamezen javni zavod, pa tudi zato, ker je pri izpeljavi empiričnega dela evalvacije "dvojno zbiranje podatkov" lahko tudi moteče, ker bi povzročilo preveč motenj na šoli, bilo pa bi tudi manj racionalno.

Podlaga za odločitve o ustreznem prijemu pri pripravi metodologije evalvacije so nam bila teoretska spoznanja iz sodobne evalvacijske in kurikularne teorije ter izhodišča in smernice, ki smo jih pri kurikularni prenovi sprejeli za celotno področje in posamezne dele vzgoje in izobraževanja v Sloveniji.

S kurikularno prenovo, ki je potekala v zadnjih treh letih v Sloveniji, smo tako kot za celoten sistem izobraževanja tudi za izobraževanje odraslih postavili temeljna izhodišča in smernice za prenovu in razvijanje novih javnih izobraževalnih programov, po katerih se izobražujejo odrasli. Eno temeljnih izhodišč je, da je treba pri pripravi izobraževalnih programov, še bolj pa pri njihovi implementaciji v izobraževalno prakso upoštevati posebne značilnosti, ki jih odraslim dajejo različne delovne in socialne vloge v življenju. Upoštevanje značilnosti odraslega udeleženca mora biti eden izmed temeljnih kazalnikov zagotavljanja kakovosti v izobraževanju odraslih.

Upoštevalo to temeljno izhodišče navajamo v nadaljevanju najpomembnejše dokumente in vsebinske smernice, ki smo jih upoštevali pri pripravi metodologije evalvacije programov višjega strokovnega izobraževanja za odrasle. Mednje sodijo:

Načela kurikularne prenove, ki jih je sprejel Nacionalni kurikularni svet, ali smernice za vpeljevanje sprememb v izobraževalne programe. Pri tem še posebno:

- ◇ *oblikovanje programov na podlagi učinkovitega in razvojno procesnega načrtovanja kurikuluma, ki je eden izmed pogojev za strokovno avtonomijo učiteljev in izobraževalnih organizacij ter omogoča sodelovanje odraslih udeležencev pri sooblikovanju izobraževalnega procesa.*

Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov v višjih strokovnih šolah⁹ in še posebno načela za pripravo izobraževalnih programov višjih šol ter možnost prilagoditev izobraževanja odraslim udeležencem izobraževanja, ki jo predvidevajo izhodišča. Posebno pozornost smo v empiričnem delu evalvacije (glede na oceno

⁹ Specifičnost izobraževalnega programa višjega strokovnega izobraževanja Turizem je v tem, da je bil sprejet preden so uradno izšla Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov višjega strokovnega izobraževanja, čeprav je že bil sestavljen po metodologiji priprave programov, ki jo opredeljujejo Izhodišča.

odraslih, ki se izobražujejo, predavateljev..) namenili uresničevanju zasnove izobraževalnih programov višjih strokovnih šol, ki jo izhodišča opredeljujejo takole:

"Zasnova izobraževalnih programov višjih strokovnih šol dosledno izhaja iz povezovanja zahtev razvoja stroke in zahtev dela. Programi naj izhajajo iz modernih didaktičnih teorij, ki priporočajo prepletanje učinkiljnega in učnovsebinskega načrtovanja. V programu mora biti zagotovljena optimalna povezava strokovno-teoretičnega znanja in znanstvenih metod pri reševanju problemov operativnega praktičnega dela pri vodenju in organizaciji delovnih procesov. Povezava teorije in prakse naj bi težila k uveljavitvi modernega izobraževalnega koncepta, ki pridobivanje znanja, razvoj sposobnosti in poklicne identitete navezujejo z reševanjem praktičnih problemov na študij."¹⁰

Uresničevanje take zasnove v programih višjih strokovnih šol je zelo pomembno tudi v izobraževanju odraslih, kjer andragoška stroka, ki izhaja iz potreb odraslih udeležencev izobraževanja in širšega družbenega okolja, poudarja potrebo po povezanosti teorije in prakse, predvsem po iskanju povezav v ciljih in vsebinah izobraževalnih programov s poprejšnjim znanjem in izkušnjami udeležencev; to naj bi bil eden izmed najpomembnejših kazalnikov kakovosti priprave izobraževalnih programov in njihove izpeljave.

Izhodišča za kurikularno prenovo izobraževanja odraslih in oblikovanje programov za izobraževanje odraslih. Pri tem je treba nameniti posebno pozornost:

- ◊ *upoštevanju interesov, potreb in značilnosti odraslih, ki se izobražujejo;*
- ◊ *uveljavljanju oblik in načinov, ki temeljijo na lastni dejavnosti in ustvarjalnem sodelovanju udeležencev izobraževanja (z vpeljevanjem različnih aktivnih metod in oblik dela, z upoštevanjem poprejšnjega znanja in izkušenj);*
- ◊ *uveljavljanju novih možnosti, ki temeljijo na upoštevanju različnih poti pridobivanja znanja, kakor so: izobraževanje na daljavo, multimedijsko izobraževanje, izobraževanje po modulih, drugačne oblike in metode preverjanja in ocenjevanja znanja ter napredovanja;*
- ◊ *izbiri ciljev in vsebin, ki odraslemu omogočajo razumevanje, interakcijo in kritični dialog, povezovanje s poprejšnjim znanjem in izkušnjami, integracijo idej, povezovanje vzrokov in posledic;*
- ◊ *ciljem, vsebinam in postopkom, ki so namenjeni razvijanju "kulture učenja" in "funkcionalnega znanja" ter razvijanju kognitivnih in konativnih sposobnosti in lastnosti, ki pripomorejo k pripravljenosti za stalno učenje in izobraževanje;*
- ◊ *vpetosti izobraževalnih programov za odrasle v njihovo delovno okolje in uporabnost znanja (z aktualnostjo vsebin, s sodelovanjem socialnih partnerjev pri njihovi pripravi, z upoštevanjem udeležencevih delovnih izkušenj pri oblikovanju izobraževalnega programa).*

Navedeni dokumenti ter smernice, načela in vsebinska priporočila, ki smo jih zajeli iz njih, so nam pomagali pri pripravi metodologije evalvacije. Pri presoji posamezne sestavine izobraževalnega programa, ki je bila predmet evalvacije, smo te splošne smernice konkretizirali in jih opredelili kot kazalnike kakovosti presoje ustreznosti programov višjega strokovnega izobraževanja, v katere se vključujejo odrasli.

¹⁰ Vir: Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov v višjih strokovnih šolah, Strokovni svet za poklicno in strokovno izobraževanje republike Slovenije, Področna kurikularna komisija za poklicno in strokovno izobraževanje, Ljubljana, december 1997.

1.1 Vrsta evalvacije

Metodologijo evalvacije poskusnega izpeljevanja programov višjega strokovnega izobraževanja smo oblikovali tako, da so v njej zajeti vidiki:

◇ sprotne (formativne) in končne (sumativne) evalvacije

Formativna zato, ker razumemo izobraževalni program, ki se izpeljuje poskusno, kot kurikulum, ki še ni dokončno oblikovan, saj šele nastaja. Preden bo dokončno uveljavljen v izobraževalni praksi, ga lahko še spremenimo in dopolnimo z izboljšavami, ki se bodo pokazale kot potrebne na podlagi njegove prve izpeljave. Tudi pozneje, ko se izobraževalni program ne bo več izpeljeval poskusno, ga bo treba sprejeti ali formativno evalvirati, saj je le na podlagi take evalvacije mogoče prožno posodabljanje vsebine in izpeljavo programa. Sumativna evalvacija je potrebna zato, ker so vanjo uvrščeni tudi kazalniki spremljanja, ki govorijo o uspešnosti udeležencev, doseganju izobrazbenih standardov, kar je del sumativne evalvacije;

◇ racionalne in empirične evalvacije

Izobraževalni program presojava z racionalno evalvacijo, ki zajema mnenje izvedencev za izobraževalne programe in z empirično evalvacijo, pri kateri zbiramo podatke, ki jih o izobraževalnem programu dobimo na podlagi njegove izpeljave v izobraževalni praksi;

◇ interna in eksterna evalvacija kurikuluma

Po sodobni evalvacijski teoriji je evalvacija izobraževalnega programa "instrument", ki naj pripomore k odločanju o nadaljnjem razvoju programa in čeprav gre v tem primeru za **eksterno evalvacijo**, ki jo opravljata ACS in CPI – kot zunanja evalvatorja, smo želeli že od vsega začetka k sodelovanju pritegniti tudi izobraževalno organizacijo, v kateri se program izpeljuje in z njo sodelovati že vse od začetka priprave evalvacijskega načrta. S takšnim načinom evalvacije smo želeli vsaj delno odpraviti pogled na evalvacijo kot "nadzor" in zunanje evalvatorje kot "nadzornike" ter poskrbeti za sodelovanje med teoretiki in praktiki. Evalvacija naj bi potekala tako, da bodo v njej upoštevani interesi vseh subjektov. Z njo pridobljene večstransko uporabne informacije naj bi pripomogle k odločanju o morebitnih spremembah in izboljšavah kurikuluma.

Hkrati smo zunanjo evalvacijo kombinirali z **internim spremljanjem** izpeljevanja poskusa, ki ga opravlja projektna skupina, nosilka poskusa. V tem primeru tako kot določa Pravilnik; ta opredeljuje, da morata javna zavoda v zaključnem poročilu podati tudi mnenje o predlogih, ki jih poda v svojem zaključnem poročilu odgovorni nosilec poskusa – sestavljavec poročila. Mnenje k predlogom odgovornega nosilca smo podali tako, da smo primerjali ugotovitve, ki jih je podal odgovorni nosilec na podlagi notranjega spremljanja poskusa, s tistimi ugotovitvami in predlogi, ki so se v obeh javnih zavodih izoblikovali ob eksternem zbiranju podatkov. Takšen kombinirani prijem pri evalvaciji poskusne izpeljave izobraževalnega programa omogoča primerjanje in usklajevanje različnih prijemov pri presoji kurikuluma zato, da bi dobili celotno in objektivno presojo.

1.2 Uporabljeni instrumenti in metode

Za pridobitev podatkov, potrebnih za presojo ustreznosti izobraževalnega programa višjega strokovnega izobraževanja Turizem - odrasli, smo predvideli uporabo tele dokumentacije:

- * Izobraževalni program višjega strokovnega izobraževanja Turizem,
- * Prilagoditve izobraževalnega programa za odrasle,
- * Dokumentacija o poteku poskusnega izvajanja izobraževalnega programa (podatki o udeležencih, izobrazbi predavateljev in organizaciji izobraževalnega procesa),
- * Zaključno poročilo odgovornega nosilca poskusa.

V empirični del evalvacije smo uvrstili intevjujanje in anketiranje:

1. vodje izobraževalnega programa,
2. odraslih udeležencev izobraževanja,
3. predavateljev v izobraževalnem programu,
4. mentorjev praktičnega izobraževanja v podjetjih,
5. organizatorja praktičnega izobraževanja na šoli.

Za pridobitev podatkov od izbranih subjektov evalvacije smo razvili tale evalvacijski inštrumentarij:

- A1 - vprašalnik za udeležence izobraževanja odraslih, ki so sodelovali pri poskusni izpeljavi izobraževalnega programa Turizem - odrasli,
 A2 - vprašalnik za mentorje praktičnega izobraževanja v podjetjih,
 B1 - vodeni intervju za vodje izobraževalnega programa,
 B2 - vodeni intervju za organizatorja praktičnega izobraževanja,
 B3 - vodeni intervju za predavatelje posameznih predmetov v programu.

1.3 Časovni potek evalvacije

V evalvacijski proces smo uvrstili vse faze izobraževalnega procesa in tako evalvacijo ali tisti njen del, ki zajema zbiranje podatkov, razdelili na tri faze:

1. med potekom prvega letnika (od novembra 1997 do decembra 1998)

V tej fazi evalvacije smo predvideli analizo dokumentacije o izobraževalnem programu in uvrstitev le-te v vmesno poročilo.

2. med potekom drugega letnika (od januarja 1999 do decembra 1999)

V tej fazi smo predvideli zbiranje podatkov, zajetih pri vodji izobraževalnega programa, organizatorju praktičnega izobraževanja in delu predavateljev posameznih predmetov. Zbiranje podatkov poteka z vodenim intervjujem. Ta faza zajema tudi anketiranje mentorjev praktičnega izobraževanja.

3. na koncu izobraževanja (december 1999)

Zadnja faza je namenjena zbiranju podatkov od udeležencev izobraževanja, in sicer z anketnim vprašalnikom, ter intervjuvanje dela predavateljev.

1.4 Opis poteka zbiranja podatkov (izpeljava intervjujev in anketiranja)

Vodene intervjuje s predavatelji na Višji strokovni šoli za gostinstvo in turizem na Bledu smo opravili v dveh delih. Prvi del smo opravili maja 1999, ko smo anketirali tiste predavatelje, ki so že končali predavanja pri svojih predmetih, **vodjo izobraževanja in organizatorja praktičnega izobraževanja**. Decembra 1999 pa smo ob koncu izobraževanja opravili drugi del intervjujev s predavatelji. Opravili smo vodene intervjuje z **12 predavatelji**. Če je predavatelj predaval v programu dva predmeta, je ocenjeval vsak predmet posebej. Skupaj smo tako opravili intervjuje za **13 predmetov** v izobraževalnem programu.

Preglednica 1: Opravljeni vodeni intervjuji

Vodeni intervjuji	Število intervjuvanih	Število anket
B1 – vodja izobraževalnega programa	1	1
B2 – organizator praktičnega izobraževanja	1	1
B3 – predavatelji	12	13
SKUPAJ	14	15

Pri vodenih intervjujih s posameznimi subjekti na Višji strokovni šoli za gostinstvo in turizem na Bledu nam je pomagala vodja izobraževalnega programa, ki je poskrbela za koordinacijo predavateljev ter časovni razpored intervjujev.

Anketiranje udeležencev v izobraževalnem programu smo opravili ob koncu izobraževanja, in sicer decembra 1999. V evalvacijo smo zajeli vse udeležence v izobraževalnem programu Turizem - odrasli, skupaj 47. Vprašalnike nam je vrnilo 25 udeležencev ali 53 % od vseh udeležencev. V izobraževalnem programu je bilo 12 udeležencev, ki so opravljali praktično izobraževanje v podjetjih. Da bi pridobili mnenja mentorjev praktičnega izobraževanja o tistem delu izobraževalnega programa, ki zadeva praktično izobraževanje, smo poslali anketne vprašalnike vsem 12 mentorjem. Ker je bil odziv zelo slab, smo pozneje vse mentorje poklicali po telefonu in jih še osebno prosili, da naj nam izpolnijo anketne vprašalnike. Nato smo jim vprašalnike poslali še enkrat, a so kljub obljubi vseh, da bodo anketne vprašalnike izpolnili, to storili le 4 mentorji. Njihove odgovore smo obdelali in jih v analizi predstavljamo, seveda pa zaradi tako majhnega števila odgovorov le-teh ne moremo posploševati.

Preglednica 2: Število poslanih in vrnjenih vprašalnikov

VPRAŠALNIKI	Število poslanih vprašalnikov	Število vrnjenih vprašalnikov	%
A1- vprašalnik za udeležence	47	25	53
A2 - vprašalnik za mentorje	12	4	33

2 IZIDI EVALVACIJE

Izide evalvacije prikazujemo tako, kot so navedeni v Odredbi o preverjanju javnoveljavnih izobraževalnih programov za pridobitev strokovne izobrazbe za izobraževanje odraslih s poskusom. Najprej je prikazan tisti del evalvacije, za katerega je bil zavezan Andragoški center Slovenije, sledi del, ki ga je pripravil Center RS za poklicno izobraževanje. Besedilo je razdeljeno na poglavja, ki so poimenovana tako, kot se glasijo posamezne alineje v 9. členu Odredbe o preverjanju javnoveljavnih izobraževalnih programov za pridobitev strokovne izobrazbe za izobraževanje odraslih s poskusom. Za vsako sestavino, ki je bila predmet evalvacije, navajamo:

- opis elementov, ki so za izobraževanje odraslih pomembni pri opredelitvi posamezne sestavine v izobraževalnem programu, in merila, ki smo jih uporabili za presojo ustreznosti posamezne sestavine;
- opredelitev sestavine v izobraževalnem programu;
- prilagoditev, ki jo je Strokovni svet sprejel za izobraževanje odraslih;
- rezultate, pridobljenih z empirično evalvacijo.

Pred tem pa prikazujemo sociodemografske podatke o vpisani generaciji odraslih, ki je sodelovala v poskusu.

2.1 Udeleženci, ki so sodelovali pri poskusnem izpeljevanju izobraževalnega programa (Andragoški center Slovenije)

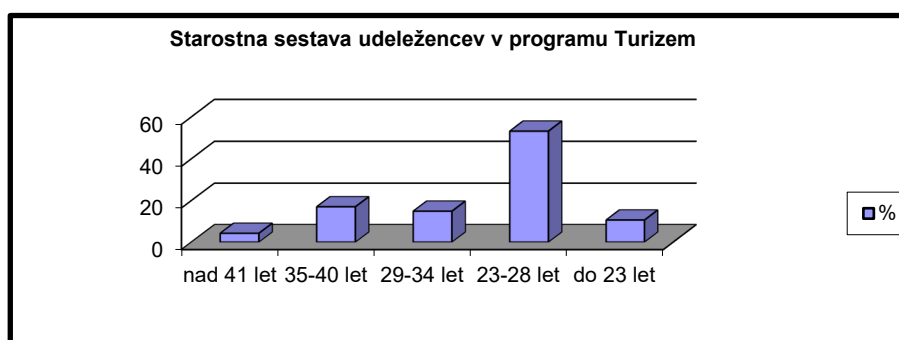
V šolskem letu 1997/98 se je v prvi letnik poskusnega izpeljevanja izobraževalnega programa Turizem vpisalo 47 odraslih študentov.

Že ob spremljanju izpeljevanja programa smo za evalvacijo izdelali analizo ciljne skupine, ki je bila zajeta v poskus. Del analize smo uvrstili v vmesno poročilo¹¹, tokrat pa prikazujemo temeljne značilnosti ciljne skupine, da bi predstavili udeležence, ki so sodelovali pri ocenjevanju ustreznosti izobraževalnega programa za odrasle.

Sestava udeležencev po starosti in spolu

Spodnja slika prikazuje sestavo udeležencev prve generacije odraslih v izobraževalnem programu Turizem po starosti:

Slika 1: Sestava udeležencev v programu Turizem po starosti

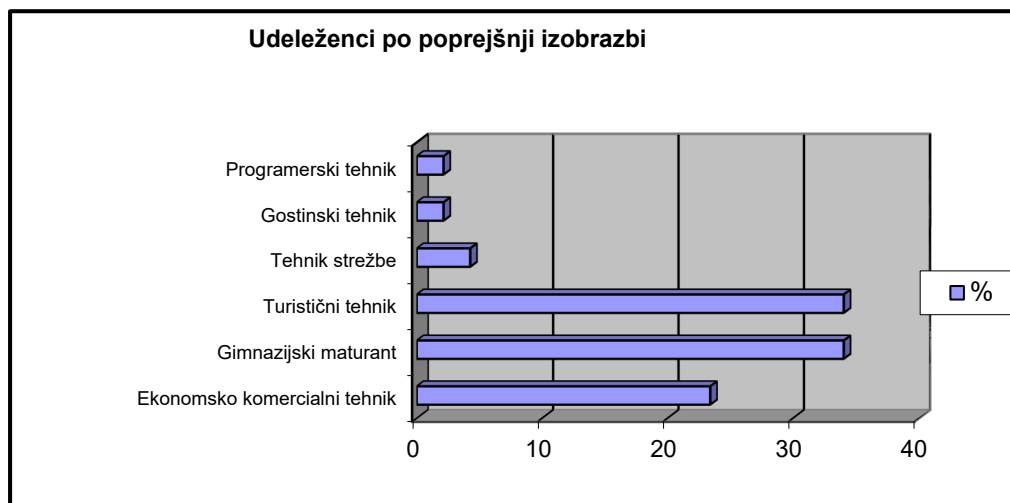
Slika 1 kaže, da so v programu prevladovali mlajši študenti. V starostni skupini do 23 let jih je bilo 10,6 %, v skupini od 23 do 28 let pa dobra polovica vseh vpisanih študentov (53,2 %). To pomeni, da je bilo več kot 60 % vpisanih študentov mlajših od 30 let. Od 29 do 34 let je bilo starih 14,9 % vpisanih študentov, 17 % je bilo starih od 35 do 40 let, starejših od 41 let pa je 4,3 % udeležencev.

Sestava študentov po spolu pove, da so v programu prevladovale ženske, teh je bilo 41 ali 87,23 %, medtem ko je bilo moških 6 ali 12,77 %.

¹¹ Vir: Možina, T. (1999); Evalvacija poskusov izobraževalnih programov višjega strokovnega izobraževanja Gostinstvo in Turizem, Vmesno poročilo, Andragoški center Slovenije.

Poprejšnja izobrazba udeležencev

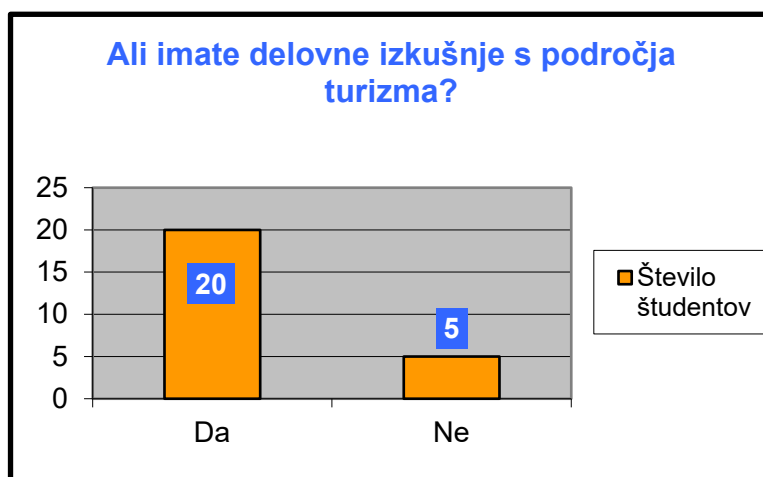
Slika 2: Sestava udeležencev v izobraževalnem programu Turizem - odrasli po poprejšnji izobrazbi

Z enakim deležem so bili v izobraževalnem programu zastopani gimnazijski maturanti in turistični tehniki (34 %). Sledijo jim študenti s poprejšnjo izobrazbo ekonomsko-komercialnega tehnika (23,4 %), zelo malo pa je študentov, ki so končali programe Tehnik strežbe (4 %) ter Gostinski in Programerski tehnik (oba 2,1 %).

Poprejšnje delovne izkušnje udeležencev izobraževalnega programa

Slika 3: Delovne izkušnje iz turizma

Razlike v starosti študentov v izobraževalnem programu se izražajo tudi v delovnih izkušnjah. Kot je razvidno iz zgornje slike, je bilo izmed tistih, ki so na anketo odgovorili 20 ali 80 % študentov takih, ki so ob začetku programa že imeli delovne izkušnje iz turizma, 5 ali 20% študentov pa le-teh ni imelo.

Študentje so vrsto delovnih izkušenj iz turizma predstavili takole:

"Samostojni referent v inozemskem turizmu. Delo v turistični agenciji. Poslovanje s tujimi agencijami. Priprave potovanj. Prodaja turističnih aranžmajev. Prodaja letalskih vozovnic. Komerciala. Vodja prodaje. Delo v menjalnici. Viziranje. Prodaja v brezcarinski prodajalni. Delo v recepciji. Vodja recepcije. Turistični vodnik. Delo v igralnici. Delo v gostinstvu. Organizacija kongresov. Izpeljevanje posebnih iger na srečo. Delo s strankami. Delo pri turistični recepciji. Servisiranje gostov."

Spodbude in razlogi za izobraževanje

Spodbude so eden tistih motivacijskih dejavnikov, ki pomembno vplivajo na posameznikovo odločitev za vključitev v določeno izobraževanje. Kot vidimo iz Preglednice 3, so udeleženci v programu navedli, da so se vpisali v izobraževalni program predvsem na svojo željo.

Preglednica 3: Spodbude za vpis v izobraževalni program

SPODBUDE	ŠTEVILO ŠTUDENTOV	%
Sami	23	92,00
družina	1	4,00
zahteva kolektivne pogodbe	1	4,00
prijatelji	0	0,00
vaš delodajalec	0	0,00
vaši sodelavci	0	0,00
zavod za zaposlovanje	0	0,00

Večina študentov se je sama odločila za vpis v izobraževalni program (92 %), nekaj študentov se je vpisalo v izobraževalni program zaradi spodbud družine ali zahtev kolektivne pogodbe (obakrat po 4 %). Razloge, zaradi katerih so se vpisali v izobraževalni program, kaže preglednica 4:

Preglednica 4: Razlogi za izobraževanje

	Zelo drži		Drži		Niti drži niti ne drži		Ne drži		Sploh ne drži		SKUPAJ	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Izobražujem se zato, ker me to veseli.	10	41,67	12	48,00	3	12,50	0	0,00	0	0,00	24	100,0
Z izobraževanjem bom postal bolj zrela in razvita osebnost.	7	30,43	12	48,00	3	13,04	1	4,35	1	4,35	23	100,0
Z višjo izobrazbo se bom v družbi bolj uveljavil.	8	36,36	12	48,00	2	9,09	1	4,55	0	0,00	22	100,0
Izobraževanje mi bo omogočilo zaposlitev ali napredovanje v mojem poklicu.	7	29,17	9	36,00	4	15,38	3	11,54	2	7,69	26	100,0
Izobražujem se zaradi delodajalčevih zahtev.	1	4,00	2	8,00	2	8,00	6	24,00	14	56,00	25	100,0
Izobražujem se zato, da bi si pridobil novo znanje in večjo kompetentnost v poklicu.	10	40,00	13	52,00	2	8,33	0	0,00	0	0,00	24	100,0

Za največ študentov "zelo drži" trditev, da se izobražujejo zato, ker jih to veseli (41,7 %, za 48 % pa to "drži"). Tej trditvi sledijo izobraževanje kot pridobitev novega znanja in večje kompetentnosti v poklicu (za 37,5 % "zelo drži", za 52 % "drži"), izobrazba kot sredstvo družbene uveljavitve (36,4 % "zelo drži", 48 % "drži") ter izobraževanje kot sredstvo lastnega razvoja ("zelo drži" 30,4 %, "drži" za 48 %). Med trditvami, s katerimi se študenti sploh ne strinjajo, je najvišje uvrščeno izobraževanje zaradi delodajalčevih zahtev (56 % študentov trdi, da to zanje "sploh ne drži", 24 % pa, da "ne drži").

Analiza ciljne skupine študentov, ki je bila zajeta v poskusno izpeljevanje programa Turizem - odrasli, je pokazala, da je ciljna skupina dokaj heterogena po poprejšnjem znanju, razlike so bile tudi v starosti ter v vrsti in obsegu delovnih izkušenj v turizmu. Hkrati pa je analiza pokazala tudi, da so bili udeleženci zelo motivirani za izobraževanje, da jih je izobraževanje po programu veselilo in so v njem prepoznavali pot za pridobitev novega znanja in večje kompetentnosti v poklicu.

2.2 Ustreznost predlaganih metod in oblik dela za izpeljavo programa (Andragoški center Slovenije)

Strokovne smernice in merila za presojo ustreznosti

Ustrezna opredelitev oblik in metod dela v izobraževalnem programu je zelo pomembna za doseganje ciljev izobraževalnega programa. Pri njihovem opredeljevanju je pomembno, da izberemo takšne, s katerimi bomo lahko dosegli različne cilje, ki smo jih določili v izobraževalnem programu. Praksa izobraževanja odraslih kaže, da si odrasli želijo predvsem uporabnega znanja, takega, ki ga bodo lahko hitro prenesli v življenjska in delovna okolja in jih uporabili. Poleg tega prihajajo odrasli v izobraževanje z določenimi delovnimi in življenjskimi izkušnjami in so zato lahko pomemben vir informacij in učenja za druge udeležence izobraževanja. Zato je pomembno, da za odrasle uporabljamo aktivne oblike in metode dela, ki omogočajo aktivno sodelovanje v izobraževalnem procesu, menjavo informacij in izkušenj in povezovanje njihovih izkušenj in prakse z novim znanjem, ki ga pridobivajo.

Ustreznost opredeljenih oblik dela v programu za odrasle smo zato presojali glede na:

- povezovanje in uporabo poprejšnjega znanja in delovnih izkušenj odraslega z izobraževanjem (aktivni načini in metode dela, ki ustrezajo odraslim),
- opredeljevanje takšnih oblik in metod dela, ki omogočajo vpetost izobraževalnega programa za odrasle v njihovo delovno okolje in uporabnost znanja,
- možnost izpeljave posamezne oblike ter doseganje ciljev posameznega predmeta v skladu s prilagoditvijo programa, ki za izobraževanje odraslih predvideva zmanjšan obseg ur,
- sodelovanje odraslih pri sooblikovanju izobraževalnega procesa.

Opredelevitev oblik dela v izobraževalnem programu:

Izobraževalni program Turizem predvideva tri temeljne oblike dela, in sicer: **predavanja**, **seminarske vaje** in **laboratorijske vaje**. Takšna opredelitev izhaja iz Izhodišč za pripravo izobraževalnih programov višjih strokovnih šol. Izhodišča takšno izbiro oblik dela v programu utemeljujejo s potrebo, da se mora praktična naravnost izobraževanja v izobraževalnem programu izražati tudi v tesnem povezovanju teoretičnega in praktičnega dela pri splošnih in strokovnoteoretičnih predmetih. Oblike dela v programu, ki se delijo na predavanja, seminarske vaje in laboratorijske vaje, so predlagane kot tiste, ki bodo omogočile doseganje povezovanja teoretičnega znanja z reševanjem praktičnih problemov in s tem globalnih ciljev programa ter ciljev posameznih predmetov v programu. Iz izhodišč še izhaja, naj bi obseg predavanj ne bil večji od 60 %, pri temeljnih in posebnih strokovnoteoretičnih pa ne večji od 50 % razpoložljivega časa. Vaje naj bi po obsegu imele prednost pred seminarji, zlasti še pri posebnih strokovno-teoretičnih predmetih. Na podlagi tega je v programu opredeljen obseg ur za posamezno od treh oblik izobraževanja. Izobraževalni program za mladino nima posebne sestavine, v kateri bi opredeljeval metode dela. V njem so tako opredeljene le toliko, kolikor so že včlenjene v opredelitev posameznih oblik dela. Seminarske vaje npr. implicirajo pripravo seminarske naloge in njen zagovor kot temeljno metodo dela, laboratorijske vaje predpostavljajo praktično delo in pripravo praktičnega izdelka.

Prilagoditve za odrasle

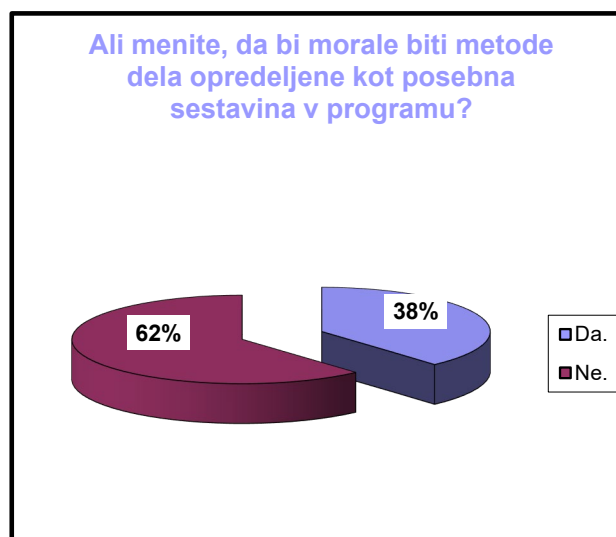
V prilagoditvah za odrasle ni bilo predlaganih nobenih sprememb. Temeljne oblike dela v programu so tudi za odrasle predavanja, laboratorijske vaje in seminarske vaje. Prilagoditve pa posebej tudi ne opredeljujejo oz. priporočajo metode dela za odrasle.

PRIKAZ IZIDOV

Predavatelji

Izobraževalni program Turizem nima posebej opredeljene sestavine, ki bi priporočala uporabo ustreznih metod dela pri posamezni obliki izobraževanja. Zato smo predavatelje najprej vprašali za mnenje o tem, ali bi bilo metode dela treba opredeliti v programu kot posebno sestavino?

Slika 4: Potreba po opredelitvi metod dela kot posebne sestavine v programu

Več kot polovica predavateljev (62 %) meni, da ni potrebno, da bi bile v izobraževalnem programu metode dela opredeljene kot posebna sestavina. 38 % predavateljev pa, da bi bilo to potrebno oz. priporočljivo. Odgovore utemeljujejo takole:

»Ustrezno bi bilo, če bi bile metode dela v programu napisane kot priporočila. To bi bilo dobro zlasti za začetnike.« *»Opredeljene metode dela bi bile v pomoč predavateljem.«* *»Opredeljene metode dela bi bile koristne za pripravo predavateljev.«* *»To, da bi bile metode dela opredeljene v programu, bi bilo koristno za tiste, ki se s programom srečujejo prvič. Pri nas imajo vsi predavatelji že kar nekaj delovnih izkušenj, tako da uporaba različnih metod niti ne povzroča težav. Nekaj težav pa imajo tisti predavatelji, ki pridejo iz gospodarstva. Na splošno bi to morale biti le priporočilo, in ne togo opredeljeno, sama imam raje več svobode pri načrtovanju predavanj.«*

Na vprašanje, katere oblike in metode dela sami največkrat uporabljajo pri delu z odraslimi, so predavatelji odgovorili tako, kot kaže preglednica 5:

Preglednica 5: Katere metode dela uporabljate pri delu z odraslimi udeleženci?

METODA	UPORABLJA	
	Število	%
predavanje, razlaga	10	83,33
seminarske naloge	5	41,67
delo v dvojicah oz. v manjši skupini	5	41,67
praktično delo (vaje)	4	33,33
razprava v skupini	4	33,33
demonstracija	1	8,33
ekskurzije	1	8,33
igra vlog	0	0,00
projektno delo	0	0,00

Predavatelji največ uporabljajo metodo *predavanja* (83,3 %), njej sledijo z enakim deležem *delo v dvojicah* in *seminarske naloge* (41,7 %). Predavatelji v svoja

predavanja pogosto vpeljujejo tudi *razpravo v skupini* ter *praktično delo ali vaje* (oboje 33,3 %), manj pa *demonstracije* in *ekskurzije* (8,3%).

Predavatelji so navajali, da opažajo razlike pri delu z odraslimi glede na delo z mladino in tem svoje delo tudi prilagajajo. Razlike so opisovali takole:

"Pri odraslih uporabljam malo drugačne metode dela kakor pri mladini. Pri mladini imam frontalno obliko pouka (predavanja). To je sicer enako tudi pri odraslih. Razlika pa je ta, da moram pri odraslih stvari večkrat pojasnjevati tudi za nazaj. Odrasli imajo različno poprejšnje znanje, zato je velikokrat treba pojasnjevati tudi stvari, ki naj bi jih že znali, pa je poprejšnje znanje pomanjkljivo. Zelo sistematično moram delati z njimi tudi zato, ker je na voljo manj ur, velikokrat pa se moram oddaljiti od predavanja prav zaradi pomanjkljivega poprejšnjega znanja. Pri nekaterih je že 20 let od tedaj, ko so končali srednjo šolo in so pozabili nekatere temeljne pojme. Pri mlajših te težave ni."

"Pri vajah odrasli praktične zglede hitreje dojemajo, ker izhajajo iz prakse. Težava pa je v tem, da po navadi ne marajo sami reševati praktičnih primerov pred tablo – tega pri mladini ni. Raje sedijo, pustijo, da jaz delam na tablo, najraje imajo, da delam vse sproti. Aktivno začnejo sodelovati, ko se jim porajajo vprašanja. Takrat povedo svoja mnenja. Pri rednih študentih pokažem en zgled in potem sami naprej računajo na tabli, pri odraslih pa tega nikdar ne storim."

"Pri odraslih se izobraževalni proces razlikuje predvsem v tem, da je veliko bolj utemeljen na njihovih praktičnih izkušnjah in reševanju praktičnih problemov, ki pomenijo konkretno aplikacijo v njihovo delovno prakso. Posebno pomembno je tudi, da namenimo veliko pozornost temu, da si sami med seboj menjavajo delovne izkušnje. Prihajajo z zelo različnih delovnih mest, imajo raznolike izkušnje in se lahko zelo veliko naučijo drug od drugega. Skupinsko delo pri vajah je najboljši način za menjavo delovnih izkušenj. Pri izpeljavi izobraževalnega procesa pri odraslih povzroča težave čas. Ker je ur manj, zmanjkuje časa za vaje. Pri mladini je časa več in bi bilo zato več možnosti za vaje in obdelavo konkretnih praktičnih problemov, vendar imajo mladi ljudje manj izkušenj in se zato to teže izpeljuje. Odrasli bi lahko svoje bogate delovne izkušnje še bolj izrabili, če bi bilo več časa za vaje. Velikokrat se dogaja, da so študentje zelo motivirani, pripravljeni so podati svoje izkušnje in razvijati možnosti za rešitve, pa žal za to zmanjka časa."

"Razlike so. Odrasli so sami dejavnejši, vedo kaj hočejo. Upoštevajo se njihova inicijativa, demonstracija, razlaga, diskusija, vaje, eksperimentalno delo."

"Metode so iste, le da imajo odrasli več poprejšnjega znanja in je le-to mogoče uporabiti za aktivno obliko pouka." "Pri odraslih lahko več storiš za to, da svoje izkušnje, ki jih imajo, uporabijo pri vajah."

"V metodah dela ni razlik razen tega, da je treba upoštevati večjo obremenitev odraslih."

Udeleženci

Preglednica 6 prikazuje odgovore udeležencev glede na ustreznost uporabe posamezne metode dela v programu.

Preglednica 6: Ali je bilo posamezni metodi dela v programu namenjeno dovolj časa?

METODA	PREMALO		RAVNO PRAV		PREVEČ		SKUPAJ	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Predavanje, razlaga	4	16,67	20	80,00	1	4,17	25	100,00
Razprava v skupini	8	34,78	16	66,67	0	0,00	24	100,00
Demonstracija	10	43,48	14	58,33	0	0,00	24	100,00
Praktično delo (vaje)	9	37,50	15	60,00	1	4,17	25	100,00
Delo v dvojicah oz. v manjši skupini	8	36,36	15	65,22	0	0,00	23	100,00
Seminarske naloge	6	26,09	5	20,83	13	62,17	24	100,00
Povprečje odgovorov	7,50	32,48	14,17	58,51	2,50	10,36	24,17	100,00

V povprečju se zdi 58,5 % udeležencem uporaba določenih učnih metod ustrezna, 32,5 % jih meni, da so nekatere metode uporabljali premalo, 10,4 % pa, da so nekatere metode uporabljali prepogosto. Največ študentov je napisalo, da se jim je zdela uporaba predavanja in razlage ustrezna (80 %). Podoben delež imajo metode: razprava v skupini (66,7 %), demonstracija (58,3 %), praktično delo (60 %) in delo v dvojicah ali na manjši skupini (65,2 %). Najmanj študentov se je opredelilo, da so predavatelji ravno prav uporabljali metodo seminarskih nalog (20,8 %). Dobri polovici udeležencev se je zdela pretirana uporaba seminarskih nalog (62,7 %), nekateri pa so bili menili, da je bilo preveč časa namenjenega tudi uporabi metode predavanja in praktičnega dela (4,2 %). Po mnenju študentov programa *Turizem* bi morali predavatelji več uporabljati metode demonstracije (43,5 %), praktičnega dela (37,5 %), dela v dvojicah ali manjših skupinah (36,4 %), razprave v skupini (34,8 %) in seminarskih nalog (26,1 %).

2.3 Ustreznost načinov preverjanja in ocenjevanja znanja (Andragoški center Slovenije)

Strokovne smernice in merila za presojo ustreznosti

Ko v izobraževalnem programu opredeljujemo oblike preverjanja in ocenjevanja znanja za odrasle, moramo upoštevati: uporabo prijemov, ki temeljijo na neposrednem preverjanju znanja v raznih okoliščinah ali pri dejavnostih, ki so čim bližje življenjskim položajem, udeleženci pa se lahko vanje vživijo. Pri izobraževanju odraslih, zlasti pri tistih programih, ki temeljijo na poklicnih izkušnjah, je še posebno pomembno, da se za preverjanje znanja izbirajo naloge in konkretni delovni problemi, ki jih je treba na podlagi naučenega rešiti. Naloge, ki se uporabljajo za preverjanje in ocenjevanje, morajo biti oblikovane tako, da so blizu pojmovnemu svetu odraslih in načinu njihovega sporazumevanja. Pri odločanjih o obliki ali načinih preverjanja in ocenjevanja znanja je treba upoštevati možnosti in okoliščine različnih organizacijskih izpeljav programa za odrasle ali načine pridobivanja in dokazovanja znanja (npr. šolska organizacija, vodeno samoizobraževanje, izpitni sistem ipd). Znanje odraslih se načeloma preverja na predmetnih izpitih. Za odrasle pa so primerne tudi takšne oblike preverjanja in ocenjevanja znanja, ki omogočajo povezavo teorije in prakse in preverjanje znanja na reševanju konkretnih problemov iz prakse (npr. praktični izdelek, seminarska naloga, projekt, prikazi v stvarnem delovnem okolju).

Izhajajoč iz takšnih strokovnih izhodišč smo ustreznost načinov preverjanja in ocenjevanja znanja v izobraževalnem programu presojali glede na:

- uporabo znanja za reševanje konkretnih primerov iz delovne prakse (ali so oblike preverjanja znanja takšne, da odrasli z njimi izkazuje aplikativno znanje in mu omogočajo, da na novo pridobljeno znanje zna uporabiti za reševanje praktičnih primerov),
- obremenjenost odraslih s študijskim procesom (ki izhaja iz tega, da poleg izobraževalnih opravljajo še druge vloge),
- ustreznost oblik glede na zmanjšani obseg organiziranega izobraževalnega dela, ki ga imajo odrasli na voljo,
- ustreznost časovne razporeditve posameznih oblik preverjanja in ocenjevanja znanja.

Opredelitev načinov preverjanja in ocenjevanja znanja v izobraževalnem programu

Program določa splošne obveznosti študentov in oblike preverjanja znanja v splošnem delu, kjer v preglednici na splošni ravni opredeli vse obveznosti. Izobraževalni program na ravni kataloga znanja nima posebej opredeljene sestavine preverjanje in ocenjevanje znanja. Pri nekaterih predmetih so na ravni kataloga znanja opredeljene posebnosti konkretnih oblik preverjanja znanja ter druge obveznosti, ki jih morajo izpolniti študenti pri posameznem predmetu, in sicer v sestavini: posebnosti v izvedbi. Izobraževalni program niti na ravni izobraževalnega programa niti na ravni posameznega kataloga znanja nima opredeljenih kriterijev ocenjevanja za posamezne oblike oz. načine preverjanja in ocenjevanja znanja. Opredeljene obvezne oblike preverjanja in ocenjevanja znanja so: **pisni izpit, ustni izpit, delni izpit, seminarska naloga, seminarske vaje, laboratorijske vaje, praktični izpit in ustni zagovor, praktična naloga z delovnega področja in ustni zagovor, poročilo o delu (praktično izobraževanje).**

Prilagoditve izobraževalnega programa odraslim udeležencem izobraževanja

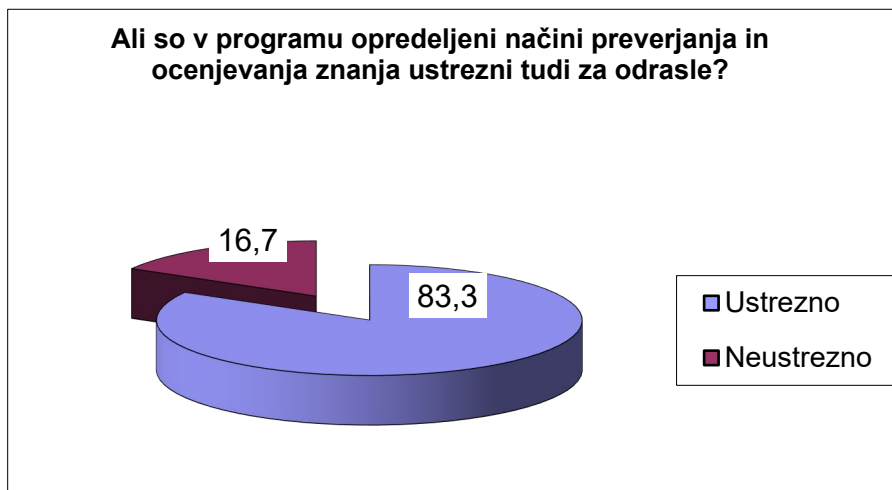
V prilagoditvah je bilo poudarjeno, da izobraževalni program in načini in oblike preverjanja znanja zagotavljajo enak izobrazbeni standard kot študij mladine. Za odrasle na ravni izobraževalnega programa ni bilo prilagoditev obveznih načinov preverjanja in ocenjevanja znanja.

PRIKAZ IZIDOV

Predavatelji

Na vprašanje, ali so obvezni načini preverjanja in ocenjevanja znanja, kot jih določa izobraževalni program, ustrezni tudi za odrasle udeležence izobraževanja, so predavatelji odgovorili tako, kot kaže slika 5:

Slika 5: Ustreznost načinov preverjanja in ocenjevanja znanja za odrasle

Iz slike 5 razberemo, da je 83,3 % predavateljev menilo, da so načini in oblike preverjanja znanja ustrezni, 16,7 % pa, da so neustrezni. Predavatelji so svoje odgovore utemeljevali takole:

"Dodal bi še seminarske naloge (teoretična obravnava pogrinjkov, npr. Kitajska). Dobrodošle bi bile tudi raziskovalne naloge." "Odrasli imajo manj težav z uporabo jezika, velikokrat pa zanemarijo prvino pisnega izražanja. Pozitivno opravljen pisni izpit je pogoj za ustni izpit. To nekaterim udeležencem povzroča težave." "Obvezni načini preverjanja in ocenjevanja znanja, kot so opredeljeni pri mladini, za odrasle niso ustrezni predvsem zato, ker imajo odrasli drugačen način prehodnosti v drugi letnik kot mladina. Odrasli morajo imeti za prehod v drugi letnik najmanj dva opravljena izpita in opravljeno ter priznano praktično izobraževanje. Pri odraslih je tudi nesmiselno preverjanje navzočnosti na vajah. »Razumljivo je, da mora odrasli opraviti enake obveznosti, kakor so določene mladini. Če sta pri posameznem predmetu opredeljena seminarska naloga in njen zagovor, potem jo mora študent pripraviti in jo na vajah tudi zagovarjati. Takrat mora biti na vajah navzoč, sicer obveznosti ne more opraviti.« »Odrasli delajo včasih počasneje. Imajo težave z jezikom, zato potrebujejo za dojetanje nekaterih vsebin več časa.«

Predavatelje smo nadalje vprašali, kdaj in kako sami preverjajo znanje pri svojem predmetu za odrasle? Njihove odgovore prikazuje preglednica 7:

Preglednica 7: Uporabljeni načini preverjanja in ocenjevanja znanja pri odraslih

NAČIN	ŠTEVILO PREDMETOV	%
z izpiti	10	83.3
s seminarsko nalogo	5	41.7
s praktičnim izdelkom	2	16.7
z delnimi izpiti	1	8.3
s projekti	0	0
z raziskovalno nalogo	0	0
s pisanjem eseja	0	0

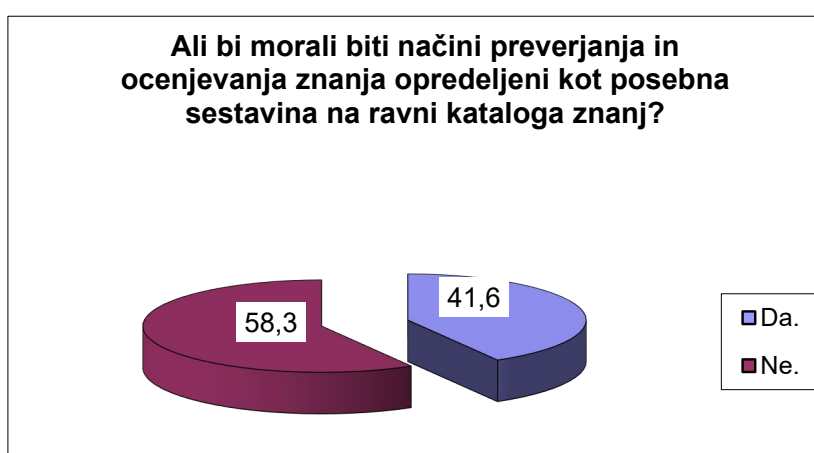
Glede na čas in oblike se znanje pri odraslih najpogosteje preverja in ocenjuje z izpiti (pri 83,3 % vseh predmetov), sproti in na koncu ter s seminarskimi nalogami (pri 41,7 % vseh predmetov), in sicer pisno in ustno. Precej manj je preverjanja in ocenjevanja

s praktičnimi izdelki (pri 16,7 % vseh predmetov) in z delnimi izpiti (pri 8,3 % vseh predmetov), nihče od anketiranih pa znanja ne preverja in ocenjuje z esejem, projekti in z raziskovalnimi nalogami.

Odgovori povedo, da so predavatelji tudi pri odraslih uporabljali načine in oblike preverjanja znanja, ki so opredeljeni v izobraževalnem programu, drugih pa ne.

Od predavateljev smo tudi zvedeli, ali bi bilo treba obvezne načine preverjanja in ocenjevanja znanja, ki so sicer za vsak predmet posebej določeni na ravni izobraževalnega programa (splošni del), še dodatno pojasniti ali razširiti v katalogu znanja za posamezen predmet. Njihove odgovore kaže slika 6:

Slika 6: Ali bi morali biti načini preverjanja znanja opredeljeni kot posebna sestavina programa tudi na ravni kataloga znanj?

Iz slike vidimo, da so mnenja o podrobnejšem opredeljevanju načinov preverjanja in ocenjevanja znanja na ravni kataloga znanja, kar zadeva specifičnost in potrebe odraslih, precej različna. Malo več kot polovica predavateljev je menila, da bi bilo le-to potrebno, malo manj kot polovica pa, da ne. Med tistimi, ki so odgovorili negativno, je svoj odgovor utemeljila le ena predavateljica, in sicer takole:

"Na višji strokovni šoli smo predavatelji iz iste stroke, pa imamo različna mnenja o tem, kako od koga dobiti oceno. Sama uporabljam določeno obliko, ko pa mi ni več všeč, jo zamenjam. Učim se tudi iz svojih napak. Zato mi bolj ustreza, če ni vse vnaprej določeno. Vsak predavatelj svojo snov najboljše pozna in zato najboljše ve, kako preveriti znanje."

Drugi del predavateljev je svoje odgovore utemeljeval s pojasnilom:

"Natančno opredeljeni načini preverjanja in ocenjevanja znanja bi bili pomembni za študente. Zanje je namreč pomembno, da vedo, kako se bo preverjalo in ocenjevalo njihovo znanje (kdaj, kako in kaj)." "Ustrezno bi bilo, če bi bilo to na ravni kataloga znanja napisano kot priporočilo. To je še posebno pomembno za predavatelje začetnike." "Ustrezno bi bilo, če bi bila na ravni kataloga znanja natančneje opredeljena merila ocenjevanja. Pri nas se predavatelj sam odloči, ali se seminarska naloga sploh oceni. Praviloma se naloge ne ocenjujejo. Sama npr. določim, da seminarske naloge sestavljajo 20 % skupne ocene. Kolikor poznam tujo prakso, vem, da imajo vnaprej natančno določena merila, po katerih bodo ocenjevali ali preverjali doseganje določenih ciljev programa. Za strokovni profil, ki

ga izobražujemo v tem programu, je zelo pomembno, da se ocenjuje tudi zagovor, predstavitev seminarske naloge. Sama zato izpeljujem skupinske vaje. Tako študente navajam na skupinsko delo, ki je v turizmu zelo pomembno in potrebno."

Udeleženci

Da bi si ustvarili celostno sliko in lahko kar najobjektivneje presodili ustreznost opredeljenih načinov preverjanja in ocenjevanja znanja v programu, smo tudi odrasle udeležence vprašali, kateri načini preverjanja in ocenjevanja znanja se jim zdijo primerni. Njihove odgovore ponazarja preglednica 8:

Preglednica 8: Ustreznost načinov preverjanja in ocenjevanja znanja s stališča udeležencev

NAČIN	PRIMERNO		NEPRIMERNO	
	Število odgovorov	%	Število odgovorov	%
pisni izpit	25	100	0	0
ustni izpit	24	96	1	4
delni izpit	14	56	3	12
projekti	12	48	3	12
seminarske nal.	16	64	7	28
raziskovalne nal.	14	56	1	4
praktični izdelki	16	64	1	4
pisanje eseja	8	32	8	32

Iz preglednice razberemo, da so vsi anketirani udeleženci izobraževalnega programa Turizem zadovoljni s pisnim preverjanjem in ocenjevanjem znanja, delež pa je visok še pri ustnem preverjanju in ocenjevanju znanja ter preverjanju in ocenjevanju s seminarskimi nalogami in praktičnimi izdelki. Delež pozitivnih odgovorov pa je najnižji pri preverjanju in ocenjevanju znanja s pisanjem eseja, ki ga je, po drugi strani, največji delež udeležencev izobraževanja označil kot neustreznega.

Neustreznost določenega načina preverjanja in ocenjevanja znanja so anketirani udeleženci utemeljili takole:

"Znanja se ne da ocenjevati s pomočjo seminarske naloge, te so pri nekaterih predmetih celo nepotrebne, študentom ob delu vzamejo preveč časa, predavatelji pa namenijo njeni predstavitvi premalo časa (2-3 minute), poleg tega je preveč izpitov obremenjenih s seminarskimi nalogami, zato bi bilo boljše, da bi pripravili v vsakem letniku eno samostojno nalogo in to temeljiteje, ne pa da se za vsak predmet pripravlja seminarska naloga, ki je sama sebi namen. (6 anketiranih udeležencev)."

»Ustni izpiti so subjektivni, uporabljali naj bi jih le pri tujih jezikih, ne pa tudi pri drugih, pri katerih je treba izdelati že seminarsko nalogo.« (2 udeleženca).

»Ustni in pisni izpiti pri nekaterih predmetih niso primerni, ocenjevati bi morali predvsem praktično.« (1 udeleženec).

»Načini so ustrezni, a le ob primernem roku, za projekte ni časa, saj je večina študentov zaposlena, poleg tega pa so bila tudi sama predavanja v časovni stiski.« (1 udeleženec).

Odgovori udeležencev povedo, da večini najbolj ustreza pisno in ustno preverjanje znanja, preverjanje znanja z izpiti pa so tudi predavatelji ocenili kot tisti način, ki ga

največ uporabljajo. Medtem ko iz odgovorov predavateljev razberemo, da nihče ne uporablja za preverjanje in ocenjevanje znanja **projektov** in **raziskovalnih nalog**, pa je malo manj kot polovica udeležencev (48 %) menila, da bi bilo ustrezno, če bi se znanje preverjalo s projekti, za raziskovalne naloge pa se zavzema več kot polovica ali 56 % udeležencev.

Več kot polovica udeležencev (64 %) je pozitivno ocenila seminarsko nalogo kot obliko preverjanja in ocenjevanja znanja. Kar velik delež pa je bil tudi tistih udeležencev, ki so menili, da seminarske naloge niso ustrezne (28 %). Iz njihovih pojasnil ob obravnavanem vprašanju vidimo, da jih je večina imela težave zaradi preštevilnih seminarskih nalog, ki so jih morali udeleženci pripravljati. Zmanjkovalo je tudi časa za njihovo predstavitev, zato so nekateri udeleženci menili, da seminarske naloge niso imele pravega učinka, temveč so bile same sebi namen in nepotrebne. Pri tem je treba upoštevati tudi odgovore, ki so jih udeleženci navajali, ko so ocenjevali ustreznost metod dela v programu; kar 62 % jih je menilo, da se seminarskim nalogam nameni preveč časa.

Ob tovrstnih težavah, ki so jih navajali udeleženci, in za potrebe celostne presoje tega dela izobraževalnega programa smo opravili analizo. Ugotovili smo, da morajo udeleženci izdelati tri seminarske naloge v prvem letniku in šest seminarskih nalog v drugem letniku. Pri posameznih predmetih se uporabljajo zelo različne kombinacije oblik preverjanja in ocenjevanja znanja. To je tudi razumljivo, saj je treba oblike in načine preverjanja in ocenjevanja znanja izbirati glede na značilnosti in cilje posameznega predmeta. Kar zadeva izobraževanje odraslih, pa kaže opozoriti predvsem na tiste predmete, ki predvidevajo zelo veliko oblik preverjanja in ocenjevanja znanja in razmisliti o možnosti, da bi za odrasle (upoštevajoč zahteve predmeta in doseganje enakovrednosti standardov znanja) določili manj oblik preverjanja in ocenjevanja znanja.

2.4 Ustreznost organizacije in izpeljave izobraževanja v šoli in pri delodajalcu glede na sprejeti katalog znanja (Andragoški center Slovenije)

V tem delu smo presojali ustreznost treh za izobraževanje odraslih zelo pomembnih sestavin izobraževalnega programa ter prilagoditev le-teh za izobraževanje odraslih, in sicer:

- **ustreznost prilagoditve obsega ur v predmetniku**
- **ustreznost izbrane organizacijske oblike**
- **ustreznost opredeljenih prostorskih razmer, študijske literature in velikosti skupin**

Pri tem smo uporabili merila za presojo ustreznosti opredelitve organizacije izobraževanja odraslih. Ugotavljali smo, ali:

- so zagotovljene takšne organizacijske in izvedbene možnosti za izobraževanje, ki omogočajo doseganje ciljev izobraževalnega programa oziroma posameznih katalogov znanja in s tem enakovrednost standardov znanja v izobraževanju odraslih;
- je upoštevana obremenjenost odraslih, ki izhaja iz delovnih in drugih vlog, ki jih opravljajo poleg izobraževalnih;

- je izobraževanje odraslih odprto in fleksibilno in ali so upoštevane različne poti do znanja v izobraževanju odraslih (fleksibilnosti in odprtosti izbrane organizacijske oblike v sami izpeljavi ter možnosti vplivanja odraslih);
- so izpolnjeni drugi pogoji, ki sodijo h kakovostni organizaciji in izpeljavi izobraževanja odraslih (prostorski pogoji, študijska literatura, velikost skupin).

Ustreznost prilagoditve obsega ur v predmetniku

Strokovne smernice in merila za presojo ustreznosti

Obseg ur v predmetniku za odrasle je zmanjšan zato, ker imajo odrasli, ki se znova začno izobraževati, navadno že kar nekaj izobraževalnih in delovnih izkušenj, in jih lahko koristno uporabijo pri svojem izobraževanju. Tako nekatere določene vsebine hitreje absolvirajo, saj jih že poznajo. Drugi razlog, zaradi katerega je zmanjšan obseg ur organiziranega izobraževalnega dela za odrasle, je tudi ta, da pri odraslih po navadi ni vzgojnih vsebin. Pri zmanjševanju obsega ur v izobraževanju odraslih moramo biti pozorni, da je le-to ustrezno, neustrezno prilagajanje namreč lahko poslabša kakovost izobraževanja, oteži doseganje ciljev izobraževalnega programa in s tem enakovrednost standardov znanja z izobraževanjem mladine.

V evalvaciji smo zato ugotavljali:

- uresničljivost ciljev pri posameznih predmetih v predvidenem obsegu ur,
- ustreznost obsega ur pri posameznem predmetu glede na potrebe udeležencev,
- ustreznost obsega ur glede na predvidene oblike dela v programu (predavanja, seminarske vaje, laboratorijske vaje).

Opredelitev v izobraževalnem programu

Izobraževalni program v predmetniku opredeljuje naslednji obseg ur: 300 ur za skupne strokovnoteoretične predmete, 624 ur za temeljne strokovne predmete, 396 ur za posebne strokovne predmete in 680 ur za praktično izobraževanje. Skupno število ur je 2000. Predmetnik za posamezen predmet določa še obseg ur za predavanja, laboratorijske in seminarske vaje.

Prilagoditev za odrasle

Predmetnik in število ur sta prilagojena izpeljavi programa odraslih tako, da morajo predavanja imeti vsaj 50 % ur iz predmetnika, seminarske in laboratorijske vaje pa najmanj 70 %. Za skupne strokovne predmete je bilo predvidenih 214 ur, za temeljne strokovne 439, za posebne strokovne predmete 229 ur in za praktično izobraževanje 680 ur. Skupaj 1562 ur.

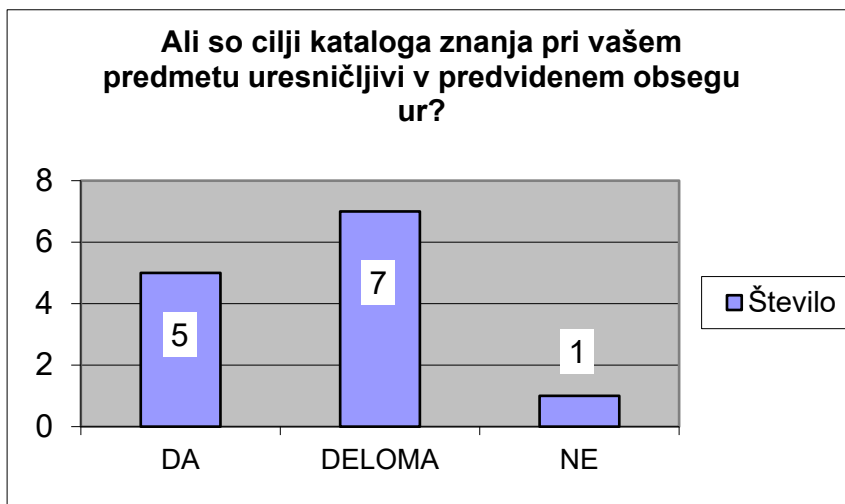
PRIKAZ IZIDOV

V nadaljevanju prikazujemo izide, ki smo jih za presojo ustreznosti prilagoditve obsega ur v predmetniku pridobili od posameznih subjektov.

Predavatelji

Predavatelje smo vprašali, ali so cilji kataloga znanja pri njihovem predmetu uresničljivi v predvidenem obsegu ur. Njihove odgovore prikazuje slika 7:

Slika 7: Uresničljivost ciljev kataloga znanja pri posameznem predmetu v predvidenem obsegu ur

Pri petih predmetih se je pokazalo, da so cilji uresničljivi v predvidenem obsegu ur. Predavatelji so svoje odgovore utemeljevali takole:

"V skrajšanem času, ki ga imam na voljo pri odraslih, lahko ravno tako uresničim vse cilje, ker imajo odrasli več poklicnih izkušenj. Velikokrat se na predavanjih razvijejo zanimive diskusije, ker odrasli to, kar na predavanjih slišijo, podoživljajo v praksi in iščejo praktične rešitve. Mladina pa sploh ne ve, kaj jo še čaka in to je po navadi niti ne zanima. Z odraslimi ravno zaradi tega veliko lažje delam." "V predvidenem številu ur mi uspe študentom podati temelje stroke in njeno nadgradnjo."

Pri sedmih predmetih pa so predavatelji menili, da so cilji kataloga znanja le delno uresničljivi v predvidenem obsegu ur. Odgovore so utemeljili takole:

"Potrebovali bi več ur za seminarske vaje na račun zmanjšanja ur za predavanja." "Težave nastajajo, ker ni dovolj časa, da bi vsi študentje zagovarjali seminarske naloge. Preveč jih je in glede na obseg ur, ki je na voljo, tega ni mogoče izpeljati." "Zaradi majhnega obsega ur, ki je na voljo, je treba študente motivirati za samostojno učenje, saj morajo veliko opraviti sami doma." "Ur za vaje je v primerjavi z rednimi študenti toliko manj, da je zelo težko vse vsebine iz teoretičnega dela obdelati tudi na vajah." "Ker je tempo prehitro, se metoda dela prilagaja tako, da več razloži učitelj, študentje le pasivno sledijo." "Premalo časa je za utrjevanje znanja in uporabo novega znanja na praktičnih zgledih. Ni mogoče zadosti vsemu, kar zanima posameznike pri predmetu." "Poleg tega, da je premalo ur za vaje, je težava tudi v tem, da je struktura odraslih zelo različna po poprejšnjem znanju in bi bilo zato potrebno individualno prilagajanje posameznemu udeležencu in njegovemu poprejšnjemu znanju. Zato jih spodbujam k samoizobraževanju." "Vsi cilji predmeta so sicer doseženi, tudi socializacijski. Bilo bi še boljše, če bi imeli možnost narediti več vaj. Ob takem

obsegu ur je treba zelo hiteti. Če bi imel več časa na voljo, bi se o določenem problemu lahko več časa pogovarjali, obdelali več primerov iz prakse. Da bi študentom olajšali delo, je vsak predavatelj moral napisati skripta, tako da študentje lahko sledijo predavanjem od tako hitrem tempu. Ocenjujem pa, da te slabosti ne vplivajo bistveno na raven znanja, ki ga dosežejo slušatelji."

En predavatelj je menil, da cilji kataloga znanja pri njegovem predmetu niso uresničljivi v predvidenem obsegu ur. Dejal je:

"Glede na obširen katalog znanja je premalo ur za komunikacijo."

Spodnja preglednica prikazuje odgovore predavateljev o uresničljivosti ciljev v predvidenem obsegu ur za posamezen predmet:

Preglednica 9: Uresničljivost ciljev kataloga znanja pri posameznem predmetu

Ali so cilji kataloga znanja uresničljivi v predvidenem obsegu ur?	DA	DELOMA	NE
Strokovna terminologija v tujem jeziku (nemški jezik)		X	
Poslovno sporazumevanje in vodenje (PSV)		X	
Ekonomika in menedžment podjetja (EMP)		X	
Strokovna terminologija v tujem jeziku (italijanski jezik)		X	
Pravni in tehniški predpisi (PTP)	X		
Ekonomika turizma	X		
Trženje v gostinstvu in turizmu (TGT)	X		
Poslovna informatika in statistika (PIS)		X	
Poslovanje gostinskih in turističnih podjetij (PGT)	X		
Strokovna terminologija v tujem jeziku (angleški jezik)			X
Turistična geografija (TGE)		X	
Osnove kuharstva z gastronomijo (OKG)	X		
Osnove strežbe (OTS)		X	

Udeleženci

Da bi ugotovili, ali so bile prilagoditve obsega ur za odrasle ustrezne in ali so se zaradi zmanjšanja obsega ur pojavljale kakšne težave in kje, smo udeležence vprašali, ali se jim je zdel obseg ur pri posameznem predmetu ustrezen. Odgovore udeležencev prikazuje preglednica 10:

Preglednica 10: Ustreznost obsega ur pri posameznem predmetu

Ali se vam je obseg ur pri posameznem predmetu zdel primeren?	PREMALO ČASA	%	RAVNO PRAV	%	PREVEČ ČASA	%
	Strokovna terminologija v tujem jeziku (STJ1)	4	16,00	15	60,00	6

Poslovno sporazumevanje in vodenje (PSV)	3	12,00	17	68,00	5	20,00
Ekonomika in menedžment podjetja (EMP)	2	8,00	22	88,00	1	4,00
Strokovna terminologija v tujem jeziku II (STJ2)	19	76,00	6	24,00	0	0,00
Pravni in tehniški predpisi (PTP)	0	0,00	22	88,00	3	12,00
Ekonomika turizma	2	8,00	20	80,00	3	12,00
Trženje v gostinstvu in turizmu (TGT)	3	15,00	16	80,00	1	5,00
Poslovna informatika in statistika (PIS)	6	24,00	18	72,00	1	4,00
Poslovanje gostinskih in turističnih podjetij (PGT)	3	12,00	21	84,00	1	4,00
Naravna in kulturna dediščina (NKD)*	14	58,33	10	41,67	0	0,00
Strokovna terminologija v tujem jeziku III (STJ3)	18	75,00	5	20,83	1	4,17
Turistična geografija (TGE)	10	41,67	14	58,33	0	0,00
Dopolnilne turistične dejavnosti (DTD)	3	12,00	21	84,00	1	4,00
Osnove kuharstva z gastronomijo (OKG)	0	0,00	21	84,00	4	16,00
Osnove strežbe (OTS)	0	0,00	20	80,00	5	20,00

Podatki kažejo, da so bili udeleženci pri različnih predmetih včasih različnega mnenja o tem, ali je bilo zanj namenjeno dovolj časa ali ne. To je tudi razumljivo, če upoštevamo, da prihajajo odrasli v izobraževanje z različnim poprejšnjim znanjem in glede na to tudi presojujejo, koliko časa potrebujejo, da absolvirajo določen predmet. Posebno pozornost pa smo namenili predmetom, za katere je več kot polovica udeležencev menila, da je bilo zanje odmerjeno premalo časa. Taki predmeti so: **strokovna terminologija v tujem jeziku II** (76 % udeležencev je menilo, da je bilo časa premalo), **naravna in kulturna dediščina** (58,3 %), **strokovna terminologija v tujem jeziku III** (75 %). Visok odstotek se je pokazal še pri predmetu **turistična geografija** (41 %).

Vodja izobraževalnega programa

Vodja izobraževalnega programa je menila, da so prilagoditve obsega ur v predmetniku za odrasle, ki jih je sprejel Strokovni svet za izobraževanje odraslih, **ustrezne**.

Ustreznost opredeljenih prostorskih razmer, študijske literature in velikosti skupin

Strokovne smernice in merila za presojo ustreznosti

Za kakovostno izpeljevanje izobraževanja je zelo pomembno, da v izobraževalnem programu ustrezno opredelimo vse tiste pogoje, ki morajo biti izpolnjeni, da takšno izobraževanje lahko poteka in da se programski cilji lahko uresničujejo. Zagotovitev ustreznih prostorskih razmer v izobraževanju odraslih pomeni, da morajo biti prostori funkcionalni, takšni, da omogočajo interakcijo med udeleženci, opremljeni z vsemi pripomočki, ki so potrebni za kakovostno izpeljevanje programa. Povezani so z ustrezno opredelitvijo velikosti skupin, ki naj bodo takšne, da odraslim omogočajo aktivno delo, menjavo bogatih delovnih izkušenj ipd. Zelo pomemben pogoj, ki mora biti izpolnjen za kakovostno izobraževanje odraslih, je tudi študijska literatura. Odrasli namreč velik del svojega izobraževanja opravijo s samostojnim delom, zato so jim ustrezna študijska literatura in drugi učni viri zelo pomemben pripomoček pri učenju.

PRIKAZ IZIDOV

Predavatelje, udeležence in vodjo izobraževalnega programa smo zato povprašali, kaj menijo o ustreznosti prostorskih razmer, učnih sredstev, učnih virov in velikosti skupin.

Prostorske razmere

Spodnja preglednica prikazuje odgovore predavateljev, udeležencev in vodje izobraževalnega programa.

Preglednica 11: Ustreznost opredeljenih prostorskih pogojev za kakovostno izpeljavo programa

	ODGOVORI PREDAVATELJEV N = 13		ODGOVORI UDELEŽENCEV N = 25		ODGOVORI VODJE IZOBRAŽEVANJA N = 1	
	Število	%	Število	%	Število	%
Ustrezno	13	100	24	96	1	100
Neustrezno	0	0	1	4	0	0
Skupaj	13	100	25	100	1	100

Zgornja preglednica kaže, da so predavatelji prostorske razmere za izpeljavo izobraževanja ocenili pozitivno.

Večinoma so bili enakega mnenja udeleženci, saj jih je 24 ali 96 % menilo, da so bile prostorske razmere, v katerih je potekalo njihovo izobraževanje, ustrezne, 4 % pa da ne. Pri tem je treba opozoriti, da so udeleženci lahko ocenjevali samo razmere, v katerih je potekalo njihovo izobraževanje, in ne opredelitve v izobraževalnem programu, saj te ne poznajo. Ker pa mora vsak izvajalec za to, da lahko izvaja javnoveljavni program, biti vpisan v razvid izvajalcev javnoveljavnih programov in s tem zadostiti tudi prostorskim pogojem, ki jih zahteva program, smo pri oceni domnevali, da so bile razmere takšne, kot jih zahteva program.

Tudi vodja izobraževalnega programa je menila, da so prostorski pogoji glede na odrasle ustrezno opredeljeni.

Študijska literatura

Spodnja preglednica prikazuje odgovore predavateljev in udeležencev izobraževanja. Predavatelji so ocenjevali ustreznost študijske literature, ki je v izobraževalnem programu opredeljena za vsak predmet posebej kot posebna sestavina kataloga znanja z naslovom Okvirni seznam študijske literature. Udeleženci so ocenjevali ustreznost študijske literature, ki so jo uporabljali pri izobraževanju.

Preglednica 12: Ustreznost študijske literature za kakovostno izpeljavo programa

	ODGOVORI PREDAVATELJEV N = 13 (100 %)		ODGOVORI UDELEŽENCEV N = 25	
	Število	%	Število	%
Ustrezno.	8	61,4	14	60,8
Neustrezno.	5	38,6	9	39,13
Skupaj.	13	100		100

Malo več kot polovica ali 61,4 predavateljev je študijsko literaturo, ki je v izobraževalnem programu opredeljena kot priporočena za njihov predmet, ocenilo kot ustrezno; 38,6 % predavateljev pa je priporočeno študijsko literaturo za predmet, ki ga poučujejo, ocenilo kot neustrezno. Svojo oceno so utemeljevali takole:

*»Študijsko literaturo je treba vsako leto posodabljati. (STJ)«. »Študijska literatura je navedena za srednje šole, zato jo dopolnjujemo, in sicer predvsem glede na cilje organizacije dela.« (OKG) »V izobraževalnem programu je med študijsko literaturo naveden vir Zgodovinski pregled gostinstva, vendar tega ni v eni knjigi, temveč so le vsebine, uvrščene v drugo literaturo. V program bi bilo treba uvrstiti dodatno literaturo z vsemi potrebnimi navedbami (avtor, naslov, založba, letnica)«. (OST)
»Študijsko literaturo je treba neprenehoma posodabljati z novostmi.« (EMP)
»Študijska literatura, ki je navedena v izobraževalnem programu, ni ustrezna. Večinoma smo jo zamenjali.« (PSV)*

Udeleženci so študijsko literaturo ocenili zelo podobno kakor predavatelji. Da je le-ta ustrezna je menilo 60,8 % udeležencev, 39,1 % pa je trdilo nasprotno. Iz pojasnil, ki so jih navajali, razberemo, da so imeli težave predvsem s pomanjkanjem ustrezne literature (učbenikov), da so bili nekateri učbeniki, ki so jih pripravili predavatelji za interno rabo, premalo pregledni in niso zajeli vseh vsebin predmeta.

Vodja izobraževalnega programa je glede študijske literature – učbenikov, ki jih potrebujejo udeleženci, povedala, da je bila ravno to ena izmed večjih težav, ki so jih imeli ob začetku vpeljevanja programa. Na slovenskem trgu namreč ni dovolj ustrezne študijske literature in učbenikov za to področje, zato so hkrati z vpeljevanjem programa začeli pripravljati tudi učbenike za interno rabo, ki bi bili v pomoč študentom pri študiju. Pri nekaterih predmetih jim je to že uspelo storiti, ponekod pa še ne.

Velikost skupin

V skladu z normativi, ki izhajajo iz visokega šolstva in veljajo tudi za višješolsko izobraževanje, so v izobraževalnem programu opredeljene tele skupine za izpeljevanje

izobraževanja: 60 udeležencev za predavanja, 30 udeležencev za seminarske vaje in 15 udeležencev za laboratorijske vaje.

Predavatelji

Velika večina predavateljev je menila, da so tako opredeljene skupine ustrezne tudi za odrasle. Tako je menilo 12 ali 92,3 % predavateljev. Le en predavatelj je trdil, da so tako opredeljene skupine neustrezne.

Vodja izobraževalnega programa

Vodja izobraževalnega programa je menila, da je normativ za oblikovanje skupin pri laboratorijskih vajah ustrezen, neustrezna pa sta normativa za oblikovanje skupin pri predavanjih, kjer je predvidenih 60 študentov v eni skupini in za seminarske vaje, kjer je le-teh 30. Po njenem mnenju je skupina s 60 študenti prevelika in onemogoča kakovostno delo. Opozorila je še na dodatno težavo, ki nastaja pri sami izpeljavi izobraževalnega programa Turizem - odrasli. Predavanja za nekatere predmete se namreč izpeljujejo skupaj za izobraževalni program Turizem in izobraževalni program Gostinstvo, zato so skupine prevelike. Tako se lahko izpeljujejo samo plenarna predavanja in ni veliko možnosti za razpravo.

Za odrasle bi bilo ustreznejše tudi, če bi bile skupine za seminarske vaje manjše, saj bi potem lahko vsi predstavili svoje seminarske naloge. Več možnosti bi bilo tudi za menjavo bogatih delovnih izkušenj, ki jih odrasli prinašajo v izobraževalni proces. Težava se ublaži s tem, da nekateri študentje ne pridejo na vaje. Tako so skupine manjše in se da dobro delati.

Udeleženci

Velika veličina udeležencev (96 %) je menila, da so bile skupine pri laboratorijskih in seminarških vajah ustrezne. Le 4 % udeležencem se niso zdela ustrezne. Da so bile skupine za predavanja ustrezne, je menilo 88 % udeležencev, 12 % pa nasprotno. Večina od teh je v pojasnilo navedla, da so imeli za tako velike skupine na voljo premajhne učilnice, in to je bilo včasih na predavanjih moteče.

Ustreznost organizacije izobraževanja pri delodajalcu glede na sprejeti katalog znanja

V skladu s konceptom višjih strokovnih šol morajo študenti del svojega izobraževanja opraviti v delovnem okolju in si tako pridobiti tudi znanje in praktične spretnosti, ki jih zahteva poklic. V skladu s prilagoditvami izobraževanja odraslim se jim, če izpolnjujejo pogoje za priznavanje praktičnega izobraževanja, le-to prizna.

Opredelitev organizacije praktičnega izobraževanja v izobraževalnem programu

Izobraževalni program Turizem opredeljuje, da mora študent opravljati praktično izobraževanje v podjetju, in sicer 280 ur v prvem letniku in 400 ur v drugem. V programu je tudi opredeljeno, da se praktično izobraževanje izpeljuje v gostinskih podjetjih v Sloveniji,

tako da so zajeti zimski, poletni, obmorski in zdraviliški turizem ter druge turistične dejavnosti. Vsebinsko in organizacijsko izpeljavo praktičnega izobraževanja usklajuje predavatelj višje šole – organizator praktičnega izobraževanja z mentorjem v podjetju. Mentor spremlja napredovanje študentove praktične usposobljenosti in o tem obvešča višjo strokovno šolo vsaj dvakrat v letniku. Študent lahko opravlja praktično izobraževanje v več podjetjih.

Prilagoditev praktičnega izobraževanja za odrasle

Strokovni svet za izobraževanje odraslih je sprejel te prilagoditve praktičnega izobraževanja za odrasle: študent, ki ima že najmanj dve leti delovnih izkušenj na ustreznih delovnih mestih, je oproščen opravljanja prakse v I. letniku, to je 280 ur. Študent, ki ima več kot 5 let delovnih izkušenj na ustreznih delovnih mestih, je oproščen opravljanja praktičnega izobraževanja v celoti - to je 680 ur. Glede organizacije in izpeljave praktičnega izobraževanja za odrasle ni bilo posebnih prilagoditev na ravni izobraževalnega programa.

Iz podatkov, ki smo jih pridobili iz višje strokovne šole, je veliko udeležencev (74,7 %) izpolnjevalo merila za priznavanje praktičnega izobraževanja in jim zato le-tega ni bilo treba opravljati. Praktično izobraževanje v podjetju je tako opravljalo le malo študentov. Tisti izmed njih, ki so odgovorili na anketni vprašalnik, so nam povedali svoje mnenje o ustreznosti organizacije praktičnega izobraževanja. Ker je bilo študentov, ki so bili na praktičnem izobraževanju in tistih, ki so za ta segment odgovarjali na našo anketo, zelo malo, njihovih odgovorov ne moremo posploševati. V poročilu jih navajamo samo za ponazoritev. Lahko nam pomagajo pri ugotavljanju tistih delov, ki v prvi izpeljavi praktičnega izobraževanja odraslih v programu Turizem - odrasli še niso dodelani in jim bo treba tudi v prihodnje nameniti potrebno pozornost.

Kaj menijo o ustreznosti opredelitve organizacije praktičnega izobraževanja, smo poleg študentov povprašali še organizatorja praktičnega izobraževanja na šoli, predavatelje in mentorje v podjetjih.

PRIKAZ IZIDOV

Udeleženci

Od vseh anketiranih udeležencev, ki so izpolnili anketni vprašalnik, je bilo 76 % takšnih, ki so opravljali praktično izobraževanje v podjetju, 20 % pa le-tega ni opravljalo. En udeleženec na vprašanja, povezana s praktičnim izobraževanjem, ni odgovoril.

Vsi tisti udeleženci, ki niso opravljali praktičnega izobraževanja, so menili, da zaradi tega niso imeli težav pri spremljanju izobraževalnega programa. Nekateri izmed njih so dodali, da je k temu veliko pripomoglo to, da imajo že veliko delovnih izkušenj.

Velika večina udeležencev (94 %) je tudi menila, da je bilo praktičnemu izobraževanju v programu namenjeno dovolj časa. Pri tem je eden izmed udeležencev opozoril na težave, ki se pojavljajo pri udeležencih, ki so zaposleni. Tisti, ki so zaposleni v drugih strokah in so zato morali opravljati praktično izobraževanje, ki ga zahteva program, so se znašli v težavah, saj niso mogli dobiti dvomesečnega dopusta za šolo in so se morali znajti po svoje. Eden od udeležencev je še dodal, da bi morali vse, ki so zaposleni, oprostiti opravljanja praktičnega izobraževanja, ker imajo že dovolj delovnih izkušenj.

Samo en udeleženec je menil, da praktičnemu izobraževanju ni bilo namenjeno dovolj časa.

Udeležence smo še vprašali, ali je bilo delo, ki so ga opravljali v podjetju, povezano z vsebino njihovega izobraževanja. Tu so bila mnenja udeležencev različna, saj jih je 50 % pritrdilo, drugih 50 % pa odgovorilo, da dela, ki so jih opravljali v podjetjih, niso bila povezana z vsebinami njihovega izobraževanja.

Večina udeležencev (89,5 %) je menila, da so bile razmere za opravljanje praktičnega izobraževanja ustrezne, 10,5 % pa nasprotno. Podobno so ocenili tudi delovne razmere (pripomočke, naprave), ki so jih imeli pri delu. 78,9 % udeležencev je namreč menilo, da so bile le-te ustrezne, 21,5 % pa, da ne. En udeleženec je oceno utemeljil s tem, da za študente, ki so na praktičnem izobraževanju, v podjetju ni predvideno posebno delovno mesto, s tem pa mu tudi niso zagotovljene ustrezne prostorske in delovne razmere.

Najbolj kritični pri oceni praktičnega izobraževanja v podjetju so bili udeleženci do mentorjev praktičnega izobraževanja. Več kot polovica ali 57,8 % udeležencev je trdila, da mentorji niso bili ustrezno usposobljeni za svoje delo. Nekateri so svojo negativno oceno utemeljili takole:

"V večini podjetij sploh nimajo mentorjev, še za usposabljanje dijakov ali rednih študentov ne, kaj šele za mentorstvo odraslim." "Mentorji gledajo samo nase, študent, ki se hoče kaj naučiti, je za mentorja prevelika konkurenca. Mentor se namreč boji, da bi ga študent z višjo izobrazbo nadomestil." »Svoje delo sem opravljal 20 kilometrov stran od mentorja."

Udeležencev, ki so menili, da so bili njihovi mentorji dobro usposobljeni za delo s študenti na praktičnem izobraževanju, je bilo 42,2 %.

Na vprašanje, ali so pri praktičnem izobraževanju spoznavali in opravljali dela, ki so povezana z njihovim izobraževanjem, so udeleženci odgovorili različno. 50 % jih je menilo, da je bila med praktičnim izobraževanjem in izobraževanjem v šoli ustrezna povezava, 50 % udeležencev pa, da njihovo praktično izobraževanje ni bilo povezano z izobraževanjem v šoli.

Organizator praktičnega izobraževanja na šoli

Na vprašanje, ali je časovna razporeditev praktičnega izobraževanja, kot jo določa program (zimski, poletna sezona), ustrezna tudi za odrasle, je organizatorica praktičnega izobraževanja pojasnila, da je bila za odrasle v tem delu sprejeta prilagoditev, in sicer: odrasli morajo opraviti praktično izobraževanje do vpisa v drugi letnik. Takšna rešitev je za odrasle ustrezna, saj se tako lahko sami dogovorijo z delodajalci in praktično izobraževanje opravijo takrat, ko jim to najbolj ustreza.

Kot ustrezno je ocenila tudi prilagoditev obsega praktičnega izobraževanja za odrasle in merila za oprostitev praktičnega izobraževanja.

Mentorji praktičnega izobraževanja

Mnenje o ustreznosti opredelitve organizacije praktičnega izobraževanja za odrasle smo želeli pridobiti tudi od mentorjev praktičnega izobraževanja v podjetjih. Čeprav je le 12 udeležencev opravljalo praktično izobraževanje, smo se odločili, da bomo vseh 12 mentorjev z anketo povprašali za mnenje. Kljub dvakratni prošnji so se na našo anketo odzvali le štirje mentorji. Čeprav je to premajhno število, da bi na podlagi zgolj njihovih mnenj lahko sklepali o ustreznosti programa praktičnega izobraževanja, pa njihova mnenja vseeno povzemamo.

Vsi štirje mentorji so povedali, da se organizacija in izpeljava praktičnega izobraževanja med njimi in šolo usklajujeta po udeležencih izobraževanja, in sicer tako, da se udeleženci sami neposredno povežejo z njimi. Hkrati pa so menili, da bi že pred izpeljavo praktičnega izobraževanja morali dobiti več informacij o samem programu praktičnega izobraževanja od šole.

Vsi štirje mentorji so menili, da so cilji praktičnega izobraževanja tudi pri odraslih uresničljivi v predvidenem obsegu ur. En mentor je pri tem dodal, da bi bili uspehi še veliko boljši, če bi potekalo ustrezno sodelovanje s šolo. Tako bi dodatno pripomogli k usklajevanju meril, poenotili bi se učni prijemi, povečala bi se učinkovitost.

Predavatelji

Predavatelje smo zaprosili, naj ocenijo ustreznost predvidene organizacije izobraževanja glede na svoj predmet. Dobra polovica ali 53,8 % jih je menila, da je takšna opredelitev ustrezna, kar zadeva delo pri njihovem predmetu. Nekateri izmed njih pa so pojasnili, da je takšna opredelitev za odrasle neobvezujoča, saj lahko opravijo praktično izobraževanje, kadar jim najbolj ustreza. 30 % predavateljev pa je menilo, da razporeditev ne vpliva na njihov predmet, da torej to, kdaj odrasli opravljajo praktično izobraževanje, ne vpliva na delo pri njihovem predmetu.

2.5 Pedagoško-andragoška usposobljenost predavateljev skupnih strokovnih, temeljnih strokovnih in posebnih strokovnih predmetov ter praktičnega izobraževanja v delovnem procesu (Andragoški center Slovenije)

Strokovne smernice in merila za presojo ustreznosti

V izobraževanju odraslih je nekaj posebnosti, ki jih morajo izobraževalci odraslih poznati in biti za obvladovanje le-teh ustrezno usposobljeni. Temeljni pogoj za takšno usposobljenost je pedagoško-andragoška izobrazba, ki da osebu splošno znanje o specifičnosti izobraževanja odraslih in za delo z njimi. Pedagoško-andragoška izobrazba je zakonska zahteva in jo morajo izpolnjevati vsi, ki poučujejo v javnoveljavnih izobraževalnih programih za odrasle. Poleg te pa pogosto posamezni izobraževalni programi ali ciljne skupine udeležencev, ki jim je program namenjen, zahtevajo od izobraževalcev še dodatno znanje in spretnosti. Kadar je tako, je potrebno dodatno znanje in spretnosti opredeliti tudi v izobraževalnem programu in ga, zato da bi dosegli kakovostno izobraževanje odraslih, priporočiti tistim, ki bodo izobraževalni program izpeljevali.

Upoštevanje takšna vsebinska izhodišča smo pedagoško-andragoško usposobljenost predavateljev v izobraževalnem programu presojali glede na:

- zasnovo (koncept) višjih strokovnih šol, ki predvidevajo aktivne oblike dela (seminarje, vaje) za doseganje ciljev uporabe teoretičnega znanja za reševanje problemov v strokovni praksi,
- ustrezno specialnodidaktično znanje in spretnosti za vpeljevanje sodobnih metod in oblik dela za odrasle,
- znanje, ki je še posebno pomembno za delo z odraslimi,
- značilnosti in potrebe odraslih, ki se izobražujejo v programih višjih šol.

Oprelitev kadrovskih pogojev v izobraževalnem programu

Izobraževalni program Turizem v posebni sestavini 'Znanje, ki ga morajo imeti izvajalci posameznega predmeta', določa znanje, ki ga morajo imeti izvajalci posameznih predmetov, in sicer tako, da opredeli izobrazbo določene stroke ali več strokovnih področij. Izvajalec v programu višješolskega izobraževanja Turizem je lahko predavatelj, za katerega je določena visokošolska izobrazba, poleg predavatelja pa je za nekatere predmete predvideno še sodelovanje inštruktorja, za katerega je potrebna višješolska izobrazba.

Poleg tega stopnjo in vrsto izobrazbe za osebje, ki izpeljuje program, določa tudi Odredba o izobrazbi predavateljev višjih šol in drugih strokovnih delavcev v višjem strokovnem izobraževanju.¹² Ta odredba pa ne govori podrobneje o pedagoško – andragoški usposobljenosti osebja.

Prilagoditve za izobraževanje odraslih

Pri kadrovskih pogojih ni bilo prilagoditev za odrasle. Za izobraževanje odraslih veljajo enaki kadrovski pogoji, kot jih predvideva program za izobraževanje mladine.

¹² Uradni list RS, št. 33 – 2185/96 in 54 – 3137/96

PRIKAZ IZIDOV

Zakon o financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI¹³) določa, da morajo imeti predavatelji višje šole najmanj visokošolsko izobrazbo ustrezne smeri in pedagoško-andragoško izobrazbo, tri leta ustreznih delovnih izkušenj in vidne dosežke na svojem strokovnem področju.

Programi višjih strokovnih šol so v naši izobraževalni praksi novost, zato smo želeli s poskusno izpeljavo izobraževalnega programa Turizem - odrasli s pomočjo udeležencev v poskusu (predavateljev, vodje izobraževalnega programa, udeležencev) ugotoviti, katero znanje o delu z odraslimi v programih višjih strokovnih šol se je izkazalo kot najpotrebnejše in katerega je najbolj primanjkovalo.

Opozorimo naj, da gre pri evalvacijah poskusa za presojanje ustreznosti izobraževalnega programa in v tem delu torej za presojo ustreznosti zahtevanih kadrovskih pogojev za določen izobraževalni program, ne pa za presojanje usposobljenosti predavateljev šole, ki program poskusno izpeljuje. Kljub takšni opredelitvi evalvacij poskusa smo morali v tem delu razčleniti ustreznost kadrovskih pogojev s pomočjo predavateljev, ki izpeljujejo poskus na šoli, ti pa so lahko presojali potrebno usposobljenost samo po svojih izkušnjah in analizi svoje usposobljenosti.

Predavatelji

Med anketiranimi predavatelji je 67 % takih, ki imajo pedagoško–andragoško izobrazbo, in 33 % takih, ki take izobrazbe nimajo.

Slika 8: Pedagoško-andragoška izobrazba predavateljev

Od teh si jih je 25 % pridobilo zahtevano izobrazbo z dodiplomskim izobraževanjem, 50 % v programu za pridobitev pedagoško–andragoške izobrazbe na Filozofski fakulteti v Ljubljani ter 12,5 % v programu za pridobitev pedagoško–andragoške izobrazbe na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. En anketirani predavatelj (12,5 %) si je pedagoško–andragoško izobrazbo pridobil na Srednji šoli Ledina v Ljubljani.

¹³ Uradni list RS, Številka 12, 1996

Glede na uporabnost znanja pri delu z odraslimi v višješolskem programu Turizem so predavatelji programe za pridobitev pedagoško–andragoške izobrazbe ocenili različno. Program na Srednji šoli Ledina je bil, po mnenju kandidata, tedaj dober, pozneje pa je pri delu začutil vrzeli v znanju. Program na Filozofski fakulteti so nekateri označili kot dober, ker lahko znanje, ki so si ga pridobili, uporabljajo pri delu, poleg tega pa se dopolnjuje s prakso in stalnim spopolnjevanjem, drugi pa so kot poglobljeno pomanjkljivost programa navedli premalo praktičnih vaj. Najslabši je bil, po mnenju anketiranih predavateljev, program, izpeljan na Pedagoški fakulteti v Ljubljani, za katerega pravijo, da je bil premalo uporaben, premalo praktičen, preveč usmerjen na pedagoško področje in premalo povezan s stroko; niso jih naučili, kako naj učijo. Kandidati, ki so si pridobili pedagoško–andragoško izobrazbo z dodiplomskim študijem, pa so program označili kot ustrezen.

Spodnja preglednica prikazuje njihove delovne izkušnje v izobraževanju odraslih.

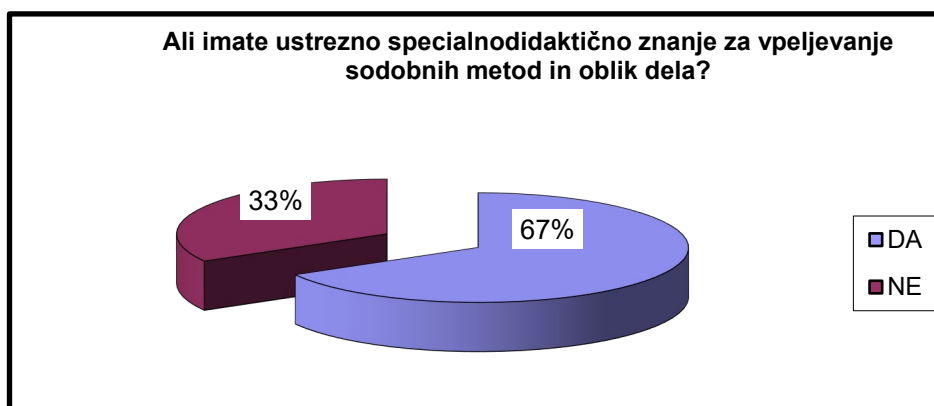
Preglednica 13: Predavatelji v izobraževalnem programu po številu let delovne dobe

ŠTEVILO. LET DELOVNE DOBE V IZOBRAŽEVANJU ODRASLIH	ŠTEVILO PREDAVATELJEV	%
1 – 5 let	5	41,7
6 – 10 let	2	16,7
11 – 15 let	1	8,3
16 – 20 let	2	16,7
21 – 25 let	1	8,3
26 in več let	1	8,3
SKUPAJ	12	100

Iz preglednice razberemo, da ima največ anketiranih predavateljev (41,7 %) od enega do pet let delovne dobe v izobraževanju odraslih, najmanjši pa je delež tistih, ki imajo od 11 do 15 let ali od 21 do 15 let (8,3 %). Enak je tudi delež takih, ki imajo delovne dobe več kot 25 let.

Izobraževalni program Turizem je zasnovan po sodobnih načelih učinkovitega prijema, ki omogoča predavateljem veliko stopnjo avtonomije pri izbiri poti in načinov poučevanja. Hkrati vpeljuje aktivne oblike dela, kot so seminarske in laboratorijske vaje, ter v svoji zasnovi predvideva takšen prijem za poučevanje, ki temelji na povezovanju teorije in prakse in pridobivanju uporabnega znanja na višjih ravneh zahtevnosti. Glede na zahtevnost, ki jo izobraževalni program nalaga predavateljem, smo le-te vprašali, ali menijo, da imajo ustrezno specialnodidaktično znanje za vpeljevanje sodobnih oblik in metod dela.

Slika 9: Ali imate ustrezno specialnodidaktično znanje za vpeljevanje sodobnih oblik in metod dela?

Kot kaže zgornja slika, je 67 % predavateljev menilo, da imajo potrebno znanje, 33 % pa, da ga nimajo dovolj.

Večina anketiranih predavateljev (66,7 %) se je v zadnjih dveh letih udeležila tudi usposabljanja, povezanega z njihovim delom; 33,3 % anketiranih predavateljev se usposabljanja v zadnjih dveh letih ni udeležilo. Vsi anketirani pa so se pripravljani na pedagoško–andragoškem področju dodatno usposabljanje. Predavatelje smo še vprašali, kje opažajo največji primanjkljaj v znanju pri delu z odraslimi in katero znanje bi še potrebovali pri delu z njimi. Spodnja preglednica prikazuje njihove odgovore.

Preglednica 14: Katero dodatno znanje za delo z odraslimi bi še potrebovali?

DODATNO ZNANJE	Število odgovorov
sodobne oblike in metode poučevanja in učenja	9
uporaba sodobnih virov znanja	8
motivacija odraslih za izobraževanje	5
poznavanje sodobnih oblik preverjanja in ocenjevanja znanja	5
poznavanje različnih metod (samo)evalvacije	5
mentorstvo odraslemu pri samostojnemu učenju	4
svetovanje v izobraževanju odraslih	4
psihologija odraslih udeležencev izobraževanja	3
ugotavljanje poprejšnjega znanja udeležencev	1
drugo: uporaba multimedijskih pripomočkov	2

Odgovori povedo, da predavatelji potrebujejo največ dodatnega znanja iz oblik in metod poučevanja in učenja (9), uporabe sodobnih virov znanj (8) in motivacije odraslih za izobraževanje, poznavanja sodobnih oblik preverjanja in ocenjevanja znanja in metod (samo)evalvacije (5). Najmanjši primanjkljaj v znanju pa zaznavajo pri ugotavljanju poprejšnjega znanja udeležencev (1).

Udeleženci

Med vsemi anketiranimi udeleženci jih je bilo 40 % zadovoljnih s strokovnostjo predavateljev v programu, 60 % pa takih, ki niso bili zadovoljni s strokovnostjo le nekaterih predavateljev. Tisti, ki so odgovorili, da so bili zadovoljni samo z nekaterimi predavatelji v programu, so svoje odgovore utemeljevali takole:

"Predavanja so premalo načrtovana, nesistematična, nekateri predavatelji so v predavanja vpletali dogodke iz svojega zasebnega življenja, iz življenja svoje družine, en predavatelj pa je udeležencem izobraževanja vsiljeval tudi svoja politična prepričanja.« (3). »Nekateri predavatelji niso bili pripravljene, predavanja so pogosto nepovezana, monotona in celo dolgočasna.« (3). »Predavatelji imajo ustrezno strokovno znanje, a ga ne znajo ustrezno pedagoško–didaktično podajati (takih je malo), nekateri predavatelji pa so nekoliko preveč teoretični in ne znajo dileme ustrezno predstaviti v praksi.« (3). "Splošna predavanja, pomanjkanje ustrezne literature, na drugi strani je zahtevnost pri predavanjih previsoka, na izpitih pa se pojavljajo vprašanja, ki se ne nanašajo na predavano gradivo.« (3). "Časovna stiska pri posameznih predmetih, tako da so obdelali v enem dnevu dve lekciji (pri tujih jezikih); to je za en dan preveč, poleg tega pa pri jezikih niso začeli od začetka, čeprav je bilo veliko učencev, ki se tujega jezika niso nikoli učili, premalo je bilo tudi ekskurzij in strokovnih ogledov.« (2). »Nekateri predavatelji imajo premalo izkušenj na področju učenja.« (2). "Spreminjanje meril pri izpitih med posameznimi roki, tako da izpiti v različnih rokih niso enako vrednoteni.« (1).

Odgovori kažejo, da so udeleženci predavatelje doživljali in ocenjevali iz različnih zornih kotov. Od nekaterih predavateljev bi si želeli bolj kakovostno načrtovanih in sistematičnih predavanj, da bi bila predavanja zanimivejša in povezana z delovno prakso ter didaktično ustrezno podana. Nekateri so si želeli vnaprej znana merila preverjanja in ocenjevanja znanja – ta naj bi predavatelji pozneje tudi dosledno upoštevali. Opazili so tudi, da so bili včasih predavatelji pri delu omejeni zaradi pomanjkanja časa pri posameznem predmetu in pomanjkanja ustrezne literature, tudi to je vplivalo na kakovost predavanj.

Vodja izobraževalnega programa

Voda izobraževanja odraslih je menila, da so predavatelji za delo z odraslimi dobro usposobljeni. Povedala je tudi, da svojo oceno utemeljuje z izidi ankete, ki jo opravljajo na šoli v sklopu interne evalvacije, in v kateri študentje predavatelje ocenjujejo pozitivno. Hkrati pa je opozorila, da je treba pripraviti program pedagoško-andragoškega usposabljanja za predavatelje višjih šol, prilagojen ravno tej ciljni skupini, ki dela z odraslimi v višjih šolah. Tako bi si predavatelji pridobili še dodatno znanje za delo z odraslimi. Pri tem je kot najbolj suficitarna navedla predvsem znanja iz sodobnih oblik in metod dela z odraslimi. Tega primanjkuje tudi predavateljem, ki so si pedagoško-andragoško izobrazbo pridobili po programih, ki že obstajajo. Sami na šoli ob začetku vpeljevanja programa predavateljev niso posebej usposabljali. Eden od razlogov je bil tudi ta, da ni bilo ustreznega izobraževalnega programa.

Tudi sama kot vodja izobraževanja odraslih potrebuje dodatno usposabljanje za delo z odraslimi. Še posebno bi potrebovala znanje o sodobnih oblikah in metodah poučevanja in učenja odraslih, uporabi sodobnih virov znanja, motivaciji odraslih za izobraževanje, mentorstvu odraslemu pri samostojnem učenju, svetovanju v izobraževanju odraslih, poznavanju sodobnih oblik preverjanja in ocenjevanja znanja, poznavanju različnih metod samoevalvacije.

Pomanjkljivost, ki smo jo zaznali med spremljanjem poskusa, pa je, da je bilo premalo pozornosti namenjeno vpeljevanju predavateljev v poskusno izpeljevanje izobraževalnega programa. Na vprašanje o tem, ali je bilo po njihovem mnenju namenjeno dovolj časa pripravi predavateljev na vpeljevanje novega programa višjega strokovnega izobraževanja, je 41,7 % anketiranih predavateljev odgovorilo, da je bila njihova priprava ustrezna, 50 % anketiranih pa meni nasprotno. En anketiran udeleženec (8,3 %) na vprašanje ni mogel odgovoriti.

Anketirani predavatelji so utemeljevali negativne odgovore takole: niso imeli pripravljalnega seminarja, nekateri so prišli na šolo po začetku izpeljave in so morali kar takoj delati v programih, nekateri pa so bili v program vključeni pozneje (premeščeni s srednje na višjo šolo). Nekateri so menili, da predavateljem ni bilo namenjeno dovolj pozornosti, bili so prepuščeni sami sebi. Na šolo so prišli s svojo izobrazbo, pogoj za opravljanje dela je bil le, da so imeli delovne izkušnje in pedagoško–andragoško izobrazbo. Težave so bile tudi z literaturo; priskrbeti so si jo morali sami, veliko tiste, ki bi jo potrebovali, pa sploh ni bilo.

Odgovori predavateljev so pokazali, da le-ti niso bili najboljše seznanjeni z novim izobraževalnim programom, njegovo filozofijo, bistvenimi novostmi, ki jih prinaša. Prav tako niso bili dobro poučeni o tem, da se izobraževalni program izpeljuje poskusno in da bodo sami v poskusu aktivno udeleženi tudi kot presojevalci ustreznosti izobraževalnega programa.

Pedagoško-andragoška usposobljenost mentorjev praktičnega izobraževanja

Ker je praktično izobraževanje opravljalo le 12 udeležencev, je pri poskusnem vpeljevanju izobraževalnega programa sodelovalo le 12 mentorjev. Vseh 12 smo zajeli v evalvacijo, na anketo pa so nam odgovorili samo štirje mentorji. V nadaljevanju samo za ponazoritev navajamo odgovore mentorjev, ki so na našo anketo odgovorili, in odgovore organizatorja praktičnega izobraževanja na šoli.

PRIKAZ IZIDOV

Kar zadeva pedagoško-andragoško izobrazbo večina anketiranih mentorjev (3) omenjene izobrazbe nima, ima jo le en anketirani mentor. Na vprašanje, koliko program za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe ustreza njihovem delu je zato odgovoril le en anketirani mentor. Le-ta meni, da se pri izobraževanju odraslih še vedno preveč uporabljajo metode in prijemi splošne pedagogike. V kadrovskih šolah jim še vedno niso dovolj jasno predstavili, kaj pomeni pedagoško-andragoška usmerjenost izobraževanja.

Na vprašanje o obsegu delovnih izkušenj v izobraževanju odraslih en anketirani mentor ni odgovoril. Med tistimi, ki so na to vprašanje odgovorili, pa je eden, ki nima delovnih izkušenj v izobraževanju odraslih, en anketirani mentor ima 5 let delovnih izkušenj, en anketirani mentor pa ima 25 let delovnih izkušenj.

Trije anketirani mentorji praktičnega usposabljanja menijo, da se je treba za mentorsko delo dodatno usposablјati.

Trije so se v zadnjih dveh letih usposabljanja tudi udeležili, eden pa ne. Enako število mentorjev se je pripravljeno tudi dodatno usposablјati, en mentor praktičnega izobraževanja pa ne. Mentorji bi potrebovali dodatno znanje o (razvrščeno je glede na število odgovorov):

⇒ mentorjevih strokovnih, pedagoških in osebnostnih lastnostih (3), učinkovitih metodah za spremljanje, preverjanje in ocenjevanje uspešnosti študenta praktičnega izobraževanja (2), motivaciji odraslih za izobraževanje (2), mentorstvu odraslim pri samostojnem učenju (2), svetovanju v izobraževanju odraslih (2), načinih vodenja posameznika in skupine (1) značilnostih odraslega udeleženca izobraževanja (1).

Organizator(ica) praktičnega izobraževanja na šoli

Organizatorica praktičnega izobraževanja odraslih je menila, da cilji praktičnega izobraževanja niso bili izpolnjeni v celoti. Kot razloge za svojo oceno je navajala različne delovne izkušnje in poprejšnje znanje odraslih, čas, ki ga ima mentor na voljo v podjetju ter njegovo zanimanje za delo s študenti. Kot enega izmed delov, v katerem so pri poskusni izpeljavi opazili največ pomanjkljivosti, je organizatorica izobraževanja navedla tudi kadrovske pogoje ali izbiro ustreznega mentorja. Menila je, da so mentorji v podjetju različno zainteresirani za delo s študenti (so preobremenjeni), nimajo ustrezne izobrazbe in za to delo niso plačani (nagrajeni). Zato je tudi menila, da bi se morali mentorji za delo z odraslimi še dodatno usposablјati. Najbolj bi potrebovali znanje o mentorjevih strokovnih, pedagoških in osebnostnih lastnostih, načinih vodenja posameznika in skupine ter o motivaciji odraslih za izobraževanje.

Pravi, da je na tem področju nekaj temeljnih problemov, ki nastajajo ob vpeljevanju programov višjih strokovnih šol v izobraževalno prakso in bi jih bilo zato treba urediti sistemsko. Med drugim bi morali poskrbeti tudi za nagrajevanje mentorjev, saj se je del izobraževalnega procesa prenesel na gospodarstvo, to pa pomeni zanj tudi dodatno denarno obremenitev.

2.6 Usklajenost ciljev izobraževalnega programa z zakonskimi temelji, izhodišči kurikularne preнове in elementi nomenklature poklicev ter primerljivost z izobraževalnimi oblikami drugih držav Evropske unije (Center RS za poklicno izobraževanje)

O tem je Center RS za poklicno izobraževanje poročal v vmesnem poročilu o poteku evalvacije.¹⁴

2.7 Ustreznost predmetnika in razmerij med posameznimi sestavinami (posebna pozornost bo namenjena razmerju med strokovno - teoretičnimi in praktičnimi predmeti) (Center RS za poklicno izobraževanje)

Izhodišča za oceno ustreznosti

¹⁴ Racionalna evalvacija izobraževalnih programov višjega strokovnega izobraževanja za odrasle Turizem in Gostinstvo, Center RS za poklicno izobraževanje, Ljubljana, junij 1999.

Pri oceni ustreznosti programa smo upoštevali globalne cilje izobraževanja v višji strokovni šoli in nomenklaturu poklicev. Celoten program skupaj s katalogi znanja naj bi zagotavljal čim boljše doseganje navedenih ciljev in doseganje profila izobraževanja v višjih šolah.

Izhodišča opredeljujejo globalne cilje izobraževanja v višji strokovni šoli, ki so:

- širjenje in poglobljanje strokovno - teoretične izobrazbe v stroki,
- doseganje višje ravni znanja za reševanje strokovnih problemov, za uspešno komunikacijo, za razvoj inovacij, za učinkovito poslovanje,
- razvijanje poklicne identitete, avtonomije in odgovornosti,
- oblikovanje zavesti o razmerjih med proizvodnjo, socialnim razvojem in razvojem okolja ter o nevarnostih tehnološkega razvoja,
- usposabljanje za reševanje zahtevnejših strokovnih problemov z uporabo znanstvenih metod in postopkov,
- usposabljanje za dela v organizaciji in vodenju delovnih procesov.

Cilji izobraževanja se določijo – ob upoštevanju globalnih ciljev – na podlagi nomenklature poklicev. Za poklic »organizator/organizatorka poslovanja v turizmu« je potrebno, da študent ob koncu izobraževanja:

- zna načrtovati, usmerjati in usklajevati dejavnosti, ki se nanašajo na oblikovanje turistične ponudbe hotela ali turistične agencije,
- zna zagotoviti učinkovito uporabo virov in izpolnitev načrtov,
- zna načrtovati in usmerjati vsakodnevne operativne dejavnosti,
- zna nadzirati izbiro, usposabljanje zaposlenih oseb in njihove delovne učinkovitosti,
- obvlada nadzor nad sredstvi za varnost pri delu in nadzor postopkov v zvezi s tem,
- zna določati in usmerjati operativne in administrativne postopke poslovanja,
- zna pripraviti finančne načrte in ocene poslovanja,
- zna zastopati enote družbe pri poslovanju z drugimi enotami družbe ali zunanjimi partnerji.

Izidi evalvacije

Predavateljem in udeležencem smo postavili naslednja vprašanja:

1. Kako ocenjujete kakovost in zahtevnost programa ter število predmetov v programu?
2. Kaj menite o razmerju med posameznimi vsebinskimi področji v predmetniku?
3. Kakšna je ustreznost programa glede možnosti za pridobitev ključnega znanja, spretnosti in poklicne socializacije?

Ocena predavateljev

Ali predmetnik omogoča pridobitev ključnega znanja, spretnosti in poklicne socializacije?

Preglednica 15: Ocena predmetnika z vidika doseganja ključnih znanj, spretnosti in poklicne socializacije

Ustreznost predmetnika z vidika doseganja ciljev programa	Število odgovorov	%
Da	11	85
Deloma	2	15
Ne	0	0

Velika večina (85 %) predavateljev meni, da predmetnik ustreza pričakovanim ciljem, ki so oblikovani na podlagi nomenklature poklicev. Nekateri pojasnjujejo to tudi z izredno motiviranostjo študentov, saj menijo, da le dober program in motivirani udeleženci skupaj prinesejo resničen uspeh. Dva predavatelja menita, da predmetnik to zagotavlja le deloma. Pri tem omenjata, da ni dovolj poskrbljeno za tiste, ki prihajajo s pomanjkljivim poprejšnjim znanjem ali pomanjkljivimi izkušnjami. Eden predlaga, da bi bilo treba dodati vsebine iz celostne priprave in prodaje storitev.

Ocena obsega posameznih vsebinskih področij v predmetniku

Preglednica 16: Ustreznost obsega posameznih vsebinskih področij v predmetniku

	<i>Ustrezen</i>	<i>Povečati</i>	<i>Zmanjšati</i>
Skupni predmeti	83 %	17 %	0 %
Temeljni strokovni predmeti	92 %	8 %	0 %
Posebni strokovni predmeti	92 %	0 %	8 %
Praktično izobraževanje	91 %	0 %	9 %

Velika večina (od 80 do 90 %) predavateljev meni, da je mesto, ki ga imajo posamezne predmetne skupine v programu, ustrezno. Dva predavatelja (17 %) predlagata povečanje obsega skupnih predmetov, hkrati pa bi zmanjšala obseg posebnih strokovnih predmetov in prakse.

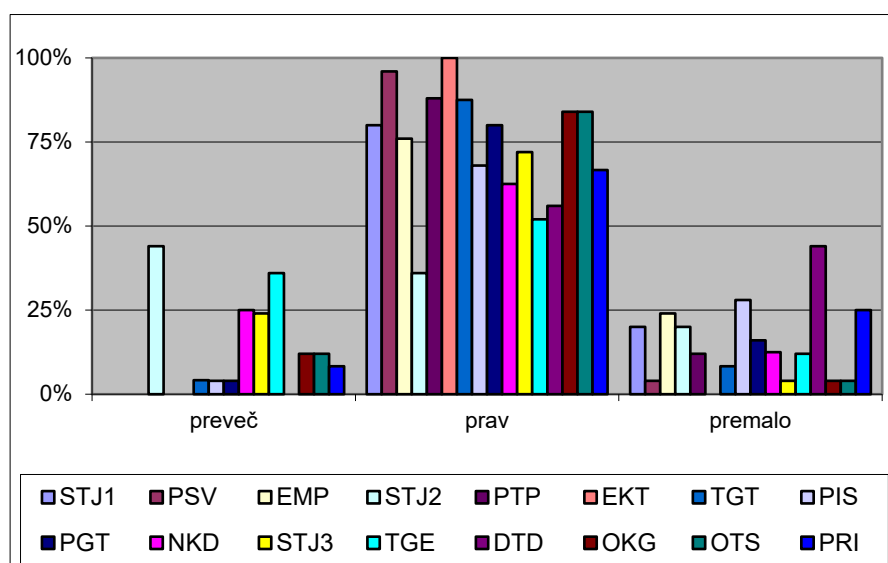
Ocena študentov

Kako ocenjujete zahtevnost programa?

Preglednica 17: Ocena zahtevnosti programa

Ocena zahtevnosti programa	Študenti (%)	Predavatelji (%)
Ravno prav zahteven	67	100
Premalo zahteven	33	0
Zelo zahteven	0	0

Vsi predavatelji (100 %) menijo, da je zahtevnost programa ustrezna. Kar 33 % študentov trdi, da je program premalo zahteven, drugi (67 %) pa, da je ustrezen.

Slika 10: Ocena zahtevnosti programa po posameznih predmetih

Graf kaže, da so študentje na splošno zadovoljni z zahtevnostjo posameznih predmetov. Izjeme so predmeti strokovna terminologija v tujem jeziku (STJ2, nemščina), strokovna terminologija v tujem jeziku (STJ3, italijanščina), naravna in kulturna dediščina (NKD) ter turistična geografija (TGE), ki se skupini študentov (25 - 40%) zdijo prezahtevni. V drugi skupini so predmeti, ki so po mnenju študentov premalo zahtevni: strokovna terminologija v tujem jeziku (STJ1, angleščina), ekonomika in menedžment podjetij (EMP), strokovna terminologija v tujem jeziku (STJ2, nemščina), poslovna informatika in statistika (PIS), dopolnilne turistične dejavnosti (DTD).

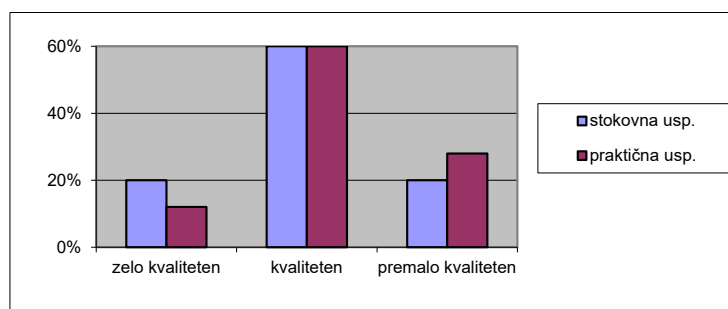
Preglednica 18: Ocena zahtevnosti skupin predmetov

	Preveč (%)	Ravno prav (%)	Premalo (%)
Skupni predmeti	0	84	16
Temeljni strokovni predmeti	13	74	13
Posebni strokovni predmeti	17	76	18
Praktično izobraževanje	8	67	25

Iz podatkov o posameznih predmetih in podatkov o skupinah predmetov lahko znova povzamemo, da so predmeti za študente ustrezno zahtevni. Opazimo pa tudi nekatere odmike: 16% odstotkov študentov meni, da so skupni strokovni predmeti premalo zahtevni, 25 % pa, da je praktično izobraževanje premalo zahtevno, glede temeljnih strokovnih in skupnih strokovnih predmetov pa jih enak odstotek (13 ali 17 %) ugotavlja, da so preveč oz. premalo zahtevni.

Splošna ocena programa z vidika strokovnega in praktičnega usposabljanja

Slika 11: Ustreznost programa z vidika strokovnega in praktičnega usposabljanja

60 % študentov meni, da je v programu dobro poskrbljeno za strokovno usposabljanje in pridobivanje praktične usposobljenosti. Od 12 do 20 % jih celo ugotavlja, da je za oboje izredno dobro poskrbljeno. Med tistimi, ki pa s kakovostjo programa niso zadovoljni, je več (28 %) takih, ki menijo, da je preslabo poskrbljeno za praktično usposabljanje.

Ali je število predmetov ustrezno?

Preglednica 19: Ocena ustreznosti števila predmetov v programu

Ustreznost števila predmetov	%
Ustrezno	88
Premalo	8
Preveč	4

Za veliko večino (88%) študentov je število predmetov ustrezno. V anketi so le 3 odgovorili, da je predmetov premalo ali preveč. Dodanih je tudi nekaj konkretnih predlogov:

- Predmeta osnove kuharstva z gastronomijo in osnove strežbe ne sodita v program.
- Predmet poslovno sporazumevanje in vodenje naj se razdeli in razširi na več predmetov.

Predmeta ekonomika in menedžment podjetja ter poslovanje gostinskih in turističnih podjetij naj se združita, ali pa naj se združita predmeta poslovanje gostinskih in turističnih podjetij in ekonomija turizma.

Ustreznost razmerja med strokovno - teoretičnim in praktičnim izobraževanjem

Preglednica 20: Razmerje med strokovno teoretičnim in praktičnim izobraževanjem

Razmerje	Odstotek
Ustrezno	60 %
Deloma ustrezno	32 %
Neustrezno	8 %

60 % študentov pravi, da je razmerje ustrezno, 40 % jih ugotavlja, da je deloma ustrezno ali neustrezno. Zadnji utemeljujejo svoje mnenje takole:

- Pri nekaterih predmetih je premalo vaj: ekonomika turizma, poslovna informatika in statistika, trženje v gostinstvu in turizmu.
- Na splošno je preveč predavanj in premalo vaj.
- Predmet strokovna terminologija v tujem jeziku ima premalo vaj.
- Pri predmetu poslovanje gostinskih in turističnih podjetij se kalkulacije v praksi računajo precej drugače.
- Izobraževanje preveč temelji na teoriji.
- Premalo je povezave med teorijo in prakso.

2.8 Ustreznost programa v celoti, delov programa in katalogov znanja glede na primerjave programe drugih države Evropske unije (Center RS za poklicno izobraževanje)

O tem je Center RS za poklicno izobraževanje poročal v vmesnem poročilu o poteku evalvacije.¹⁵

2.9 Strokovna usposobljenost delodajalcev za izpeljevanje praktičnega izobraževanja (Center RS za poklicno izobraževanje)

Katalog znanja za praktično izobraževanje določa, da praktično izobraževanje poteka v gostinskih in turističnih podjetjih, ki imajo reference za to delo in so ustrezno verificirane¹⁶. Niti Zakon o poklicnem izobraževanju niti izobraževalni program ne določata stopnje in vrste izobrazbe, ki naj bi jo imeli mentorji praktičnega izobraževanja v podjetjih. Izvajalec je z izbranimi podjetji sklenil pogodbo o izobraževanju in jih vključil v mrežo podjetij za praktično izobraževanje. Predavatelj višje šole, ki vodi in koordinira praktično izobraževanja, je kot kriterij navedel dejavnost podjetja, ki omogoča izpeljavo

¹⁵ Racionalna evalvacija izobraževalnih programov višjega strokovnega izobraževanja za odrasle Turizem in Gostinstvo, Center RS za poklicno izobraževanje, Ljubljana, junij 1999.

¹⁶ Izobraževalni program za višje strokovno izobraževanje Turizem. Ministrstvo za šolstvo in šport: maj 1997, str. 82

programa praktičnega izobraževanja in izdelavo diplomske naloge. Podjetij, ki so vključena v mrežo, nihče ne verificira, niti ni izdelanih kriterijev za verifikacijo oz. ustreznost podjetja. Enako velja za mentorje: opazili smo pomanjkanje kriterijev za izbor mentorjev.

Empirična evalvacija je pokazala, da imata od 4 mentorjev, ki so odgovorili na vprašalnik, 2 mentorja srednje strokovno, 1 srednje poklicno, 1 pa univerzitetno izobrazbo. 1 ima več kot 25 let izkušenj z izobraževanjem odraslih, 2 po 5 let, eden pa nima nobenih izkušenj.

2.10. Ustreznost in primernost katalogov znanja oz. Izpitnih katalogov glede na (Center RS za poklicno izobraževanje)

Izhodišča za oceno ustreznosti

Izhodišča opredeljujejo, da se katalogi znanja pripravljajo za vsak predmet posebej. Vsi predmeti – tudi skupni – naj bodo strokovno obarvani. Tako naj ob skupnem znanju ustreznih predmetnih področij in enotnih standardih obsegajo tudi posebno znanje in aplikacije za določeno poklicno področje, dejavnost ali panogo.

V tem delu ocene smo se osredotočili na cilje in vsebino predmeta ter na ustrezno število ur za posamezne pedagoške dejavnosti. Cilji naj bodo opredeljeni po posameznih kategorijah, kot so: informativni (pridobivanje ustreznega teoretskega znanja), formativni (razvijanje praktične in strokovne poklicne kompetence, obvladovanje zahtevnejših delovnih procesov, razvijanje sposobnosti za reševanje praktičnih problemov itd.), socializacijski (oblikovanje strokovne in poklicne identitete, razvijanje komunikacijskih kompetenc itd.) Nadalje naj bi katalog z ustreznimi informacijami in vsebinami pripomogel k čimbolj celostni uresničitvi globalnih ciljev programa. Ob informativnih ciljih naj bo tako opredeljena vsebina predmeta, ki naj bo definirana natančno in kratko, po načelu eksemplarnosti znanja. Predavatelj ima s tem večjo avtonomijo pri izpeljavi predmeta in izbiri načinov za doseganje cilja. Vsebina predmeta naj bo razdeljena na zaokrožene vsebinske sklope, ki jih narekujejo logična zgradba snovi in didaktična načela postopnosti, povezovanje teorije s prakso in uporabnost znanja.

IZIDI EVALVACIJE

Predavateljem smo zastavili naslednja vprašanja:

1. Kako na splošno ocenjujete katalog znanja za predmet, ki ga poučujete?
2. Ali je katalog znanja ustrezno naravnan na uresničevanje globalnih ciljev programa?
3. Ali je katalog znanja ustrezno naravnan na uresničevanje ciljev poklicne socializacije?
4. Ali v so v katalogu vsebine skladne s cilji?
5. Ali so vsebine v katalogu znanja sodobne in aktualne, ali omogočajo strokovni razvoj, povezovanje teorije in prakse, usposabljanje za vodenje delovnih procesov?

6. Katere vsebine manjkajo, katere so zastarele ali se ponavljajo?
7. Ali je zapis vsebin podroben in obširen?
8. Ali cilje predmeta lahko dosežete v predvidenem obsegu ur?
9. Kaj menite o številu ur predavanj, seminarskih in laboratorijskih vaj?

Preglednica 21: Splošna ocena katalogov znanja v izobraževalnem programu

Ocena katalogov znanja	Število odgovorov (%)	%
Zelo dober	1	8
Dober	10	77
Slab	0	0
Neustrezen	2	15

Večina predavateljev (77 %) meni, da je njihov katalog dober, le eden pa, da je zelo dober. Predavatelja dveh predmetov (poslovno sporazumevanje in vodenje ter poslovanje v gostinskih in turističnih podjetjih) ocenjujeta katalog kot neustrezen.

Predavatelj predmeta poslovanje v gostinskih in turističnih podjetjih meni, da bi se predmet moral razdeliti v dva in sicer poslovanje v gostinskih objektih in poslovanje v turističnih podjetjih, ki bi se tako izpeljeval samo v programu Turizem.

Predavatelj predmeta poslovno sporazumevanje in vodenje predava po drugem katalogu, ki ga je pripravila skupina predavateljev višjih strokovnih šol, saj so menili, da je zdajšnji neustrezen, ker temelji na le eni od psiholoških teorij (realitetni terapiji).

Predavatelj predmeta ekonomika in menedžment podjetij pa meni, da se vsebine menedžmenta povezujejo bolje z vsebinami predmeta poslovno sporazumevanje in vodenje kot pa z omenjenim predmetom.

Preglednica 22: Ustreznost razmerja ur med predavanji, seminarskimi in laboratorijskimi vajami

Ustreznost razmerja ur	%
Ustrezno	33
Delno ustrezno	58
Neustrezno	8

Preglednica 23: Ustreznost katalogov znanja, glede na uresničevanje globalnih ciljev programa

Usposobljenost za...	Da (%)	Deloma (%)	Ne (%)
povezovanje teorije in prakse ter za reševanje konkretnih problemov	92	8	0
načrtovanje, vodenje in kontrola delovnih procesov	62	31	8

izvajanje zahtevnejših opravil	77	23	0
--------------------------------	----	----	---

Predavatelji menijo, da so katalogi znanj v dobršni meri naravnani na uresničevanje globalnih ciljev programa višjega strokovnega izobraževanja. 92 % jih ocenjuje, da se njihovih predmetih dosega usposobljenost za povezavo teorije s prakso ter za reševanje konkretnih problemov posameznega delovnega mesta. Manj, 77 %, pa jih meni, da se v enaki meri dosega usposobljenost za izvajanje zahtevnejših operativno-strokovnih opravil. V manjši meri (62 % jih odgovarja z »da«, 31 % z »deloma«, eden pa z »ne«) predmetni katalogi znanja zagotavljajo usposobljenost za načrtovanje, vodenje in kontrolo delovnih procesov.

Preglednica 24: Katalog znanja glede na uresničljivosti ciljev poklicne socializacije

Katalog znanja z vidika uresničljivosti ciljev poklicne socializacije	Da (%)	Deloma (%)
Formiranje poklicne identitete	100	0
Razvijanje sposobnosti komunikacije	92	8
Razvijanje specifičnih lastnosti, ki zagotavljajo kvaliteto dela	100	0

Skoraj vsi predavatelji menijo, da je s pomočjo katalogov znanja možno dosegati cilje poklicne socializacije.

Preglednica 26: Ocena skladnosti vsebin s cilji kataloga znanja

Ali so vsebine kataloga znanja skladne s cilji?	%
Da	85
Deloma	15
Ne	0

Vsi predavatelji razen dveh (poslovno sporazumevanje in vodenje ter osnove strežbe) menijo, da se splošni cilji predmeta skladajo z vsebinami ter intelektualno-spoznavnimi in formativnimi cilji. V obrazložitvi predavatelja omenjenih predmetov navajata, da so vsebine, kar zadeva cilje, preozko postavljene. V predmet osnove strežbe naj bi vključili še bonton, planiranje kadrov in zagotavljanje kakovosti.

Preglednica 26: Uresničljivost ciljev kataloga znanja v predvidenem obsegu ur

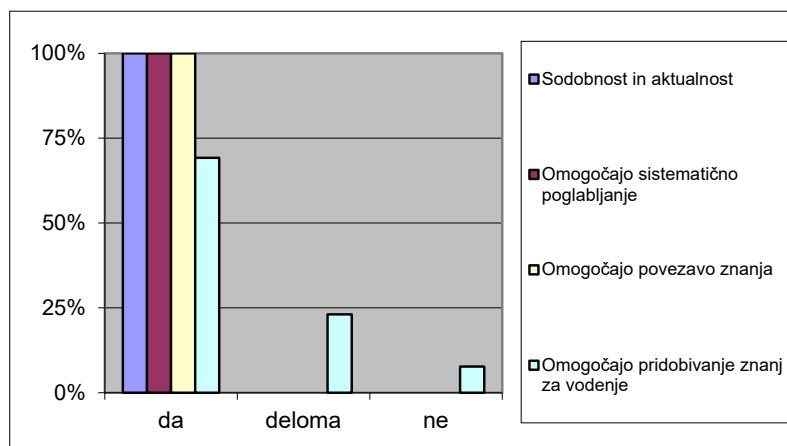
Uresničljivost ciljev glede na obseg ur	%
da	38
deloma	54
ne	8

Samo 38 % predavateljev meni, da v urah, ki jih imajo na voljo (v skladu s prilagoditvami za odrasle), lahko dosežejo pričakovane cilje izobraževanja. Navajajo,

da lahko te cilje dosežejo z manj urami, ker imajo študentje bogate in če imajo ustrezno pripravljena skripta.

Skoraj 2/3 jih to dosega deloma ali pa sploh ne. Štirje omenjajo, da imajo premalo ur za vaje, in še dva, da je na sploh premalo ur. Še posebej je premalo ur za aktivnejše sodelovanje študentov in premalo ur za predstavitev seminarских nalog. Razlog je tudi heterogenost udeležencev glede na predznanje.

Slika 12 : Ocena vsebin katalogov znanja

Vsi predavatelji (100 %) pravijo, da so vsebine sodobne, aktualne in sledijo razvoju poklicnega področja; da omogočajo sistematično poglobljanje strokovno-teoretičnega znanja za doseganje višje stopnje strokovnosti ter povezavo teoretičnega in praktičnega znanja. 69 % jih ugotavlja, da vsebine omogočajo pridobivanje znanja za vodenje, le predavatelji predmetov strokovna terminologija v tujem jeziku, osnove strežbe in ekonomika turizma so mnenja, da njihovi predmeti tega ne omogočajo ali to omogočajo le deloma.

Katere vsebine manjkajo, katere so zastarele ali se ponavljajo?

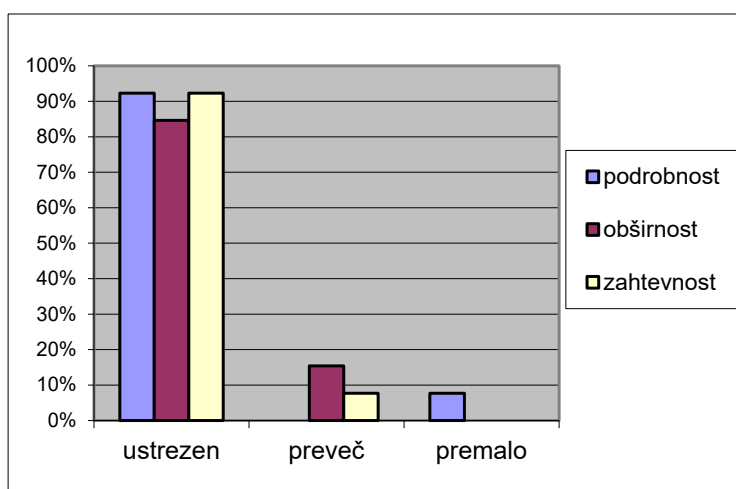
6 predavateljev meni, da v katalogih znanja nič ne pogrešajo, drugi pa navajajo naslednje:

- v katalogu znanja poslovno sporazumevanje in vodenje dodati: poslovni načrt in več praktičnih vsebin;
- v katalogu znanja poslovanje v gostinskih in turističnih podjetjih: vsebina iz podjetništva;
- v katalogu znanja poslovno sporazumevanje in vodenje: večji poudarek na komunikacijskih spretnostih;
- v katalogu znanja pravni in tehniški predpisi: dodati Zakon o varovanju zdravja ter vsebine iz ekologije in "odgovornost za varnost pri delu";
- v predmetu osnove kuharstva z gastronomijo več poudarka dati na domačih slovenskih jedeh;

Predavatelji menijo (100 %), da zastarelih vsebin ni, ponavljajo pa se tele vsebine:

- "kalkulacije, stroški" v predmetih ekonomika in menedžment podjetja, poslovna informatika in statistika ter ekonomika turizma,
- "menedžment, projektni menedžment" v predmetih ekonomika in menedžment podjetja ter poslovno sporazumevanje in vodenje,
- "malo poslovanje" se ponavlja pri ekonomiki podjetij, poslovanje gostinsko turističnih podjetij in pri poslovni informatiki in statistiki,
- vsebine v predmetu osnove kuharstva z gastronomijo naj se uskladijo z vsebinami v predmetu osnove strežbe.

Slika 13: Ocena vsebin katalogov znanja glede na podrobnost in obširnost

Večina predavateljev (90 %) meni, da so katalogi ustrezno zapisani glede na podrobnost, obširnost in zahtevnost. Premalo podrobno je pripravljen katalog znanja Ekonomika turizma, preveč obširno oz. zahtevno pa Strokovna terminologija v tujem jeziku in Poslovno sporazumevanje in vodenje.

2.11 Uspešnost odraslih udeležencev izobraževanja med izobraževanjem (Center RS za poklicno izobraževanje)

Iz zaključnega poročila nosilke poskusa¹⁷ razberemo, da so odrasli udeleženci zelo uspešno sodelovali v vseh fazah izobraževalnega procesa. Izvajalec je ugotovil 80-odstotno navzočnost na predavanjih in vajah ter redno opravljanje seminarskih nalog. O uspešnem vključevanju v redni študijski proces priča tudi podatek, da so se iz obeh programov, ki jih izvaja izvajalec (Gostinstvo in Turizem), v prvem letniku izpisali le 3 odrasli udeleženci. Motivi ne izhajajo iz študijskega procesa.

V skladu s 63. členom Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju in 5. člena Navodil za prilagajanje izobraževalnih programov poklicnega in strokovnega izobraževanja odraslim udeležencem izobraževanja¹⁸ je izvajalec pogoje za

¹⁷ Zaključno poročilo o realizaciji izobraževanja prve generacija višješolskega strokovnega izobraževalnega programa Gostinstvo in Turizem - za odrasle na Višji strokovni šoli za gostinstvo in turizem Bled, str.6-7.

¹⁸ Ur. l. RS, št. 80-4034/1998

napredovanje odraslih udeležencev izobraževanja prilagodil tako, da v 2. letnik napreduje, kdor je opravil vsaj 2 izpita in ima opravljeno oziroma priznано praktično izobraževanje. Te prilagoditve pogojev za napredovanje ni v prilagoditvah, ki jih je sprejela študijska komisija Višje strokovne šole za gostinstvo in turizem.

Pred vpisom v 2. letnik so vsi študentje izpolnili pogoje za napredovanje. 81% študentov je pred vpisom v 2. letnik opravilo 7 ali več izpitov, med njimi 36% vseh 9 izpitov.

Iz razpredelnice je razvidno koliko študentov je do vpisa v 2. letnik opravilo izpite iz posameznih predmetov:

Preglednica 27: Uspešnost študentov med študijem

Predmet	Število študentov	%
Strokovna terminologija v tujem jeziku I	39	81
Poslovno sporazumevanje in vodenje	46	96
Ekonomika in menedžment podjetij	45	94
Strokovna terminologija v tujem jeziku II		
Pravni in tehniški predpisi	41	85
Ekonomika turizma	38	79
Trženje v gostinstvu in turizmu		
Poslovna informatika s statistiko		
Poslovanje v gostinskih in turističnih podjetjih		
Naravna in kulturna dediščina		
Strokovna terminologija v tujem jeziku III	34	71
Turistična geografija	28	58
Dopolnilne turistične dejavnosti		
Osnove kunarstva z gastronomijo	45	94
Osnove strežbe	47	98
Povprečna uspešnost pri strokovnih predmetih		84
Praktično izobraževanje I	48	100
Praktično izobraževanje II		

2.12 Uspešnost odraslih udeležencev izobraževanja po končanem izobraževanju pri posameznih predmetih (Center RS za poklicno izobraževanje)

Izvajalec ocenjuje, da so odrasli udeleženci izobraževanja so praviloma uspešnejši kot redni študenti. V oceno smo vključili oceno o stanju na dan 31. 5. 2000. Udeleženci izpite opravljajo v rednih rokih tudi še po tem datumu.

Iz spodnje razpredelnice je razvidno, da imajo odrasli največ težav pri uspešnosti na izpiti iz predmeta Strokovna terminologija v tujem jeziku II. podpovprečno število študentov je opravilo izpite še pri nekaterih predmetih: Strokovna terminologija v tujem jeziku III, Trženje v gostinstvu in turizmu, Poslovna informatika s statistiko, Naravna in kulturna dediščina ter Turistična geografija. Drugje se odstotek uspešnih študentov giblje okrog 78%, posebej uspešni pa so študenti pri predmetih Poslovno sporazumevanje in vodenje, Ekonomika in menedžment podjetij, Osnove kuharstva z gastronomijo ter Osnove strežbe.

Preglednica 28: Število opravljenih izpitov na dan 31. 5. 2000

<i>Predmet</i>	Število. študentov	%
Strokovna terminologija v tujem jeziku I	40	83
Poslovno sporazumevanje in vodenje	46	96
Ekonomika in menedžment podjetij	45	94
Strokovna terminologija v tujem jeziku II	22	46
Pravni in tehniški predpisi	41	85
Ekonomika turizma	38	79
Trženje v gostinstvu in turizmu	34	71
Poslovna informatika s statistiko	30	63
Poslovanje v gostinskih in turističnih podjetjih	37	77
Naravna in kulturna dediščina	28	58
Strokovna terminologija v tujem jeziku III	34	71
Turistična geografija	30	63
Dopolnilne turistične dejavnosti	40	83
Osnove kunarstva z gastronomijo	47	98
Osnove strežbe	47	98
<i>Povprečna uspešnost pri strokovnih predmetih</i>		78
Praktično izobraževanje I	48	100
Praktično izobraževanje II	15	31

Do 31. 5. 2000 je 11 študentov opravilo vse študijske obveznosti (vključno z diplomsko nalogo). Drugi bodo študijske obveznosti opravilo predvidoma do 31. 8. 2000.

3 SKLEPNE UGOTOVITVE IN PREDLOGI

Poskusno izpeljevanje izobraževalnega programa Turizem – odrasli odrasle je bila za Višjo strokovno šolo Bled kot odgovorno nosilko poskusa gotovo odgovorna naloga, saj je vpeljevanje novosti v izobraževalno prakso vedno zahtevno delo. Spremljanje poskusa, ki smo ga opravljali na Andragoškem centru Slovenije in Centru RS za poklicno izobraževanje, je pokazalo, da je poskusno izpeljevanje potekalo brez večjih težav in tako ni bilo odmikov od načrtovanega poteka. Manjše težave so nastajale le pri zagotavljanju ustreznih prostorskih razmer za potek izobraževanja, ker so prav med poskusom prenavljali prostore Višje strokovne šole na Bledu. Težave so ublažili tako, da so gostovali na srednji gostinski in turistični šoli v Radovljici. Vendar med samim spremljanjem poskusa in pridobivanjem podatkov od tistih, ki so v njem sodelovali, nismo zaznali, da bi bil zaradi tega moten sam izobraževalni proces in bi se poslabšala kakovost izvajanja izobraževanja.

V nadaljevanju podajamo sklepne ugotovitve in predloge po posameznih poglavjih

USTREZNOST PREDLAGANIH METOD IN OBLIK DELA ZA IZPELJAVO PROGRAMA (Andragoški center Slovenije)

Iz odgovorov predavateljev razberemo, da so pri delu z odraslimi nekatere posebnosti in razlike v primerjavi z izobraževanjem mladine. Zato se morajo včasih uporabiti drugačne metode dela, kot je značilno za izobraževanje mladine. Predavatelji strukturirajo delo tako, da v izobraževalni proces sproti pritegnejo udeležence in upoštevajo njihovo poprejšnje znanje in izkušnje. Hipotetične primere vaj, ki jih uporabljajo pri mladini, za odrasle nadomeščajo s konkretnimi primeri, ki jih odrasli prinašajo iz svoje delovne prakse. Takšno delo hkrati dobro motivira odrasle, da postanejo dejavnejši.

Iz odgovorov predavateljev izhaja, da največ uporabljajo metodo predavanj. Tudi udeleženci menijo, da je tako delo ustrezno. Pri predavateljih sledijo aktivne metode dela, kakor razprava v skupini, delo v dvojicah in seminarske naloge. Medtem ko so udeleženci za prvi dve metodi menili, da so jih predavatelji uporabljali ravno prav časa, pa so bili bolj kritični do uporabe metode seminarskih nalog. Kar 62 % se jih pritožuje, da je le-tem namenjeno preveč časa. Udeleženci so svoje mnenje utemeljevali s tem, da je treba seminarske naloge pripravljati pri številnih predmetih. V pripravo seminarskih nalog vložijo veliko dela in truda, potem pa svojih izdelkov največkrat ne morejo ustrezno predstaviti, saj jim odmerijo za to le 2 do 3 minute časa. Boljše bi bilo manj seminarskih nalog, pa več časa za predstavitev le-teh.

Če ugotovitve predavateljev o značilnosti odraslih in njihovih potrebah apliciramo na oblike dela, ki so predvidene za izobraževalni program Turizem (predavanja, laboratorijske vaje, seminarske vaje), lahko ugotovimo, da so opredeljene oblike dela ustrezne tudi za odrasle udeležence izobraževanja. Gre za aktivne oblike dela, pri katerih naj bi se znanje iz teorije, ki jo udeleženci pridobijo na predavanjih, praktično uporabilo pri laboratorijskih vajah (praktični izdelki) in reševanju problemov iz delovne prakse na seminarskih vajah. Take oblike dela omogočajo, da odrasli sproti uporabljajo svoje izkušnje ter pridobljeno znanje v programu na njih obogatijo in razširijo.

Težava, ki smo jo v evalvaciji marsikje zaznali, pa je pomanjkanje časa za kakovostno delo in pripravo seminarskih nalog. Menimo, da je metoda dela, ki temelji na seminarskih vajah in zahteva pripravo seminarske naloge, ustrezna oblika dela za odrasle. V izobraževanju odraslih pa moramo pretehtati, ali je delež njene uporabe med vsemi metodami, ki jih imamo na voljo, ustrezen. Pri tem moramo upoštevati obremenitve odraslih, ki izhajajo iz drugih vlog, ki jih opravljajo poleg izobraževalnih. Seminarske naloge so se kot problematične namreč pokazale tudi tedaj, ko so udeleženci ocenjevali ustreznost načinov preverjanja in ocenjevanja znanja. Večina sicer meni, da je oblika ustrezna, tisti, ki so jo ocenili negativno (28 %), pa so kot razlog navajali, da je bilo seminarskih nalog v izobraževalnem programu preveč in da bi jih morali prepisati manj.

Ob upoštevanju ustreznosti uporabe metode dela s seminarsko nalogo v izobraževanju odraslih pa predlagamo, naj se pretehta, pri katerih predmetih je za doseganje ciljev izobraževanja najpomembnejše, da se seminarska oblika dela konča s seminarsko nalogo, ki je za vse udeležence hkrati tudi obvezna oblika preverjanja in ocenjevanja znanja. Pri predmetih, kjer se presodi, da so cilji takšni, da se znanje lahko kakovostno preveri tudi drugače, pa predlagamo, naj se seminarske naloge kot oblike preverjanja znanja opustijo. Seminarska naloga naj bi tudi pri teh predmetih ostala pomembna oblika dela za odrasle, vendar kot iztočnica za kakovostno skupinsko delo in diskusijo, ki se razvije na podlagi njene predstavitve. Ne bi pa bilo potrebno, da bi jih pripravljali vsi udeleženci izobraževalnega programa.

Večina predavateljev v izobraževalnem programu (61 %) je menila, da ni potrebno, da bi bile metode dela opredeljene kot posebna sestavina programa. Tako sta namreč omogočeni predavateljeva avtonomija in prožna izbira metod. Takšno mnenje se ujema s sodobnim učinkovitim načrtovanjem kurikuluma.

Upoštevač mnenja tistih predavateljev, ki so menili, da bi bilo koristno, če bi bile metode dela navedene kot priporočila, pa priporočamo, da se le-te, če je treba opredelijo v sestavini "posebnosti v izpeljavi". Posebno koristno bi bilo, če bi v tej sestavini še posebej priporočili, da je za odrasle treba oblike in metode dela izpeljevati tako, da se navežejo na njihove delovne izkušnje.

USTREZNOST NAČINOV PREVERJANJA IN OCENJEVANJA ZNANJA (Andragoški center Slovenije)

Po podatkih, ki smo jih pridobili od predavateljev in udeležencev ter iz analize oblik in načinov preverjanja in ocenjevanja znanja v izobraževalnem programu, lahko sklepamo, da so oblike in načini preverjanja in ocenjevanja znanja ustrezni tudi za odrasle udeležence izobraževanja.

Takšno je bilo tudi splošno mnenje 83 % predavateljev. Tudi udeleženci so posamezne oblike ocenjevali kot ustrezne. Pri tem imajo zelo dobro mnenje tudi o dveh oblikah, ki na ravni izobraževalnega programa nista opredeljeni, pa tudi predavatelji ju nikakor niso uporabili; to sta projektno delo in raziskovalna naloga. Takšna mnenja udeležencev potrjujejo teorijo izobraževanja odraslih, ki priporoča v izobraževanju odraslih uporabo izpitov, poleg tega pa takšnih metod, ki bodo udeležencem omogočale praktično delo in izkazovanje uporabnega znanja. Izobraževalni program

takšne metode že zajema, saj poleg predmetnih izpitov predvideva ocenjevanje znanja tudi s seminarskimi nalogami in praktičnim izdelkom.

Težave, ki smo jih iz odgovorov različnih subjektov v evalvaciji zaznali na več mestih, pa se pojavljajo zaradi preštevilnih seminarских nalog. To izhaja iz pomanjkanja časa, ki ga imajo na voljo odrasli za kakovostno pripravo le-teh in pomanjkanja časa za njihovo izpeljavo, predvsem predstavitev. Tovrstne težave v sami izpeljavi izobraževalnega programa za odrasle zmanjšujejo učinkovitost seminarske naloge kot oblike preverjanja in ocenjevanja znanja.

Menimo, da je seminarska naloga ustrezna oblika dela in preverjanja in ocenjevanja znanja v izobraževanju odraslih, saj omogoča izkazovanje uporabnega znanja ob obdelavi konkretnih primerov iz prakse. Predlagamo pa količinsko zmanjšanje uporabe seminarских nalog v celotnem izobraževalnem programu. Prav zato, da bi dosegli cilje in enakovrednost standardov znanja, naj bi znova razmislili, pri katerih predmetih je uporaba seminarske naloge res nujna oblika preverjanja in ocenjevanja znanja in kje bi jo lahko enakovredno nadomestili z drugimi načini preverjanja in ocenjevanja znanja.

Hkrati predlagamo, naj se pri tistih predmetih, kjer sta predvidena pisni izpit in seminarska naloga, razmisli o možnostih, da bi odrasli lahko obveznosti pri predmetu opravili ali samo z izpitom ali samo s seminarsko nalogo (npr. pripravo seminarske naloge bi opredelili tako, da bi z njeno pripravo udeleženci prikazali, da obvladajo tudi tisto znanje, ki se sicer preverja z izpitom).

Predlagamo tudi, da se v katalogih znanja opredelijo merila za vrednotenje znanja in načini ter merila za preverjanje praktične sposobnosti. Pri predmetih, kjer je predvidenih več oblik preverjanja in ocenjevanja znanja, naj se opredeli tudi delež, ki ga prinaša posamezna opravljena oblika k skupni oceni.

Priporočamo, da se v katalogih znanja, in sicer v poglavju Posebnosti v izvedbi, kot pripomoček predavateljem opredeli, da se izpitne naloge za odrasle sestavljajo tako, da vsebinsko izhajajo iz reševanja primerov iz delovne prakse.

USTREZNOST ORGANIZACIJE IN IZPELJAVE IZOBRAŽEVANJA V ŠOLI IN PRI DELODAJALCU (Andragoški center Slovenije)

Ustreznost prilagoditve obsega ur v predmetniku

Analiza podatkov je pokazala, da so pri izpeljavi izobraževalnega programa za odrasle nastajale težave zaradi premajhnega obsega ur, ki so ga imeli predavatelji na voljo za svoj predmet. Več kot polovica predavateljev je navajala, da so bili zaradi skrčenega obsega ur pri odraslih le delno uresničljivi cilji, predvsem pri laboratorijskih in seminarских vajah, zato le-teh niso mogli izpeljati dovolj kakovostno. Zmanjkovalo je časa za obravnavo seminarских nalog in aktivne oblike dela, ki jih predvideva izobraževalni program. V intervjujih s predavatelji smo tudi ugotavljali, da so pri nekaterih predmetih uresničili manjši obseg organiziranega izobraževalnega dela, kot je bilo predvideno s prilagoditvijo predmetnika. Tudi tu najbrž lahko iščemo razloge za težave, ki so jih imeli predavatelji. Pozornost je treba nameniti tudi podatkom, ki smo jih pridobili od udeležencev izobraževanja; ti kažejo, da so v veliki večini imeli težave

predvsem pri strokovni terminologiji v tujem jeziku (II, III), ker so imeli za študij tega predmeta premalo časa. S podobnimi težavami se je več kot polovica udeležencev ubadala tudi pri predmetih naravna in kulturna dediščina ter turistična geografija.

Nekateri izidi kažejo, da je pred dokončno uveljavitvijo izobraževalnega programa treba znova premisliti o prilagoditvah obsega ur za odrasle. Glede na koncept višjih strokovnih šol, ki predvideva aktivne oblike seminarskega in laboratorijskega dela zato, da bi se teoretično znanje za reševanje konkretnih problemov delovnega področja preneslo v prakso, je treba odraslim dodeliti ustrezen obseg ur pri teh oblikah izobraževanja, saj le tako lahko zagotovimo enakovredne izobrazbene standarde. Zato predlagamo prerazporeditev obsega ur, tako da se večji delež organiziranega izobraževalnega dela nameni aktivnim oblikam izobraževanja, kot so seminarske in laboratorijske vaje, del ur, namenjenih predavanjem, pa naj se nadomesti s kakovostno pripravo študijskega gradiva, ki odraslim omogoča samostojno učenje in usvajanje teoretičnih vsebin, katerih poznavanje prikažejo z aktivnim delom pri seminarskih in laboratorijskih vajah.

V naslednjih evalvacijah izobraževalnega programa je treba še poglobljeno spremljati razloge za težave, ki se pojavljajo pri predmetu strokovna terminologija v tujem jeziku s stališča ciljne skupine udeležencev izobraževanja. Poleg tega, da se odmeri ustrezen obseg ur organiziranega izobraževalnega dela pri predmetu, je morda mogoča tudi druga rešitev: pri predmetu naj se predvidi kombinacija organiziranega izobraževalnega dela s samostojnim učenjem, ki pri tujih jezikih lahko poteka s sodobnimi multimedijskimi pripomočki ob učiteljevi pomoči in konzultacijah z njim. S takšno možnostjo na ravni izobraževalnega programa se lahko rešuje tudi problematika različnega poprejšnjega znanja tujih jezikov in udeležencem, ki takšne težave imajo, omogoči enakovredno sodelovanje v izobraževalnem programu, hkrati pa učenje s hitrostjo, kakršno zmorejo.

Ustreznost organizacije in izpeljave izobraževanja v šoli

Iz odgovorov lahko sklepamo, da sta izbrana modulna oblika in potek izobraževanja po zaporedju predmetov načeloma ustrezna. Modulna oblika izobraževanja namreč omogoča izvajalcu izobraževalnega programa veliko avtonomnosti in prožno prilagajanje zaporedja predmetov, tako da lahko upošteva značilnosti in potrebe posameznega predmeta, udeležencem izobraževanja pa, da niso preveč obremenjeni z obveznostmi. Z izbiro takšne oblike izobraževanja torej zmanjšamo obremenitve udeležencev, to pa posledično pripomore h kakovosti njihovega izobraževanja ter doseganju ciljev izobraževalnega programa.

Iz odgovorov razberemo, da so težave nastajale pri sami izpeljavi modulne organizacije izobraževanja, in sicer tedaj, ko je izobraževanje po zaporedju predmetov potekalo tako, da se je izvajal samo en predmet naenkrat. To je pomenilo, da so morali udeleženci v enem dnevu poslušati tudi do 5 ur enega predmeta; to pa je bila zanje in predavatelja prevelika obremenitev.

Druga težava, ki so jo navajali udeleženci, pa je bila v tem, da je izpeljava modulnega načina izobraževanja potekala tako, da so bile vaje med tednom in predavanja ob

koncu tedna. Nekateri se nekaterih oblik organiziranega izobraževalnega dela niso mogli udeleževati. To kaže na eno izmed težav, s katero imajo opraviti izobraževalci odraslih, saj zaradi heterogenosti ciljnih skupin, različnih potreb in želja včasih ne morejo zadostiti vsem in izobraževanje izpeljati enotno tako, da bi zadostili potrebam in željam vseh.

Glede na težave, ki jih je pokazala poskusna izpeljava izobraževalnega programa, menimo, da je: modulna oblika izobraževanja (po zaporedju predmetov) ustrezna za izobraževanje odraslih. Predlagamo pa dopolnitev njene opredelitve na ravni izobraževalnega programa, in sicer takole: modulna oblika naj se izpeljuje tako, da se hkrati izpeljujeta vsaj dva predmeta in ne več kot trije. Pri enem predmetu pa se opredeli najvišja meja izpeljave posameznega predmeta v enem dnevu, ki ne sme biti višja od 3 do 4 ur.

Predlagamo tudi, da se na ravni izobraževalnega programa za potrebe odraslih opredeli in priporoči vsaj še ena organizacijska oblika, ki naj bo takšna, da bo ustrezala tistim udeležencem izobraževanja odraslih, ki se pogosto ne morejo udeleževati organiziranih oblik izobraževalnega dela in onim, ki morajo v programu nadomestiti pomanjkljivo poprejšnje znanje (npr. organizirano samostojno učenje, izobraževanje na daljavo ipd.).

Ustreznost opredeljenih prostorskih razmer, študijske literature in velikosti skupin

Prostorske razmere

Iz odgovorov, ki smo jih dobili od različnih subjektov, ki sodelujejo pri izobraževalnem programu in iz racionalne evalvacije, ki smo jo opravili pred tem, sklepamo, da so prostorske razmere, opredeljene v izobraževalnem programu, ustrezne tudi za odrasle.

Priporočena študijska literatura

Čeprav je izobraževalni program dokaj nov, je kar veliko predavateljev menilo, da priporočena študijska literatura ni ustrezna. Zato predlagamo, naj se pred dokončno uveljavitvijo izobraževalnega programa v izobraževalni praksi priporočena študijska literatura v posameznem katalogu znanja znova pregleda in ustrezno dopolni. Ker je seznam priporočene študijske literature velikokrat uporaben in pomemben pripomoček odraslim pri samostojnem učenju, predlagamo, da se med priporočeno študijsko literaturo (pri predmetih, kjer je to mogoče) uvrstijo tudi sodobnejši viri znanja, kot so npr. multimedijски kompleti za učenje pri tujih jezikih, statistične baze podatkov na internetu, ipd.). Priporočeno študijsko literaturo je treba nenehno posodabljeti, zato predlagamo tudi sprotno evalvacijo te sestavine izobraževalnega programa in njeno dopolnjevanje v določenih časovnih presledkih.

Velikost skupin

Iz odgovorov predavateljev in udeležencev lahko sklepamo, da so normativi za oblikovanje skupin ustrezni, saj pri tem vprašanju ne eni ne drugi niso navajali težav v sami izpeljavi izobraževanja. Moramo pa te odgovore povezati s tistimi, ki smo jih dobili ob nekaterih drugih vprašanjih in so s tem delom analize povezani. Upoštevati je treba tudi odgovore vodje izobraževalnega programa, ki je menila, da so normativi za oblikovanje skupin pri predavanjih in seminarskih vajah previsoki.

Ob upoštevanju nekaterih drugih podatkov, ki smo jih dobili z evalvacijo, bi lahko rekli, da so normativi za oblikovanje skupin ustrezni za odrasle, vendar bi zanje morali organizirati enako število ur izobraževalnega dela kakor pri mladini. Ker pa je obseg organiziranega izobraževalnega dela za odrasle manjši kakor za mladino, nastajajo težave, ki smo jih zaznali že pri razlagi odgovorov o uresničljivosti ciljev v takšnem obsegu ur; tedaj so predavatelji ugotavljali, da imajo na voljo premalo časa za seminarske vaje, in tako vsi udeleženci ne morejo predstaviti svojih izdelkov, to pa poslabšuje kakovost izobraževalnega programa. Tudi udeleženci so se v nekaterih svojih odgovorih pritoževali, da vložijo veliko truda v pripravo svoje seminarske naloge, na seminarskih vajah pa imajo na voljo 2 do 3 minute časa za njeno predstavitev.

Menimo, da je normativ 15 udeležencev za laboratorijske vaje ustrezen, za odrasle pa bil za oblikovanje skupin pri seminarskih vajah ustrenejši od normativa 30, normativ 20 udeležencev, pri predavanjih pa ne več kot 40.

Ustreznost organizacije izobraževanja pri delodajalcu glede na sprejeti katalog znanja

Kljub manjšemu številu mnenj vendar lahko izluščimo nekaj koristnih informacij za razvoj programa v prihodnje. Odgovori različnih subjektov so pokazali, da je opredelitev praktičnega izobraževanja, ki predvideva, naj bi tovrstno izobraževanje potekalo med zimsko ali poletno turistično sezono, za odrasle nerelevantna. V izobraževanju odraslih je treba časovno izpeljavo praktičnega izobraževanja prilagoditi in uskladiti z drugimi obveznostmi, ki jih imajo odrasli. Predavatelji so menili, da takšno prilagajanje praktičnega izobraževanja ne vpliva na delo pri njihovem predmetu in je zato ustrezno. Enako je menila organizatorica praktičnega izobraževanja, vendar je dodala, da morajo vsi odrasli udeleženci izobraževanja praktično izobraževanje opraviti do začetka drugega letnika. Udeleženci, ki so imeli priznано praktično izobraževanje, zaradi tega niso imeli težav v izobraževalnem programu. Takšni odgovori potrjujejo, da so merila za priznavanje praktičnega izobraževanja ustrezno opredeljena. To potrjujejo tudi izkušnje ob prvi izpeljavi programa – ugotavlja tudi organizatorica praktičnega izobraževanja na šoli.

Težave so se pokazale tudi pri usposobljenosti mentorjev praktičnega izobraževanja. Do njih so bili nekateri udeleženci precej kritični, po drugi strani pa so mentorji praktičnega izobraževanja menili, da bi lahko delali bolje, če bi že pred pričetkom praktičnega izobraževanja imeli več informacij o samem programu praktičnega izobraževanja in bi bilo več usklajevanja med šolo in mentorji praktičnega izobraževanja v podjetjih. Tudi organizatorica izobraževanja na šoli je ob ocenjevanju pedagoško-andragoške usposobljenosti mentorjev opozorila na kadrovsko težavo, s katero imajo opraviti pri praktičnem izobraževanju v podjetjih in je po njenem mnenju kriva za to, da so cilji praktičnega izobraževanja le delno uresničljivi. Kot razloge za takšno oceno je navajala različno poprejšnje znanje odraslih udeležencev, ki zahtevajo

individualizirano delo z njimi, čas, ki ga ima na voljo mentor v podjetju ter njegovo zavzetost za delo s študenti. Težave so tudi v tem, da mentorji za svoje delo niso ustrezno nagrajeni. To zmanjšuje njihovo motivacijo za opravljanje mentorskega dela. Mentorji so včasih pri delu preobremenjeni, nimajo ustrezne izobrazbe in bi potrebovali dodatno usposabljanje. Takšne ugotovitve lahko povežemo z odgovori udeležencev; kar polovica jih je odgovorila, da v podjetjih niso opravljali del, ki bi bila povezana z njihovim izobraževanjem v šoli. Ob takšnih odgovorih je vprašanje, ali se je lahko uresničeval cilj izobraževalnega programa, ki predvideva, da udeleženci v realnih delovnih razmerah "uporabijo znanje, ki so si ga pridobili pri predavanjih, seminarskih in laboratorijskih vajah".

Glede na težave, ki so nastajale pri prvi izpeljavi praktičnega izobraževanja pri odraslih udeležencih višje strokovne šole, menimo, da bi bilo treba premisliti, kako naj bi opisane zadeve uredili za celotno višješolsko izobraževanje odraslih, saj nekatere presegajo okvirje posameznega izobraževalnega programa. Pri tem gre predvsem za ureditev statusa mentorjev praktičnega izobraževanja v podjetjih (njihovega nagrajevanja, delovnih razmer ipd.).

Potrebna rešitev, ki bolj zadeva odrasle udeležence izobraževanja, pa se kaže v potrebi po tem, da bi morali imeti odrasli udeleženci izobraževanja že ob vpisu v izobraževalni program sklenjeno izobraževalno pogodbo z delodajalcem. Tako bi lahko urejali tudi težave, na katere naletijo udeleženci, ki morajo praktično izobraževanje opravljati zunaj podjetja, v katerem so zaposleni. Na sistemski ravni bi bilo treba dodelati vsebino in sestavine izobraževalne pogodbe (skupaj s socialnimi partnerji), v izobraževalnem programu pa naj bi izobraževalno pogodbo opredelili kot vpisni pogoji. Razmislili naj bi o možnosti, da bi bila izobraževalna pogodba sklenjena že pred vpisom v izobraževanje kot pogoj in bi bila sestavljena tripartitno, torej v partnerstvu med izobraževalno organizacijo, delodajalcem in udeležencem. Takšna pogodba bi pripomogla tudi k boljšemu sporazumevanju in sodelovanju med posamezno izobraževalno organizacijo in delodajalci in mentorji praktičnega izobraževanja v podjetjih.

PEDAGOŠKO-ANDRAGOŠKA USPOSOBLJENOST PREDAVATELJEV SKUPNIH STROKOVNIH, TEMELJNIH STROKOVNIH IN POSEBNIH STROKOVNIH PREDMETOV TER PRAKTIČNEGA IZOBRAŽEVANJA V DELOVNEM PROCESU (Andragoški center Slovenije)

Podatki, ki smo jih z evalvacijo pridobili od različnih subjektov, potrjujejo, da je za kakovostno poučevanje odraslih potrebno pedagoško-andragoško znanje – predavatelji si ga pridobijo s pedagoško-andragoško izobrazbo – hkrati pa je treba pri delu z odraslimi upoštevati značilnosti odraslih ter značilnosti in zahteve izobraževalnega programa. Programi višjega strokovnega izobraževanja zahtevajo takšno predavateljsko delo, pri katerem se neprenehoma povezuje podajanje teoretskega znanja na višji ravni zahtevnosti in njegova uporaba ter navezavo na reševanje primerov iz delovnega okolja. To pa zahteva poznavanje in spretnosti uporabe sodobnih aktivnih oblik in metod dela ter aktivnega vključevanja odraslih udeležencev v sam izobraževalni proces. Odgovori predavateljev in vodje izobraževanja kažejo, da sami prav v tem segmentu zaznavajo primanjkljaj znanja, saj vsi čutijo potrebo po usposabljanju za uporabo sodobnih oblik in metod dela, sodobnih virov znanja, motiviranje udeležencev za aktivno sodelovanje, poznavanje sodobnih

oblik preverjanja in ocenjevanja znanja ipd. Tudi udeleženci so bili najbolj kritični prav do tovrstnega predavateljskega dela.

Upoštevati pa je treba posebno značilnost programov višjega strokovnega izobraževanja. Zaradi zagotovitve kakovostne povezave med teorijo in prakso v višjih strokovnih šolah velikokrat predavajo strokovnjaki iz gospodarstva, ki po svoji temeljni izobrazbi niso pedagoški delavci. Zato si morajo pridobiti pedagoško-andragoško izobrazbo, da zadostijo zakonskim zahtevam in se usposobijo za delo z odraslimi. Voditeljica izobraževanja odraslih je v evalvaciji navedla, da so imeli na začetku vpeljevanja izobraževalnega programa težave prav pri teh zadevah, saj ni bilo ustreznega pedagoško-andragoškega programa, po katerem bi si tovrstno znanje pridobivala prav ta ciljna skupina predavateljev, za katero so drugi programi za pridobivanje pedagoško-andragoške izobrazbe manj ustrezni.

V tem času je na podlagi izkušenj, ki so jih prinesle že začetne faze vpeljevanja programov višjega strokovnega izobraževanja, že nastal izobraževalni program za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe za predavatelje višjih strokovnih šol.

Izobraževalni program za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe za predavatelje višjih šol je sodoben in dobro oblikovan, upoštevane so tudi posebne potrebe predavateljev višjih strokovnih šol in zahteve, ki jih od njih terja zasnova oz. filozofija dela v višjih strokovnih šolah. Zato menimo, da je to ob potrebnem stalnem strokovnem usposabljanju¹⁹ ustrezno in zadostno merilo, ki opredeljuje kadrovske pogoje v izobraževalnem programu že na normativni (zakonski) ravni.

Vsako kakovostno vpeljevanje novega izobraževalnega programa je zelo odvisno od tega, kako ga bodo sprejeli in izpeljevali predavatelji. Ker je vloga predavateljev v poskusnem izpeljevanju in evalvaciji novega izobraževalnega programa bistvena, saj so zelo pomemben in strokovno usposobljen vir informacij, predlagamo, naj se v prihodnje že ob načrtovanju poskusnega vpeljevanja izobraževalnega programa, ki ga pripravi odgovorni nosilec poskusa, posebna pozornost nameni tudi načrtovanju seznanjanja in vpeljevanja predavateljev v delo z novim izobraževalnim programom. Hkrati naj se predavatelji seznanijo z vlogo, ki jo bodo imeli kot presojevalci ustreznosti izobraževalnega programa, saj je to temeljni namen poskusa. Tako bi omogočili aktivno sodelovanje predavateljev v celotnem poteku poskusnega izpeljevanja in spodbudili predavatelje k dejavnejšemu sodelovanju v vlogi evalvatorjev.

Pedagoško - andragoška usposobljenost mentorjev praktičnega izobraževanja

Kot smo nakazali že v uvodu poglavja, na podlagi tako majhnega števila anketiranih mentorjev, ki so bili zajeti v poskusno izpeljevanje izobraževalnega programa Turizem, ugotovitev ne moremo posploševati. Upoštevajoč odgovore, ki jih je navedla

¹⁹ Priporočilo po stalnem strokovnem usposabljanju za delo z odraslimi ni sestavina izobraževalnega programa, lahko pa jo npr. priporočimo med posebnostmi v izvedbi na ravni kataloga znanja.

organizatorica praktičnega izobraževanja na šoli, kjer so poskusno izpeljevali program za odrasle, utemeljujemo svoje predloge takole:

Področje praktičnega izobraževanja v podjetjih je še razmeroma novo, zato ponekod tudi sistemsko še ni povsem urejeno. Predlagamo, naj se ob sistemskem urejanju tega področja opredelijo tudi merila, ki jih morajo izpolnjevati mentorji praktičnega izobraževanja odraslih v podjetjih.

USKLAJENOST CILJEV IZOBRAŽEVALNEGA PROGRAMA Z ZAKONSKIMI PODLAGAMI, IZHODIŠČI KURIKULARNE PRENOVE IN ELEMENTI NOMENKLATURE POKLICEV TER PRIMERLJIVOST Z IZOBRAŽEVALNIMI OBLIKAMI DRUGIH DRŽAV EVROPSKE UNIJE (Center RS za poklicno izobraževanje)

O tem je Center RS za poklicno izobraževanje poročal v vmesnem poročilu o poteku evalvacije.²⁰

USTREZNOST PREDMETNIKA IN RAZMERIJ MED POSAMEZNIMI SESTAVINAMI (POSEBNA POZORNOST BO NAMENJENA RAZMERJU MED STROKOVNO - TEORETIČNIMI IN PRAKTIČNIMI PREDMETI) (Center RS za poklicno izobraževanje)

Ustreznost ciljev izobraževalnega programa in programa kot celote

Že racionalna evalvacija²¹ je pokazala, da cilji izobraževalnega programa višjega strokovnega izobraževanja Turizem in cilji posameznih katalogov znanja ustrezajo nomenklaturi. Tudi empirična evalvacija je pokazala, da je z izobraževalni cilji in celotnim programom zadovoljna velika večina predavateljev²² in študentov²³. Študentje na splošno izražajo nekoliko večja pričakovanja pri možnostih, ki jim jih ponuja program, posebno kar zadeva praktično usposobljenost²⁴. Tudi glede zahtevnosti bi študentje pričakovali več, predavatelji pa menijo, da je program ravno prav zahteven²⁵.

Ugotavljamo, da cilji izobraževalnega programa in program na splošno ustrezajo odraslim udeležencem izobraževanja. Izvajalci naj še naprej upoštevajo bogate izkušnje s področja turizma, ki jih imajo odrasli udeleženci, posebno pozornost pa namenijo praktičnemu izobraževanju in povezovanju teorije s prakso.

Ustreznost predmetnika in razmerja med posameznimi skupinami predmetov

²⁰ Racionalna evalvacija izobraževalnih programov višjega strokovnega izobraževanja za odrasle Turizem in Gostinstvo, Center RS za poklicno izobraževanje, Ljubljana, junij 1999.

²¹ Racionalna evalvacija izobraževalnih programov višjega strokovnega izobraževanja za odrasle Gostinstvo in Turizem: junij 1999. Center RS za poklicno izobraževanje; Ljubljana.

²² Prim. pogl. 2.7.

²³ Prav tam.

²⁴ Prav tam.

²⁵ Prav tam.

Predavatelji enako dobro kot splošne cilje ocenjujejo tudi predmetnik²⁶ in obseg posameznih skupin predmetov²⁷. Kot je pokazala že racionalna evalvacija, izvajalec prilagaja predmetnik, oblike in število ur odraslim udeležencem izobraževanja.

Odgovorna nosilka poskusa²⁸ meni, naj bi se ponudila večja fleksibilnost pri izbiri predmeta strokovna terminologija v tujem jeziku. Evalvacija je pokazala, da bi kazalo upoštevati izkušnje, ki jih imajo udeleženci²⁹, in tudi pri tujih jezikih graditi na izkušnjah. Zato predlog odgovorne nosilke poskusa podpiramo.

USTREZNOST PROGRAMA V CELOTI, DELOV PROGRAMA IN KATALOGOV ZNANJA GLEDE NA PRIMERJAVE PROGRAME DRUGIH DRŽAVE EVROPSKE UNIJE (Center RS za poklicno izobraževanje)

O tem je Center RS za poklicno izobraževanje poročal v vmesnem poročilu o poteku evalvacije.³⁰

STROKOVNO USPOSABLJENOST DELODAJALCEV ZA IZPELJEVANJE PRAKTIČNEGA IZOBRAŽEVANJA (Center RS za poklicno izobraževanje)

Tako racionalna kot empirična evalvacija sta pokazali, da izpeljevanje praktičnega izobraževanja v višjih strokovnih šolah pri delodajalcu ni ustrezno sistemsko in celovito urejeno. Izobraževalni program za pridobitev višješolske izobrazbe je izrazito dualno ali partnersko zasnovan, tako da je praktično izobraževanje enakovreden del izobraževanja. Brez izpolnjenih ustreznih pogojev za kakovostno izvajanje praktičnega izobraževanja ni mogoče zagotoviti doseganja izobrazbenih standardov.

Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju v 14. členu govori o odgovornosti zbornic, ki skrbijo za praktično izobraževanje za poklice v dejavnostih, za katere so ustanovljene. Poleg tega pa skupaj z ministrom (pristojnim za šolstvo) določita pogoje in prostor za opremo, ki jih mora izpolnjevati delodajalec za izvajanje izobraževanja (13. člen zakona).

Evalvacija je pokazala, da šola sama nima izdelanih meril in da podjetja niso verificirana kot določa izobraževalni program. Šola z medsebojnimi dogovori oblikuje mrežo zainteresiranih in ustreznih podjetij. Ob tem tudi organizira občasna srečanja odgovornih in nekajdnevno usposabljanje za mentorje: tako izpolni minimalne pogoje za izpeljavo programa in doseganje standardov.

V praksi velja, da šola svetuje odgovornim v podjetju, naj bi mentor imel ustrezno izobrazbo, ki bi bila z ustreznega področja in bi po stopnji ne bila nižja od te, ki jo imajo študenti, ki prihajajo na prakso. Izjema so tista področja, kjer so višje in visoke šole

²⁶ Enaka ugotovitev je bila podana v racionalni evalvaciji, ki jo je opravil CPI.

²⁷ Prim. pogl. 2.7

²⁸ Zaključno poročilo o realizaciji izobraževanja prve generacija višješolskega strokovnega izobraževalnega programa gostinstvo in turizem za odrasle na Višji strokovni šoli za gostinstvo in turizem Bled.

²⁹ Prim. pogl. 2.10

³⁰ Racionalna evalvacija izobraževalnih programov višjega strokovnega izobraževanja za odrasle Turizem in Gostinstvo, Center RS za poklicno izobraževanje, Ljubljana, junij 1999 (o.p. Poročilo je v arhivu CPI in ACS.)

nastale šele v zadnjih letih. Tak primer je ravno turizem. Evalvacija je pokazala, da imajo mentorji zelo različne stopnje izobrazbe, večinoma je to srednja strokovna. Predlagamo, naj Ministrstvo za šolstvo in šport ter Gospodarska zbornica Slovenije sistemsko in celostno uredita to področje. Pri tem se lahko uporabijo izkušnje drugih dualnih ali partnerskih oblik izobraževanja: pri tem mislimo na srednje poklicno izobraževanje, predvsem na visokošolsko. Za praktično izobraževanje v visokih strokovnih šolah je Gospodarska zbornica Slovenije oblikovala predlog systemske ureditve³¹, kjer opredeljuje izbiro delodajalcev, merila za izbor delodajalcev, kriterije za izbiro mentorjev, spremljavo praktičnega izobraževanja, ki jo opravi visokošolski zavod, izpeljevanje praktičnega izobraževanja pri delodajalcih in elemente financiranja.

Ustreznost in primernost katalogov znanja oziroma izpitnih katalogov

Menimo, da so katalogi znanja dobra podlaga za načrtovanje učnega procesa in preverjanje rezultatov učenja. Evalvacija je pokazala, da skoraj vsi predavatelji ocenjujejo kataloge znanja kot dobre³², skladne z izobraževalnimi cilji³³ ter dovolj obširne in podrobne³⁴. Nekaj katalogov je ocenjenih tudi kot manj ustreznih ali celo popolnoma neustreznih:

- poslovna informatika s statistiko: predavatelj meni naj se predmet razdeli na dva predmeta;
- poslovno sporazumevanje in vodenje: predavatelj meni, da je zdajšnji katalog neustrezen, predava po katalogu, ki ga je pripravila skupina predavateljev višjih strokovnih šol;
- poslovanje v gostinskih in turističnih podjetjih: predavatelj meni, da je treba predmet razdeliti na dva predmeta, tako bi se v programu Turizem predaval predmet poslovanje v turističnih objektih;
- ekonomika in menedžment: predavatelj meni, naj se vsebine menedžmenta prenesejo med vsebine predmeta poslovno sporazumevanje in vodenje.

Menimo, da je za kompleksnejšo oceno katalogov še prekmalu. Nekateri anketiranci so bili sami tudi med sestavljavci katalogov in so zato težje podali objektivno oceno – ta pomislek so izrazili tudi sami. Predvsem pri predmetih, kjer se predavatelji nagibajo k delitvi integriranih vsebin, priporočamo, naj bi na šoli namenili več pozornosti predmetnim in medpredmetnim skupinam in tako skupaj poiskali inovativne načine podajanja integriranih vsebin. Tudi pri pedagoško-andragoškem usposabljanju naj se didaktični obravnavi do integriranih vsebin in predmetov nameni posebna pozornost. Delitev predmetov na manjše tudi ni v skladu z izhodišči³⁵, ki priporočajo medpredmetno povezovanje.

³¹ Visokošolsko strokovno izobraževanje in praktično usposabljanje: 1998. Gospodarska zbornica Slovenije: Ljubljana, str. 120.

³² Prim. pogl. 2.10

³³ Prav tam.

³⁴ Prav tam.

³⁵ Strokovni svet za poklicno in strokovno izobraževanje RS: Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov v višjih strokovnih šolah, Ljubljana 1997. str.: 10.

Nekatere pobude v resnici kažejo neustreznost katalogov. Tu mislimo predvsem za predmet poslovno sporazumevanje in vodenje, čeprav gre tudi tukaj bolj za terminološko kot vsebinsko neustreznost. Nekaj pobud je bilo danih tudi v zvezi z drugimi predmeti³⁶, na splošno pa predavatelji menijo, da v katalogih ni neustreznih vsebin, tam, kjer se prekrivajo pa se le-te uspešno povezujejo.

Naravnost predmetov na doseganje ciljev izobraževanja v višji strokovni šoli

Evalvacija je pokazala, da predavatelji po večini menijo, da so katalogi ustrezno naravnani na uresničevanje globalnih ciljev programov višjih strokovnih šol ter da obenem dovolj omogočajo strokovni razvoj in povezovanje teorije s prakso³⁷. Treba pa je dodati, da jih skoraj polovica meni, da program ne namenja dovolj pozornosti pridobivanju znanja in spretnosti za načrtovanje, vodenje in nadziranje delovnih procesov.

Možnost za doseganje pričakovanih ciljev v predvidenem obsegu ur in predvidenih oblikah

Evalvacija je pokazala, da bi si predavatelji želeli več ur za svoj predmet³⁸. Pri nekaterih predmetih posebej pogrešajo ure za vaje³⁹. Vendar so bili predavatelji v odgovorih premalo natančni in ni vedno jasno, ali pri tem mislijo na število ur in oblike po programu ali pa na število ur, ki jih izpeljujejo za odrasle.

USPEŠNOST ODRASLIH UDELEŽENCEV IZOBRAŽEVANJA MED IZOBRAŽEVANJEM (Center RS za poklicno izobraževanje)

V zaključnem poročilu nosilke poskusa beremo, da so se odrasli udeleženci zelo uspešno vključevali v vse faze izobraževalnega procesa. Izvajalec je ugotovil 80-odstotno navzočnost na predavanjih in vajah ter redno opravljanje seminarskih nalog. O uspešnem vključevanju v redni študijski proces priča tudi podatek, da so se iz obeh programov, ki jih izpeljuje izvajalec (Gostinstvo in Turizem), v prvem letniku izpisali le 3 odrasli udeleženci. Motivi ne izhajajo iz študijskega procesa.

V skladu s 63. členom Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju in 5. člena Navodil za prilagajanje izobraževalnih programov poklicnega in strokovnega izobraževanja odraslim udeležencem izobraževanja⁴⁰ je izvajalec pogoje za napredovanje odraslih udeležencev izobraževanja prilagodil tako, da v 2. letnik napreduje, kdor je opravil vsaj 2 izpita in ima opravljeno oziroma priznано praktično izobraževanje. Te prilagoditve pogojev za napredovanje ni v prilagoditvah, ki jo je sprejela študijska komisija Višje strokovne šole za gostinstvo in turizem⁴¹.

³⁶ Glej pogl. 2.10.

³⁷ Prav tam.

³⁸ Prav tam.

³⁹ Prav tam.

⁴⁰ Ur. l. RS št. 80-4034/1998

⁴¹ Prilagoditve je sprejel Strokovni svet za izobraževanje odraslih (4. seja, 7. oktober 1997)

Pred vpisom v 2. letnik so vsi študentje izpolnili pogoje za napredovanje. 81 % študentov je pred vpisom v 2. letnik opravilo 7 ali več izpitov, med njimi 36 % vseh 9 izpitov.

USPEŠNOST ODRASLIH UDELEŽENCEV IZOBRAŽEVANJA PO KONČANEM IZOBRAŽEVANJU PRI POSAMEZNIH PREDMETIH (Center RS za poklicno izobraževanje)

Do 31. 5. 2000 je 11 študentov opravilo vse študijske obveznosti (z diplomsko nalogo vred). Drugi bodo študijske obveznosti opravili predvidoma do 31. 8. 2000.⁴²

⁴² Zaključno poročilo o realizaciji izobraževanja prve generacija višješolskega strokovnega izobraževalnega programa Gostinstvo in Turizem za odrasle na Višji strokovni šoli za gostinstvo in turizem Bled, str. 7.

II. UGOTOVITVE O SPOŠTOVANJU PREDPISOV

Višja strokovna šola za gostinstvo in turizem Bled je poskusno izpeljala izobraževalni program višjega strokovnega izobraževanja Turizem skladno s predpisi. Ugotavljamo le, da si mora v skladu z zakonskimi določbami še 33% predavateljev pridobiti pedagoško-andragoško izobrazbo.

III. MNENJE O DOSEŽENIH IZOBRAZBENIH STANDARDIH (Center RS za poklicno izobraževanje)

Glede ocene o doseženih izobrazbenih standardih je empirična evalvacija pokazala, da je izvajalec opravil vse s programom predpisane aktivnosti.

Študentje svojo praktično usposobljenost stalno dokazujejo z izdelavo seminarskih nalog in ob zaključku izobraževanja s diplomsko nalogo. Predavatelji ocenjujejo, da predpisani načini preverjanja znanja omogočajo oblikovanje jasne slike o doseženih izobraževalnih standardih posameznega študenta.

Organizacija izobraževalnega procesa je prilagojena odraslim udeležencem in poteka v modularni obliki, kar omogoča ustrezne pogoje za doseganje standardov. Izvajalec ocenjuje, da je bila prisotnost na predavanjih zelo dobra in presega 80 %.

Predavatelji ocenjujejo, da so globalni cilji izobraževanja v višji strokovni šoli doseženi v polni meri. Predavatelji posameznih predmetov spodbujajo povezovanje teoretičnega in praktičnega znanja za reševanje konkretnih problemov delovnega mesta ter posebno pozornost posvečajo usposabljanju za reševanje zahtevnejših operativno-strokovnih opravil. Predavatelji ocenjujejo, da z izvajanjem programa v nekoliko manjši meri dosegajo usposobljenost študentov za vodenje in organizacijo delovnih procesov. Izvajalec veliko pozornosti posveča doseganju ciljev poklicne socializacije, oblikovanju strokovne identitete študentov in razvijanju sposobnosti komunikacije.

Ocenimo lahko, da program omogoča doseganju predpisanih izobraževalnih standardov. Pridružujemo se mnenju izvajalca, ki ocenjuje, da so bili izobraževalni standardi v celoti doseženi.

IV. MNENJE O KONČNEM POROČILU ODGOVORNEGA NOSILCA

Po 13. členu Pravilnika o uvajanju in spremljanju novosti in programov v vzgoji in izobraževanju⁴³ mora končno poročilo odgovornega nosilca vsebovati predvsem:

1. poročilo o poteku vpeljevanja in spremljanja programa in o morebitnih spremembah načrtovanega poteka,
2. podatke o tem, koliko šol sodeluje,
3. podatke o številu študentov višje šole,
4. poročilo o doseženih ciljih,
5. zbrane podatke in njihovo analizo,

⁴³ Pravilnik o uvajanju in spremljanju novosti in programov Ur.l. RS, št. 22/1998.

6. predloge za spremembe utemeljene z uspehi pri uvajanju programa,
7. poročilo o porabljenih finančnih sredstvih.

Odredba⁴⁴ (8. člen) nadalje še določa, da mora končno poročilo odgovornega nosilca vsebovati oceno o primernosti izobraževalnih programov za odrasle in predloge za njihovo nadaljnje prilagajanje odraslim oziroma prilagajanje organizacije in izpeljave izobraževanja za odrasle po teh programih.

Končno poročilo⁴⁵ odgovornega nosilca poskusnega izpeljevanja izobraževalnega programa višjega strokovnega izobraževanja Turizem - odrasli smo z Višje strokovne šole za gostinstvo in turizem Bled prejeli v začetku junija 2000. Prejeli smo skupno končno poročilo za izobraževalni program Turizem in izobraževalni program Gostinstvo. V nadaljevanju navajamo kratko analizo poročila, ki zadeva izobraževalni program Turizem, in dajemo mnenje k poročilu ter predlogom za spremembe izobraževalnega programa.

Končno poročilo odgovornega nosilca je sestavljeno tako, da zajema tele vsebine:

1. Uvod,
2. Prilagoditev programa za študij odraslih,
3. Vpis v študijsko leto 1997/98,
4. Organizacija in izvedba,
5. Realiziran pedagoški proces,
6. Materialni in kadrovske pogoji,
7. Uspešnost študija in rezultati izobraževanja I. letnika⁴⁶,
8. Ocena primernosti izobraževalnega programa za odrasle in predlogi za nadaljnje prilagajanje odraslim,
9. Zaključek.

Končno poročilo odgovornega nosilca poskusa zajema večino vsebin, ki jih mora v skladu s Pravilnikom vsebovati končno poročilo odgovornega nosilca poskusa, in sicer:

- Iz prvih petih točk končnega poročila (uvod, prilagoditev programa za študij odraslih, vpis v študijsko leto 1997/98, organizacija in izvedba, realiziran pedagoški proces) je razvidno, kdaj se je poskusno izvajanje izobraževalnega programa Turizem - odrasli pričelo, kakšne so bile prilagoditve izobraževanja za odrasle, kako je bil študijski proces organiziran in realiziran. Iz poročila razberemo, da je poskus potekal tako, kot je bil načrtovan in ni bilo odmikov od načrtovanega poteka.
- Točka šest vključuje oceno materialnih in kadrovske pogojev za izpeljavo izobraževalnega programa. Kadrovske pogoji so ocenjeni kot ustrezni. Ustrezno je ocenjena tudi študijska literatura.

⁴⁴ Odredba o preverjanju javno veljavnih izobraževalnih programov za pridobitev višje strokovne izobrazbe za izobraževanje odraslih s poskusom (Odredba ministra za šolstvo....Št. 603/71/97)

⁴⁵ Zaključno poročilo o realizaciji izobraževanja prve generacije višješolskega strokovnega izobraževalnega programa Gostinstvo in Turizem za odrasle na višji strokovni šoli za gostinstvo in turizem Bled, Bled, maj 2000 (o. p. Poročilo je v arhivu ACS in CPI).

⁴⁶ Med oddajo poročila še ni bilo mogoče navesti uspešnosti študentov ob koncu. Šola navaja, da je do 31. maja 2000 11 študentov opravilo vse študijske obveznosti (z diplomsko nalogo vred), 5 pa je diplomsko nalogo že oddalo in čakajo na zagovor naloge.

- V točki sedem (uspešnost študija in rezultati izobraževanja) so na kratko prikazani podatki o uspešnosti študentov. Študentje so bili zelo zavzeti za študij, dosežki pa večinoma tudi v primerjavi z mladino zelo dobri.
- V točki osem so zajeti ocena izobraževalnega programa in predlogi za nadaljnje prilagajanje odraslim udeležencem izobraževanja.

Na podlagi analize poročila ugotavljamo, da zajema poročilo večino vsebin, ki jih mora v skladu s Pravilnikom vsebovati končno poročilo odgovornega nosilca poskusa. Vsebuje tudi analizo nekaterih izmed vsebin, ki jih evalvirata Andragoški center Slovenije in Center RS za poklicno izobraževanje, zato omogoča primerjavo sklepnih ugotovitev spremljanja in evalvacije poskusa. Iz teh razlogov menimo, da je zaključno poročilo odgovornega nosilca poskusa ustrezno.

Edino neskladje, ki smo ga ugotovili ob primerjanju zahtev Pravilnika in končnega poročila odgovornega nosilca poskusa, je v tem, da v končno poročilo ni uvrščena točka "Poročilo o porabljenih finančnih sredstvih."

Mnenje Višje strokovne šole za gostinstvo in turizem Bled o primernosti izobraževalnega programa za odrasle

Višja strokovna šola za gostinstvo in turizem Bled je kot odgovorna nosilka poskusnega izvajanja izobraževalnega programa Turizem na podlagi svojih izkušenj pri vpeljevanju in spremljanju programa in zbranih podatkov izobraževalni program Turizem - odrasli v končnem poročilu ocenila takole:

1. Izobraževalni program Turizem je primeren za odrasle.

Tudi izidi eksterne evalvacije potrjujejo, da je izobraževalni program Turizem ob nekaterih dodatnih prilagoditvah ustrezen za odrasle udeležence izobraževanja, tako da se s to ugotovitvijo šole strinjamo.

Velika večina (85 %) predavateljev meni, da predmetnik ustreza pričakovanim ciljem, ki so oblikovani na podlagi nomenklature poklicev. Skoraj 80 % študentov ugotavlja, da je v programu dobro in celo zelo dobro poskrbljeno za strokovno usposabljanje in za pridobivanje praktične usposobljenosti. 28% študentov pa s kakovostjo programa ni zadovoljnih, saj menijo, da je preslabo poskrbljeno za praktično usposabljanje.

Tudi pri oceni zahtevnosti programa so predavatelji enotnega mnenja, saj vsi (100%) menijo, da program ustreza ravni zahtevnosti višje strokovne šole. Vendar meni tako samo 2/3 študentov, 1/3 pa, da je program premalo zahteven. K temu dodajmo še oceno ustreznosti razmerja med strokovno - teoretičnim in praktičnim izobraževanjem: 40 % študentov meni, da je to razmerje deloma ustrezno ali celo neustrezno. Pogrešajo več vaj in boljše povezavo teorije s prakso.

Na podlagi teh mnenj in celostne ocene evalvacije lahko ugotovimo, da je izobraževalni program višjega strokovnega izobraževanja Turizem primeren za odrasle.

Izvajalcu priporočamo, da še nadalje skrbi za doseganje višješolske ravni izobraževanja tako pri strokovno - teoretičnem izobraževanju kot pri praktičnem usposabljanju. Odrasli udeleženci izobraževanja pričakujejo namreč zelo veliko prav od kakovosti praktičnega usposabljanja tako na vajah kot v podjetjih.

2. Izobraževalni program je uporaben tudi v praksi in v izobraževalnem programu ni vsebin, ki bi bile neuporabne in nepotrebne v praksi.

Predavatelji menijo, da so katalogi znanja precej naravnani na uresničevanje globalnih ciljev programa višjega strokovnega izobraževanja. Velika večina jih meni, da se prav pri njihovem predmetu dosega usposobljenost za reševanje konkretnih problemov posameznega delovnega mesta ter za izpeljavo zahtevnejših operativno-strokovnih opravil. Manj jih meni, da katalogi znanja zagotavljajo usposobljenost za načrtovanje, vodenje in nadziranje delovnih procesov. Skoraj vsi pa se strinjajo, da povsem dosegajo cilje poklicne socializacije. Pri oceni posameznih vsebin so predavatelji enotnega mnenja, da v katalogih znanja ni neuporabnih in zastarelih vsebin.

Lahko torej sklenemo, da katalogi znanja ustrezajo temeljnim ciljem programa in s tem nomenklaturi poklica »organizator/organizatorka poslovanja v turizmu«.

Predlogi Višje strokovne šole za gostinstvo in turizem Bled za nadaljnje prilagajanje programa odraslim

Odgovorna nosilka poskusa predlaga tele spremembe oz. dopolnitve izobraževalnega programa Turizem za odrasle:

1. Zagotovljena mora biti večja prožnost pri izbiri tujih jezikov in preverjanju znanja v strokovni terminologiji pri tujih jezikih

Eksterna evalvacija je pokazala, da so nastajale pri poskusnem izpeljevanju izobraževalnega programa težave pri predmetih strokovna terminologija I., II.; III.; to kaže, da je treba vpeljati ustrezne rešitve za odrasle na tem področju. Na podlagi izidov, pridobljenih z evalvacijo⁴⁷, **se strinjamo s predlogom odgovornega nosilca poskusa in ga podpiramo.**

2. Omogočena mora biti večja prožnost pri preverjanju znanja pri specialnih strokovnih predmetih glede na to, da ima večina izrednih študentov dolgoletne delovne izkušnje prav na področju specialnih strokovnih predmetov.

Eksterna evalvacija je pokazala, da je ocena študentov, da uspešnost praktičnega usposabljanja ne dosega povsem njihovih pričakovanj. Po drugi strani, pa predavatelji menijo, da imajo na voljo premalo ur za vaje ali da so skupine prevelike, da bi lahko dosegli boljše izide pri povezovanju teorije s prakso in sploh pri praktičnem delu izobraževanja.

Delno se je mogoče strinjati s predlogom odgovorne nosilke poskusa, da se poveča prožnost preverjanja znanja pri strokovnih predmetih, še posebno pri posebnih strokovnih. Delno strinjanje se nanaša predvsem na nejasnost pobude. V zvezi s tem predlagamo, da izvajalka glede na dane možnosti naredi korak naprej k večji individualizaciji izobraževanja: pri tem bodo lahko pravilno in dovolj upoštevane izkušnje in znanje odraslih udeležencev izobraževanja. Pri tem je treba usmeriti pozornost na kakovost izpeljave posebnih strokovnih predmetov, saj so prav tu, kot smo že omenili, pričakovanja študentov večja.

⁴⁷ Poglavje 2.3, 2.4

3. Treba je zmanjšati število seminarских nalog, ki pri nekaterih predmetih prav pri programu odraslih pomenijo le dodatno obremenitev in ne pridobivanje dodatnega znanja.

Tudi rezultati, ki smo jih pridobili z eksterno evalvacijo⁴⁸, kažejo, da neustrezno ali preveliko število seminarских nalog preveč obremenjuje odrasle udeležence izobraževanja in se tako lahko zmanjšuje učinkovitost njihove uporabe. **Tovrstni izidi potrjujejo ustreznost predloga odgovornega nosilca poskusa in ga zato podpiramo** v predlogu strokovnemu svetu, da se znova pretehta ustreznost števila uporabe seminarских nalog kot metode in obvezne oblike preverjanja in ocenjevanja znanja.

4. Zmanjšati je treba število ur predavanj in vaj in jih nadomestiti s konzultacijami in samoučenjem.

Izidi eksterne evalvacije⁴⁹ o ustreznosti obsega ur organiziranega izobraževanja v izobraževalnem programu Turizem pri nekaterih predmetih so pokazali, da bi si udeleženci želeli več ur organiziranega izobraževalnega dela. Predavatelji so podobne težave navajali zaradi premajhnega števila ur, ki so jih imeli na voljo za vaje. V tem primeru se zato lahko s predlogom odgovorne nosilke o zmanjšanju števila ur za predavanja in vaje strinjamo le delno. Zmanjšano število ur za predavanja se delno lahko nadomesti s kakovostnim gradivom za samostojno učenje in konzultacijami, takšen predlog podpiramo. Pri zmanjševanju ur za vaje pa je potrebna previdnost; takšno zmanjševanje je treba pretehtati v razmerju do doseganja standardov znanja in koncepta višjih strokovnih šol, ki zahtevajo aktivne oblike dela, kot so seminarске in laboratorijske vaje. Tovrstno izobraževanje naj bi namreč študentom prinašalo uporabno strokovno znanje.

5. Omogočiti je treba organizacijo in izpeljavo izobraževalnega programa s študijem na daljavo.

Izidi, pridobljeni z eksterno evalvacijo, so v več točkah pokazali potrebno po zagotovitvi različnih možnosti in organizacijskih oblik izobraževanja, ki bi ustrezale tudi tistim udeležencem izobraževanja (specifična ciljna skupina: zaposleni v turizmu), ki se ne morejo udeleževati organiziranih oblik izobraževanja. Izobraževanje, organizirano kot študij na daljavo, je gotovo ena izmed takšnih mogočih rešitev, **zato menimo, da je ustreza in jo podpiramo.**

6. Naziv strokovne izobrazbe naj se spremeni v ekonomist turizma

Strokovni svet za poklicno in strokovno izobraževanje je na 21. seji z dne 22. 10. 1999 sprejel sklep o nazivih strokovne izobrazbe po končani višji strokovni šoli.

Strokovni svet je tudi dobil pobudo Višje strokovne šole za gostinstvo in turizem za spremembo naziva strokovne izobrazbe. Pobuda je bila posredovana v mnenje Centru RS za poklicno izobraževanje, ta pa jo je prenesel Združenju za gostinstvo in turizem ter dodal tudi svoje mnenje, da je zdajšnji naziv »organizator/organizatorka poslovanje v turizmu« ustrezen. Mnenje je utemeljeno s sklepom Strokovnega sveta, z

⁴⁸ Prav tam.

⁴⁹ Poglavje 2.4

nomenklaturu in umeščnostjo med druge nazive v stroki. Združenje za gostinstvo in turizem je pobudo že obravnavalo, ni pa še sporočilo svojega sklepa.

UPORABLJENA LITERATURA IN VIRI

Izhodišča kurikularne preнове, Nacionalni kurikularni svet, maj 1996

Izhodišča za kurikularno prenovu izobraževanja odraslih in oblikovanje programov za izobraževanje odraslih, Nacionalni kurikularni svet; Področna kurikularna komisija za izobraževanje odraslih, Ljubljana 1997

Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov v višjih strokovnih šolah; Strokovni svet za poklicno in strokovno izobraževanje Republike Slovenije, Področna kurikularna komisija za poklicno in strokovno izobraževanje, Ljubljana, december 1997, str. 6

Izobraževalni program višjega strokovnega izobraževanja Turizem, Ministrstvo za šolstvo in šport, Ljubljana 1997.

Kelly A.V.; ***The curriculum, Theory and Practice***; Paul Chapman Publishing Ltd. 1989

Kroflič R; ***Evalvacija kurikuluma kot sestavni del planiranja***, Sodobna pedagogika 4-5, 1996

Možina T.; ***Evalvacija poskusov izobraževalnih programov višjega strokovnega izobraževanja Gostinstvo in Turizem***, Vmesno poročilo, Andragoški center Slovenije

OECD; ***Measuring The quality of schools***; Centre for Educational research and innovation; Pariz 1995

Odredba o izobrazbi predavateljev višjih šol in drugih strokovnih delavcev v višjem strokovnem izobraževanju; Uradni list RS, številka 33 - 2185/96 in številka 54 - 3137/96 (dopolnitev)

Odredba o preverjanju javno veljavnih izobraževalnih programov za pridobitev višje strokovne izobrazbe za izobraževanje odraslih s poskusom; Odredba Ministra za šolstvo in šport..... številka 603/-71/97

Pravilnik o uvajanju in spremljanju novosti in programov v vzgoji in izobraževanju; Uradni list RS, številka 17/1997 in številka 22/1998.

Pravilnik o nomenklaturi poklicev, Uradni list RS, številka 17/96 in Uradni list RS številka 82/98

Racionalna evalvacija izobraževalnih programov višjega strokovnega izobraževanja za odrasle Turizem in Gostinstvo, Center RS za poklicno izobraževanje, Ljubljana, junij 1999

Sagadin J; ***Razprave iz pedagoške metodologije***, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Znanstveni inštitut; Ljubljana 1991, str. 93;

Svetina M; ***Izobraževalni programi za odrasle; od načrta do izpeljave***, ACS Ljubljana 1998

Visokošolsko strokovno izobraževanje in praktično usposabljanje; 1998.
Gospodarska zbornica Slovenije; Ljubljana, str. 120

Zaključno poročilo o realizaciji izobraževanja prve generacije višješolskega strokovnega izobraževalnega programa Gostinstvo in Turizem - za odrasle na Višji strokovni šoli za gostinstvo in turizem Bled, str. 6-7;

***Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja* (ZOFVI),** Uradni list RS, številka 12, leto VI, ISSN 1318-0576

Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI), Uradni list RS, številka 12/1996

Quality assurance; Instruments for evaluation and self-evaluation in adult education; Handbook; Danish Researc and Development Centere for Adult Education; DRDC SVEB

PRILOGA – EVALVACIJSKI NAČRT

EVALVACIJSKI NAČRT

PREDMET EVALVACIJE	SUBJEKTI EVALVACIJE	INSTRUMENTARIJ	ČASOVNA OPREDELITEV
usklajenost ciljev ip* (racionalna evalvacija)	povzeto po programih za mladino	dokumentacija	med potekom prvega letnika (november 1997 – marec 1998)
program in mednarodna primerljivost	povzeto po programih za mladino	dokumentacija	med potekom prvega letnika (november 1997 – marec 1998)
ustreznost predmetnika in razmerij med vsebinami ☐ povezanost med strokovno teoretičnimi predmeti in praktičnim izobraževanjem	predavatelji	vprašalnik	med potekom prvega letnika (november 1997 – marec 1998)
	udeleženci	vprašalnik	na koncu izobraževanja (januar 2000)
ustreznost programa glede na pričakovanja in cilje odraslih udeležencev	predavatelji	vodeni intervju	med potekom drugega letnika (april – maj 1999)
	udeleženci	vprašalnik	na koncu izobraževanja (januar 2000)
	vodja izobraževanja	vodeni intervju	med potekom drugega letnika (april – maj 1999)

Usposobljenost delodajalcev za izvajanje praktičnega izobraževanja	mentorji izobraževanja v podjetjih	vprašalnik	med potekom prvega letnika (oktober – november 1998)
	organizator praktičnega izobraževanja	vodeni intervju	med potekom drugega letnika (april – maj 1999)
ugotavljanje potreb po dodatnem strokovnem spopolnjenju <ul style="list-style-type: none"> ☐ za mentorje v podjetjih ☐ predavatelje skupnih strokovno teoretičnih predmetov ☐ predavatelje temeljnih in posebnih strokovno teoretičnih predmetov 	mentorji izobraževanja v podjetjih	vprašalnik	med potekom prvega letnika (oktober – november 1998)
	predavatelji	vodeni intervju	med potekom drugega letnika (april – maj 1999)
uspešnost udeležencev v programih	vodja izobraževanja	vodeni intervju	med potekom drugega letnika (april – maj 1999)
uspešnost udeležencev po predmetih	vodja izobraževanja	vodeni intervju	med potekom drugega letnika (april – maj 1999)
ustreznost katalogov znanja in izpitnih katalogov glede na...	predavatelji	vprašalnik	

<p>ustreznost predlaganih metod in oblik dela</p> <p>☐ v šoli</p> <p>☐ pri delodajalcu (praktično izobraževanje)</p>	<p>udeleženci</p> <p>predavatelji</p> <p>mentor praktičnega izobraževanja v podjetju</p>	<p>vprašalnik</p> <p>vodeni intervju</p> <p>vprašalnik</p>	<p>na koncu izobraževanja (januar 2000)</p> <p>med potekom drugega letnika (april – maj 1999)</p> <p>med potekom prvega letnika (oktober – november 1998)</p>
<p>USTREZNOST NAČINOV PREVERJANJA IN OCENJEVANJA ZNANJA</p> <p>☐ v šoli</p> <p>☐ pri delodajalcu (praktično izobraževanje)</p>	<p>udeleženci</p> <p>predavatelji</p> <p>mentor praktičnega izobraževanja v podjetju</p>	<p>vprašalnik</p> <p>vodeni intervju</p> <p>vprašalnik</p>	<p>na koncu izobraževanja (januar 2000)</p> <p>med potekom drugega letnika (april – maj 1999)</p> <p>med potekom prvega letnika (oktober – november 1998)</p>

<p>ustreznost organizacije izobraževanja <u>v šoli</u> glede na sprejet katalog znanja</p> <ul style="list-style-type: none"> ❑ ORGANIZACIJSKA OBLIKA (TEČAJI, MODULI) ❑ OBSEG ORGANIZIRANEGA IZOBRAŽEVALNEGA DELA ZA UDELEŽENCE ❑ OBSEG OBVEZNIH OBLIK IZOBRAŽEVANJA 	<p>udeleženci</p> <p>vodja izobraževalnega programa</p> <p>predavatelji</p>	<p>vprašalnik</p> <p>vodeni intervju</p> <p>vodeni intervju</p>	<p>na koncu izobraževanja (januar 2000)</p> <p>med potekom drugega letnika (april – maj 1999)</p> <p>med potekom drugega letnika (april – maj 1999)</p>
<p>USTREZNOST ORGANIZACIJE IZOBRAŽEVANJA <u>PRI DELODAJALCU</u> GLEDE NA SPREJET KATALOG ZNANJA</p> <ul style="list-style-type: none"> ❑ časovna razporeditev praktičnega izobraževanja (v sezoni...) ❑ obseg 	<p>udeleženci</p> <p>organizator praktičnega izobraževanja (predavatelj)</p> <p>mentor v podjetju</p> <p>predavatelj</p>	<p>vprašalnik</p> <p>vodeni intervju</p> <p>vprašalnik</p> <p>vodeni intervju</p>	<p>na koncu izobraževanja (januar 2000)</p> <p>med potekom drugega letnika (april – maj 1999)</p> <p>med potekom prvega letnika (oktober – november 1998)</p> <p>med potekom drugega letnika (april – maj 1999)</p>

<p>USTREZNOST IZVEDBE IZOBRAŽEVANJA V ŠOLI GLEDE NA SPREJET KATALOG ZNANJA</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ metode (opredeljeno zgoraj) ☐ prostorski pogoji ☐ uporabljena učna sredstva ☐ velikost skupin (pogoji za določanje velikosti skupin) ☐ učni viri <p>USTREZNOST IZVEDBE IZOBRAŽEVANJA PRI DELODAJALCU GLEDE NA SPREJET KATALOG ZNANJA</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <u>skupina vprašanj o organizaciji, izvedbi, metodah – opredeljene zgoraj</u> ☐ izvedbena oblika ☐ metode dela ☐ učni viri ☐ materialni pogoji 	<p>predavatelji</p> <p>mentor praktičnega izobraževanja</p>	<p>vodeni intervju</p> <p>vprašalnik</p>	<p>med potekom drugega letnika (april – maj 1999)</p> <p>med potekom prvega letnika (oktober – november 1998)</p>
---	---	--	---

<p>PEDAGOŠKO-ANDRAGOŠKA USPOSOBLJENOST IZVAJALCEV PRAKTIČNEGA IZOBRAŽEVANJA</p> <p>☐ praktično izobraževanje v podjetju (delodajalec)</p>	<p>mentor praktičnega izobraževanja</p>	<p>vprašalnik</p> <p>pregled dokumentacije (podatki o pedagoško-andragoški izobrazbi)</p>	<p>med potekom prvega letnika (oktober – november 1998)</p> <p>med potekom prvega letnika (junij – julij 1998)</p>
<p>PEDAGOŠKO-ANDRAGOŠKA USPOSOBLJENOST predavateljev</p> <p>☐ SKUPNIH STROKOVNIH PREDMETOV</p> <p>☐ temeljnih strokovnih predmetov</p> <p>☐ posebnih strokovnih predmetov</p>	<p>udeleženci</p> <p>predavatelji</p>	<p>vprašalnik</p> <p>vodeni intervju</p> <p>pregled dokumentacije (seznam učiteljev, podatki o pedagoško-andragoški izobrazbi)</p>	<p>na koncu izobraževanja (januar 2000)</p> <p>med potekom drugega letnika (april – maj 1999)</p> <p>med prvim letom izobraževanja (junij-julij 1998)</p>

*IP – izobraževalni program

VSEBINA

UVOD	3
I. POROČILO O POTEKU VPELJEVANJA IN SPREMLJANJA	7
PROGRAMA	7
1 METODOLOGIJA EVALVACIJE	7
1.1 Vrsta evalvacije	9
1.2 Uporabljeni instrumenti in metode	9
1.3 Časovni potek evalvacije	10
1.4 Opis poteka zbiranja podatkov (izpeljava intervjujev in anketiranja)	10
2 IZIDI EVALVACIJE	11
2.1 Udeleženci, ki so sodelovali pri poskusnem izpeljevanju izobraževalnega programa (Andragoški center Slovenije)	12
2.2 Ustreznost predlaganih metod in oblik dela za izpeljavo programa (Andragoški center Slovenije).....	15
2.3 Ustreznost načinov preverjanja in ocenjevanja znanja (Andragoški center Slovenije).....	19
2.4 Ustreznost organizacije in izpeljave izobraževanja v šoli in pri delodajalcu glede na sprejeti katalog znanja (Andragoški center Slovenije)	24
2.5 Pedagoško-andragoška usposobljenost predavateljev skupnih strokovnih, temeljnih strokovnih in posebnih strokovnih predmetov ter praktičnega izobraževanja v delovnem procesu (Andragoški center Slovenije)	35
2.6 Usklajenost ciljev izobraževalnega programa z zakonskimi temelji, izhodišči kurikularne prenove in elementi nomenklature poklicev ter primerljivost z izobraževalnimi oblikami drugih držav Evropske unije (Center RS za poklicno izobraževanje)	41
2.7 Ustreznost predmetnika in razmerij med posameznimi sestavinami (posebna pozornost bo namenjena razmerju med strokovno - teoretičnimi in praktičnimi predmeti) (Center RS za poklicno izobraževanje)	41
2.8 Ustreznost programa v celoti, delov programa in katalogov znanja glede na primerjave programe drugih države Evropske unije (Center RS za poklicno izobraževanje)	46
2.9 Strokovna usposobljenost delodajalcev za izpeljevanje praktičnega izobraževanja (Center RS za poklicno izobraževanje)	46
2.10. Ustreznost in primernost katalogov znanja oz. Ispitnih katalogov glede na (Center RS za poklicno izobraževanje)	47
2.11 Uspešnost odraslih udeležencev izobraževanja med izobraževanjem (Center RS za poklicno izobraževanje)	51
2.12 Uspešnost odraslih udeležencev izobraževanja po končanem izobraževanju pri posameznih predmetih (Center RS za poklicno izobraževanje)	52
3 SKLEPNE UGOTOVITVE IN PREDLOGI	54
II. UGOTOVITVE O SPOŠTOVANJU PREDPISOV	67
III. MNENJE O DOSEŽENIH IZOBRAZBENIH STANDARDIH (Center RS za poklicno izobraževanje).....	67
IV. MNENJE O KONČNEM POROČILU ODGOVORNEGA NOSILCA	67
PRILOGA – EVALVACIJSKI NAČRT	75

